

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδήπερ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν² ἀνατάξασθαι³ **1**

διήγησιν⁴ περὶ τῶν πεπληροφορημένων⁵ ἐν ἡμῖν

πραγμάτων,⁶ καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς **2**

αὐτόπται⁷ καὶ ὑπηρέται⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξεν **3**

καὶ ἐγώ, παρηκολουθηκότες⁹ ἄνωθεν¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς,¹¹

καθεξῆς¹² σοι γράψαι, κράτιστε¹³ Θεόφιλε,¹⁴ ἵνα **4**

ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης¹⁵ λόγων τὴν ἀσφάλειαν.¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς **5**

Ἰουδαίας ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας,¹⁷ ἐξ ἐφημερίας

Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών,

καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.¹⁹ Ἦσαν δὲ δίκαιοι **6**

ἀμφοτέροι²⁰ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις

¹ ἐπειδήπερ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εἰς, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφορέω, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τὸς, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, οὐ, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, οὐ, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, οὐ, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηχέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, ας, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, οὐ, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²⁰ ἀμφοτέροι, both, both of two.

ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν¹ τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.²

Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι³ ἡ Ἑλισάβετ⁴ ἦν 7

στεῖρα,⁵ καὶ ἀμφότεροι⁶ προβεβηκότες⁷ ἐν ταῖς

ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν⁸ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει⁹ τῆς 8

ἐφημερίας¹⁰ αὐτοῦ ἔναντι¹¹ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος¹² 9

τῆς ἱερατείας,¹³ ἔλαχεν¹⁴ τοῦ θυμιᾶσαι¹⁵ εἰσελθὼν εἰς

τὸν ναὸν τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ 10

προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.¹⁶ Ὦφθη 11

δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ

θυσιαστηρίου¹⁷ τοῦ θυμιάματος.¹⁶ Καὶ ἐταράχθη¹⁸ 12

Ζαχαρίας¹⁹ ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν²⁰ ἐπ' αὐτόν. 13

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία.¹⁹

διότι²¹ εἰσηκούσθη²² ἡ δέησίς²³ σου, καὶ ἡ γυνή σου

¹ δικαιώμα, τος, τό, regulation, righteous deed. ² ἄμεμπτος, blameless. ³ καθότι, according as, because. ⁴ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁵ στεῖρος, barren. ⁶ ἀμφότεροι, both, both of two. ⁷ προβεβαίνω, go forward, advance. ⁸ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ⁹ τάξις, εως, ἡ, arranging, order. ¹⁰ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹¹ ἔναντι, before (gen), before. ¹² ἔθος, ους, τό, custom. ¹³ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ¹⁴ λαγχάνω, chose by lot, receive. ¹⁵ θυμιᾶω, burn or offer incense, burn incense. ¹⁶ θυμίαμα, τος, τό, incense. ¹⁷ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁸ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ²⁰ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ²¹ διότι, because, on this account. ²² εἰσακούω, listen, hear. ²³ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer.

Ἐλισάβετ¹ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις,² 14
καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει³ αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται 15
γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα⁴
οὐ μὴ πῖνῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ
κοιλίας⁵ μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν 16
Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν: καὶ 17
αὐτὸς προελεύσεται⁶ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ
δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ
τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς⁷ ἐν φρονήσει⁸ δικαίων, ἐτοιμάσαι
κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.⁹ Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας¹⁰ 18
πρὸς τὸν ἄγγελον, Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; Ἐγὼ γὰρ
εἰμι πρεσβύτης,¹¹ καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα¹² ἐν
ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν 19
αὐτῷ, Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ¹³ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ
θεοῦ: καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε, καὶ

¹ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ² ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ³ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ⁴ σίκερα, τό, beer, liquor. ⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁶ προέρχομαι, go in front, precede. ⁷ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ⁸ φρόνησις, εως, ἡ, way of thinking, insight. ⁹ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁰ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹¹ πρεσβύτης, ου, ὁ, old man. ¹² προβεβαίνω, go forward, advance. ¹³ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel.

εὐαγγελίσασθαι σοι ταῦτα. Καὶ ἰδοὺ, ἔση σιωπῶν¹ καὶ 20
 μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἥς ἡμέρας γένηται ταῦτα,
 ἄνθ² ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἳτινες
 πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς 21
 προσδοκῶν³ τὸν Ζαχαρίαν⁴ καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ
 χρονίζειν⁵ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο 22
 λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν⁶
 ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων⁷ αὐτοῖς,
 καὶ διέμενεν⁸ κωφός.⁹ Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ 23
 ἡμέραι τῆς λειτουργίας¹⁰ αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
 αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν¹¹ Ἑλισάβετ¹² ἡ 24
 γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν¹³ ἑαυτὴν μῆνας¹⁴ πέντε,
 λέγουσα ὅτι Οὕτως μοι πεποιήκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις 25
 αἷς ἐπεῖδεν¹⁵ ἀφελεῖν¹⁶ τὸ ὄνειδος¹⁷ μου ἐν ἀνθρώποις.

¹ σιωπάω, be silent, keep silence. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ προσδοκάω, wait for, look for. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁶ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁷ διανεύω, make a sign, nod continually. ⁸ διαμένω, remain, continue. ⁹ κωφός, deaf, dumb. ¹⁰ λειτουργία, ας, ἡ, service, ministry. ¹¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹² Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹³ περικρύπτω, conceal, hide. ¹⁴ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹⁵ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ¹⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁷ ὄνειδος, ους, τό, disgrace, reproach.

Ἐν δὲ τῷ μηνί¹ τῷ ἕκτῳ² ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ³ 26

ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἧ ὄνομα

Ναζαρέτ,⁴ πρὸς παρθένον⁵ μεμνηστευμένην⁶ ἀνδρί, ᾧ 27

ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυὶδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς

παρθένου⁵ Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς 28

αὐτὴν εἶπεν, Χαῖρε, κεχαριτωμένη·⁷ ὁ κύριος μετὰ

σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα 29

διεταράχθη⁸ ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο⁹

ποταπὸς¹⁰ εἶη ὁ ἀσπασμὸς¹¹ οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ 30

ἄγγελος αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν

παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδού, συλλήψῃ¹² ἐν γαστρὶ,¹³ καὶ 31

τέξῃ¹⁴ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. 32

Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου¹⁵ κληθήσεται:

καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ

πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει¹⁶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ 33

εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται

¹ μῆν, ὁ, month, certainly. ² ἕκτος, sixth. ³ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁵ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁶ μνηστεύω, ask in marriage. ⁷ χαριτόω, bestow favor on, favor highly. ⁸ διαταράσσω, trouble greatly, agitate. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ ποταπός, what kind of? what type of? ¹¹ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁴ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁵ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁶ βασιλεύω, reign, rule.

τέλος. Εἶπεν δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς 34
 ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 35
 ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται¹ ἐπὶ
 σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου² ἐπισκιάσει³ σοι: διὸ καὶ τὸ
 γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. Καὶ ἰδού, 36
 Ἐλισάβετ⁴ ἡ συγγενής⁵ σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα⁶
 υἱὸν ἐν γήρει⁷ αὐτῆς: καὶ οὗτος μὴν⁸ ἕκτος⁹ ἔστιν αὐτῇ
 τῇ καλουμένῃ στείρα.¹⁰ Ὅτι οὐκ ἄδυνατήσεται¹¹ παρὰ 37
 τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. Εἶπεν δὲ Μαριάμ, Ἰδού, ἡ δούλη¹² 38
 κυρίου: γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Καὶ ἀπήλθεν
 ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη 39
 εἰς τὴν ὄρεινὴν¹³ μετὰ σπουδῆς,¹⁴ εἰς πόλιν Ἰούδα,¹⁵ 40
 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου,¹⁶ καὶ ἡσπάσατο
 τὴν Ἐλισάβετ.⁴ Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ⁴ 41

¹ ἐπέρχουμαι, come to or upon, approach. ² ὑψίστος, highest, most high. ³ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁴ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁵ συγγενής, kindred, relative. ⁶ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁷ γῆρας, ρως, τό, old age. ⁸ μὴν, ὁ, month, certainly. ⁹ ἕκτος, sixth. ¹⁰ στείρος, barren. ¹¹ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹² δούλη, ῆς, ἡ, female slave, bondwoman. ¹³ ὄρεινός, hill country, mountainous. ¹⁴ σπουδῇ, ῆς, ἡ, haste, diligence. ¹⁵ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ¹⁶ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah.

τὸν ἀσπασμὸν¹ τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν² τὸ βρέφος³
 ἐν τῇ κοιλίᾳ⁴ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἢ
 Ἐλισάβετ,⁵ καὶ ἀνεφώνησεν⁶ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, 42
 Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ
 καρπὸς τῆς κοιλίας⁴ σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα 43
 ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς με; Ἴδου γάρ, ὡς 44
 ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ¹ σου εἰς τὰ ὠτά μου,
 ἐσκίρτησεν² τὸ βρέφος³ ἐν ἀγαλλιάσει⁷ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁴
 μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις⁸ 45
 τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν 46
 Μαριάμ, Μεγαλύνει⁹ ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον, καὶ 47
 ἡγαλλίασεν¹⁰ τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί¹¹
 μου. Ὅτι ἐπέβλεψεν¹² ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν¹³ τῆς 48
 δούλης¹⁴ αὐτοῦ. Ἴδου γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν¹⁵
 με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν μοι μεγαλεῖα¹⁶ ὁ 49

¹ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ² σκιρτάω, leap, leap for joy. ³ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁶ ἀναφωνέω, cry out, call out. ⁷ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ⁸ τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ⁹ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁰ ἀγαλλιᾶμαι, rejoice, am full of joy. ¹¹ σωτῆρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ¹² ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ¹³ ταπείνωσις, εως, ἡ, humiliation, humble state. ¹⁴ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman. ¹⁵ μακαρίζω, consider blessed, happy. ¹⁶ μεγαλεῖος, greatness, magnificence.

δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος 50
αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. 51
Ἐποίησεν κράτος¹ ἐν βραχίονι² αὐτοῦ: διεσκόρπισεν³
ὑπερηφάνους⁴ διανοίᾳ⁵ καρδίας αὐτῶν. Καθεῖλεν⁶ 52
δυνάστας⁷ ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσεν⁸ ταπεινούς.⁹ 53
Πεινῶντας¹⁰ ἐνέπλησεν¹¹ ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας¹²
ἐξαπέστειλεν¹³ κενούς.¹⁴ Ἀντελάβετο¹⁵ Ἰσραὴλ παιδὸς 54
αὐτοῦ, μνησθῆναι¹⁷ ἐλέους, καθὼς ἐλάλησεν πρὸς 55
τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι
αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἦμεινεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὥσει¹⁸ μῆνας¹⁹ τρεῖς, καὶ 56
ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

¹ κράτος, ους, τό, power, dominion. ² βραχίον, ονος, ό, arm, strength. ³ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁴ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ⁵ διάνοια, ας, ή, mind, understanding. ⁶ καθαιρέω, take down, pull down. ⁷ δυνάστης, ου, ό, ruler, sovereign. ⁸ ὕψόω, lift up, exalt. ⁹ ταπεινός, humble, downcast. ¹⁰ πεινάω, hunger, am hungry. ¹¹ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹² πλουτέω, be rich, become rich. ¹³ ἐξαποστέλλω, send forth. ¹⁴ κενός, empty, vain. ¹⁵ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ¹⁶ παῖς, ό, male or female child, servant. ¹⁷ μνηνέσθωμαι, remember, recall. ¹⁸ ὥσει, like, about. ¹⁹ μῆν, ό, month, certainly.

Τῇ δὲ Ἑλισάβετ¹ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν² αὐτήν, 57
 καὶ ἐγέννησεν υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι³ καὶ οἱ 58
 συγγενεῖς⁴ αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν⁵ κύριος τὸ ἔλεος
 αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον⁶ αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο 59
 ἐν τῇ ὀγδόῃ⁷ ἡμέρᾳ, ἤλθον περιτεμεῖν⁸ τὸ παιδίον· καὶ
 ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
 Ζαχαρίαν.⁹ Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, 60
 Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. Καὶ εἶπον πρὸς 61
 αὐτὴν ὅτι Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ¹⁰ σου ὃς
 καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον¹¹ δὲ τῷ πατρὶ 62
 αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας 63
 πινακίδιον¹² ἔγραψεν, λέγων, Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεώχθη δὲ τὸ στόμα 64
 αὐτοῦ παραχρῆμα¹³ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει
 εὐλογῶν τὸν θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς 65
 περιοικοῦντας¹⁴ αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ¹⁵ τῆς

¹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ² τίκτω, give birth to, bear. ³ περίοικος, ου, ὁ, living around, in the neighborhood. ⁴ συγγενής, kindred, relative. ⁵ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ⁶ συγχαίρω, rejoice with. ⁷ ὀγδοός, eighth. ⁸ περιτέμνω, circumcise, circumcise. ⁹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁰ συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ¹¹ ἐνένεω, νод, make signs. ¹² πινακίδιον, ου, τό, tablet for writing. ¹³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁴ περιοικέω, be in the neighborhood of. ¹⁵ ὄρενός, hill country, mountainous.

Ἰουδαίας διελαλείτο¹ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. Καὶ 66
 ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν,
 λέγοντες, Τί ἄρα² τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεὶρ
 κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.

Καὶ Ζαχαρίας³ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος 67
 ἁγίου, καὶ προεφήτευσεν, λέγων, Εὐλογητὸς⁴ κύριος ὁ 68
 θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο⁵ καὶ ἐποίησεν
 λύτρωσιν⁶ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἡγείρεν κέρας⁷ 69
 σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς⁸ αὐτοῦ – 70
 καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ'
 αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ – σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, 71
 καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι 72
 ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι⁹
 διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, ὅρκον¹⁰ ὃν ὤμοσεν πρὸς 73
 Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως,¹¹ 74

¹ διελαλέω, discuss, converse together. ² ἄρα, so? (introduces a question). ³ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁴ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁵ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁶ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ⁷ κέρασ, ατος, τό, horn. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ μνησθῆναι, remember, recall. ¹⁰ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹¹ ἀφόβως, fearlessly.

ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας,¹ λατρεύειν²
 αὐτῷ ἐν ὁσιότητι³ καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ 75
 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, 76
 προφήτης ὑψίστου⁴ κληθήσῃ: προπορεύσῃ⁵ γὰρ πρὸ
 προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ: τοῦ δοῦναι 77
 γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει⁶ ἁμαρτιῶν
 αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα⁷ ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς 78
 ἐπεσκέψατο⁸ ἡμᾶς ἀνατολῇ⁹ ἐξ ὕψους,¹⁰ ἐπιφάναι¹¹ 79
 τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ¹² θανάτου καθημένους, τοῦ
 κατευθῦναι¹³ τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

Τὸ δὲ παιδίον ἡὔξανεν¹⁴ καὶ ἐκραταιοῦτο¹⁵ πνεύματι, καὶ 80
 ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξω¹⁶ αὐτοῦ
 πρὸς τὸν Ἰσραὴλ.

¹ ῥύομαι, rescue, save. ² λατρεύω, serve, worship. ³ ὁσιότης, ητος, ἡ, piety, holiness. ⁴ ὕψιστος, highest, most high. ⁵ προπορεύομαι, go on before, precede. ⁶ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁷ σπλάγχνα, ων, τά, bowels, compassion. ⁸ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁰ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ¹¹ ἐπιφαίνω, appear, shine. ¹² σκιά, ᾤς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹³ κατευθύνω, lead, direct. ¹⁴ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁵ κραταιώω, strengthen, confirm. ¹⁶ ἀνάδειξις, εως, ἡ, commissioning, installation.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα¹ 2
παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου,² ἀπογράφεσθαι³ πᾶσαν
τὴν οἰκουμένην.⁴ Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ⁵ πρώτη ἐγένετο 2
ἡγεμονεύοντος⁶ τῆς Συρίας⁷ Κυρηνίου.⁸ Καὶ 3
ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι,³ ἕκαστος εἰς τὴν
ιδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, 4
ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,⁹ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν
Δαυὶδ, ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ,¹⁰ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ
οἴκου καὶ πατριάς¹¹ Δαυὶδ, ἀπογράψασθαι³ σὺν 5
Μαριάμ τῇ μεμνηστευμένῃ¹² αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ
ἐγκύῳ.¹³ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, 6
ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν¹⁴ αὐτήν. Καὶ ἔτεκεν 7
τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,¹⁵ καὶ ἐσπαργάνωσεν¹⁶
αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν¹⁷ αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ,¹⁸ διότι¹⁹
οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.²⁰

¹ δόγμα, τος, τό, a public decree, ordinance. ² Αὐγούστος, ου, ὁ, Augustus. ³ ἀπογράφω, register, enroll. ⁴ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁵ ἀπογραφὴ, ης, ἡ, census, registration. ⁶ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁷ Συρία, ας, ἡ, Syria. ⁸ Κυρηνίος, ου, ὁ, Quirinius. ⁹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁰ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ¹¹ πατριά, ας, ἡ, lineage, family. ¹² μενηστεύω, ask in marriage. ¹³ ἐγκυος, pregnant. ¹⁴ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁵ πρωτότοκος, first-born. ¹⁶ σπαργάνω, wrap in cloths. ¹⁷ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁸ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹⁹ διότι, because, on this account. ²⁰ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn.

Καὶ ποιμένες¹ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες² 8
καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν
ποίμνην³ αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου ἐπέστη⁴ 9
αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν⁵ αὐτούς· καὶ
ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, 10
Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν
μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη⁶ ὑμῖν 11
σήμερον σωτήρ,⁷ ὃς ἔστιν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει
Δαυίδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος⁸ 12
ἐσπαργανωμένον,⁹ κείμενον ἐν φάτνῃ.¹⁰ Καὶ ἐξαίφνης 13
ἐγένετο σὺν τῷ ἁγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς¹² οὐρανοῦ,¹³
αἰνούντων¹⁴ τὸν θεόν, καὶ λεγόντων, Δόξα ἐν ὑψίστοις 14
θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.¹⁶

¹ ποιμήν, ἄνθρωπος, ὁ, shepherd. ² ἀγραυλέω, live outdoors. ³ ποίμνη, ἡς, ἡ, flock. ⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁵ περιλάμπω, shine around. ⁶ τίκτω, give birth to, bear. ⁷ σωτήρ, ἡρος, ὁ, savior, deliverer. ⁸ βρέφος, οὗς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁹ σπαργανώω, wrap in cloths. ¹⁰ φάτνη, ἡς, ἡ, manger, stall. ¹¹ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹² στρατιά, ἄς, ἡ, host, army. ¹³ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁴ αἰνέω, praise. ¹⁵ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁶ εὐδοκία, ἀς, ἡ, good pleasure, good-will.

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ 15

ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες¹ εἶπον πρὸς
ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ² ἕως Βηθλέεμ,³ καὶ ἴδωμεν
τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. 16

Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,⁴ καὶ ἀνεῦρον⁵ τήν τε Μαριὰμ
καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος⁶ κείμενον⁷ ἐν τῇ φάτνῃ.⁸

Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν⁹ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ 17

λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ 18

πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν

λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων¹ πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ 19

Μαριὰμ πάντα συνετήρει¹⁰ τὰ ῥήματα ταῦτα,

συμβάλλουσα¹¹ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν 20

οἱ ποιμένες,¹ δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες¹² τὸν θεὸν ἐπὶ

πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς

αὐτούς.

¹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ² δὴ, also, indeed. ³ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ⁴ σπεύδω, hasten, urge on. ⁵ ἀνευρίσκω, find out, look for. ⁶ βρέφος, οὗς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁷ κείμαι, lie, be laid. ⁸ φάτνη, ἡς, ἡ, manger, stall. ⁹ διαγνώριζω, tell abroad, make known. ¹⁰ συντηρέω, preserve, treasure. ¹¹ συμβάλλω, discuss, consider. ¹² αἰνέω, praise.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτῶ¹ τοῦ περιτεμεῖν² 21

αὐτόν, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν
ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι³ αὐτὸν ἐν τῇ
κοιλίᾳ.⁴

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ⁵ αὐτῶν 22

κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον⁶ αὐτὸν εἰς

Ἱεροσόλυμα, παραστήσαι τῷ κυρίῳ – καθὼς 23

γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν⁷ διανοίγον⁸

μήτραν⁹ ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται – καὶ τοῦ δοῦναι 24

θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, Ζεῦγος¹⁰

τρυγόνων¹¹ ἢ δύο νεοσσούς¹² περιστερῶν.¹³ Καὶ ἰδοῦ, 25

ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλήμ, ὃ ὄνομα Συμεών,¹⁴ καὶ

ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής,¹⁵

προσδεχόμενος¹⁶ παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ

πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ 26

¹ ὀκτῶ, eight, 8. ² περιτέμνω, circumcize, circumcise. ³ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁶ ἀνάγω, lead up, restore. ⁷ ἄρσεν, male. ⁸ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁹ μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹⁰ ζεῦγος, ους, τό, yoke, team. ¹¹ τρυγόνων, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹² νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹³ περιστέρα, ἅς, ἡ, dove. ¹⁴ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹⁵ εὐλαβής, devout, God-fearing. ¹⁶ προσδέχομαι, receive, wait for.

κεχηρηματισμένον¹ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ
 ἰδεῖν θάνατον πρὶν² ἢ ἰδῆ τὸν χριστὸν κυρίου. Καὶ 27
 ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ
 εἰσαγαγεῖν³ τοὺς γονεῖς⁴ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ
 ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον⁵ τοῦ νόμου περὶ
 αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας⁶ αὐτοῦ, 28
 καὶ εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, Νῦν ἀπολύεις τὸν 29
 δοῦλόν σου, δέσποτα,⁷ κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ: 30
 ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν⁸ σου, ὃ 31
 ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν: φῶς 32
 εἰς ἀποκάλυψιν⁹ ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. 33
 Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ
 τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς 34
 Συμεών,¹⁰ καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ,
 Ἰδοὺ, οὗτος κεῖται¹¹ εἰς πτώσιν¹² καὶ ἀνάστασιν
 πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον:

¹ χρηματίζω, instruct, reveal. ² πρὶν, before, formerly. ³ εἰσάγω, lead in, bring in. ⁴ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁵ ἐθίζω, accustom. ⁶ ἀγκάλη, ἡς, ἡ, arm. ⁷ δεσπότης, ου, ὁ, master, lord. ⁸ σωτήριος, saving, bringing salvation. ⁹ ἀποκάλυψις, ἑως, ἡ, revelation, unveiling. ¹⁰ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹¹ κεῖμαι, lie, be laid. ¹² πτώσις, ἑως, ἡ, fall, falling. ¹³ ἀντιλέγω, speak against, oppose.

καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία:¹ 35

ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν
διαλογισμοί.² Καὶ ἦν Ἄννα³ προφήτις,⁴ θυγάτηρ 36

Φανουήλ,⁵ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ⁶ – αὕτη προβεβηκυῖα⁷ ἐν
ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ
τῆς παρθενίας⁸ αὐτῆς, καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν 37

ὀγδοήκοντα⁹ τεσσάρων – ἣ οὐκ ἀφίστατο¹⁰ ἀπὸ τοῦ
ἱεροῦ, νηστείας¹¹ καὶ δεήσεων¹² λατρεύουσα¹³ νύκτα
καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα¹⁴ 38

ἀνθωμολογεῖτο¹⁵ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ
πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις¹⁶ λύτρωσιν¹⁷ ἐν
Ἱερουσαλὴμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν 39

νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν
πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέτ.¹⁸

¹ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ² διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ³ Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ⁴ προφήτις, ἰδος, ἡ, prophet, prophetess. ⁵ Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ⁶ Ἀσήρ, ὁ, Asher. ⁷ προβεβῆναι, go forward, advance. ⁸ παρθενία, ας, ἡ, virginity. ⁹ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹⁰ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹¹ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹² δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹³ λατρεύω, serve, worship. ¹⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁵ ἀνθωμολογέομαι, praise, give thanks. ¹⁶ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁷ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ¹⁸ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth.

Τὸ δὲ παιδίον ἠϋξανε¹, καὶ ἐκραταιοῦτο² πνεύματι, 40

πληρούμενον σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς³ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς 41

Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο 42

ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ

τὸ ἔθος⁴ τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων⁵ τὰς ἡμέρας, 43

ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοῦς, ὑπέμεινε⁶ Ἰησοῦς ὁ παῖς⁷

ἐν Ἱερουσαλὴμ· καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ

αὐτοῦ· νομίσαντες⁸ δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ⁹ εἶναι, 44

ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτη¹⁰ αὐτὸν ἐν τοῖς

συγγενέσιν¹¹ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς·¹² καὶ μὴ εὐρόντες 45

αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ 46

ἱερῷ, καθεζόμενον¹³ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ

ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο 47

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² κραταιόω, strengthen, confirm. ³ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁴ ἔθος, οὗς, τό, custom. ⁵ τελειόω, fill, fulfill. ⁶ ὑπομένω, tarry, endure. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ νομίζω, suppose, think. ⁹ συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ¹⁰ ἀνζητέω, look, search. ¹¹ συγγενής, kindred, relative. ¹² γνωστός, known, acquaintance. ¹³ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed.

δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει¹ καὶ ταῖς
ἀποκρίσεσιν² αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν·³ 48
καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Τέκνον, τί
ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἰδού, ὁ πατήρ σου καγὼ
ὀδυνώμενοι⁴ ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί 49
ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου
δεῖ εἶναί με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν τὸ ῥῆμα ὃ 50
ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν 51
εἰς Ναζαρέτ·⁵ καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ
μήτηρ αὐτοῦ διετήρει⁶ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτῆς.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν⁷ σοφία καὶ ἡλικία,⁸ καὶ χάριτι 52
παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

¹ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ² ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ ὀδυνάω, torment, pain. ⁵ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁶ διατηρέω, keep free of, keep safe. ⁷ προκόπτω, proceed, advance. ⁸ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ¹ τῆς ἡγεμονίας² Τιβερίου³ 3

Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος⁴ Ποντίου⁵ Πιλάτου τῆς

Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος⁶ τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου,

Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος⁶ τῆς

Ἰτουραίας⁷ καὶ Τραχωνίτιδος⁸ χώρας, καὶ Λυσανίου⁹

τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος,⁶ ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα¹⁰ 2

καὶ Καϊάφα,¹¹ ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν

Ζαχαρίου¹² υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν 3

τὴν περίχωρον¹³ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁴ κηρύσσων βάπτισμα

μετανοίας¹⁶ εἰς ἄφεσιν¹⁷ ἁμαρτιῶν· ὡς γέγραπται ἐν 4

βιβλῳ¹⁸ λόγων Ἡσαΐου¹⁹ τοῦ προφήτου, λέγοντος,

Φωνὴ βοῶντος²⁰ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν

κυρίου· εὐθείας²¹ ποιεῖτε τὰς τρίβους²² αὐτοῦ. Πᾶσα 5

φάραγξ²³ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς²⁴

ταπεινωθήσεται·²⁵ καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ²⁶ εἰς εὐθεΐαν,²¹

¹ πεντεκαίδεκατος, fifteenth. ² ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ³ Τιβερίος, ου, ὁ, Tiberius. ⁴ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁵ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ⁶ τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ⁷ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ⁸ Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ⁹ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹⁰ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹¹ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ¹⁸ βιβλος, ου, ἡ, book, scroll. ¹⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁰ βοᾶω, cry aloud, shout. ²¹ εὐθύς, immediately, at once. ²² τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ²³ φάραγξ, αργος, ἡ, ravine, chasm. ²⁴ βουνός, οῦ, ὁ, hill, hillock. ²⁵ ταπεινώω, humble, humiliate. ²⁶ σκολιός, crooked, unscrupulous.

καὶ αἱ τραχεῖαι¹ εἰς ὁδοὺς λείας·² καὶ ὄψεται πᾶσα 6

σὰρξ τὸ σωτήριον³ τοῦ θεοῦ.

Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι 7

ὑπ' αὐτοῦ, Γεννήματα⁴ ἐχιδνῶν,⁵ τίς ὑπέδειξεν⁶ ὑμῖν

φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν 8

καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας·⁷ καὶ μὴ ἄρξησθε

λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω

γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων

ἐγείρειν τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη⁸ πρὸς 9

τὴν ῥίζαν⁹ τῶν δένδρων κείται·¹⁰ πᾶν οὖν δένδρον μὴ

ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹¹ καὶ εἰς πῦρ

βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Τί 10

οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων 11

δύο χιτῶνας¹² μεταδότω¹³ τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων

βρώματα¹⁴ ὁμοίως ποιεῖτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι¹⁵ 12

¹ τραχεῖς, rough, uneven. ² λείος, smooth, level. ³ σωτήριος, saving, bringing salvation. ⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁵ ἐχιδνα, ης, ῆ, viper, serpent. ⁶ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ⁷ μετένοια, ας, ῆ, repentance, change of mind. ⁸ ἀξίνη, ης, ῆ, axe. ⁹ ῥίζα, ης, ῆ, root, that which grows from the root. ¹⁰ κείμεναι, lie, be laid. ¹¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹² χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹³ μεταδίδωμι, give a share of, share. ¹⁴ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁵ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes.

βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί
 ποιήσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν πλέον ¹³
 παρὰ τὸ διατεταγμένον¹ ὑμῖν πράσσετε. Ἐπηρώτων ¹⁴
 δὲ αὐτόν καὶ στρατευόμενοι,² λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί
 ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδένα
 διασείσητε,³ μηδὲ συκοφαντήσητε:⁴ καὶ ἀρκείσθε⁵ τοῖς
 ὀψωνίοις⁶ ὑμῶν.

Προσδοκῶντος⁷ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων⁸ ¹⁵
 πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου,
 μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ¹⁶
 ἅπασιν λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς: ἔρχεται
 δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν
 ἱμάντα⁹ τῶν ὑποδημάτων¹⁰ αὐτοῦ: αὐτὸς ὑμᾶς
 βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί: οὗ τὸ πτύον¹¹ ἐν ¹⁷
 τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹² τὴν ἄλωνα¹³ αὐτοῦ,

¹ διατάσσω, command, give orders to. ² στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier. ³ διασείω, extort, blackmail. ⁴ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ⁵ ἀρκέω, assist, suffice. ⁶ ὀψώνιον, συ, τό, compensation, wages. ⁷ προσδοκάω, wait for, look for. ⁸ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁹ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ¹⁰ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹¹ πτύον, συ, τό, winnowing fork. ¹² διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹³ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor.

καὶ συνάξει τὸν σίτον¹ εἰς τὴν ἀποθήκην² αὐτοῦ, τὸ δὲ
ἄχυρον³ κατακαύσει⁴ πυρὶ ἀσβέστῳ.⁵

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν 18

λαόν· ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης,⁶ ἐλεγχόμενος⁷ ὑπ' 19

αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος⁸ τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ

αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ

Ἡρώδης, προσέθηκεν⁹ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, καὶ 20

κατέκλεισεν¹⁰ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ 21

Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεωχθῆναι

τὸν οὐρανόν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον 22

σωματικῶ¹¹ εἶδει¹² ὥσει¹³ περιστερὰν¹⁴ ἐπ' αὐτόν, καὶ

φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱὸς

μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.¹⁵

¹ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ³ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ⁴ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁵ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁶ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁷ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁸ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁹ προστίθημι, add, add to. ¹⁰ κατακλείω, shut up, lock up. ¹¹ σωματικός, bodily, corporeal. ¹² εἶδος, ους, τό, form, sight. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ περιστέρα, ἁς, ἡ, dove. ¹⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with.

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα¹ ἀρχόμενος, 23
 ὦν – ὡς ἐνομίζετο² – υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,³ τοῦ 24
 Ματθαί, ⁴ τοῦ Λευί,⁵ τοῦ Μελχί,⁶ τοῦ Ἰαννά,⁷ τοῦ
 Ἰωσήφ, τοῦ Ματθαίου,⁸ τοῦ Ἀμού, ⁹ τοῦ Ναούμ, ¹⁰ τοῦ 25
 Ἑσλί,¹¹ τοῦ Ναγκαί,¹² τοῦ Μαάθ,¹³ τοῦ Ματθαίου,⁸ 26
 τοῦ Σεμεῖ, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωανάν,¹⁴ τοῦ 27
 Ῥησά,¹⁵ τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,¹⁶ τοῦ Νηρί,¹⁷ 28
 τοῦ Μελχί,⁶ τοῦ Ἀδδί,¹⁸ τοῦ Κωσάμ,¹⁹ τοῦ Ἐλμωδάμ,²⁰
 τοῦ Ἡρ,²¹ τοῦ Ἰωσή,²² τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρείμ,²³ τοῦ 29
 Ματθαί, ⁴ τοῦ Λευί,⁵ τοῦ Συμεών,²⁴ τοῦ Ἰούδα, τοῦ 30
 Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωανάν,²⁵ τοῦ Ἐλιακείμ,²⁶ τοῦ Μελεᾶ,²⁷ 31
 τοῦ Μαϊνάν,²⁸ τοῦ Ματθαί, ²⁹ τοῦ Ναθάν,³⁰ τοῦ
 Δαβίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,³¹ τοῦ Βοόζ,³² τοῦ 32
 Σαλμών, τοῦ Ναασσών,³³ τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ,³⁴ 33
 τοῦ Ἑσρώμ, τοῦ Φαρέζ,³⁵ τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ 34

¹ τριάκοντα, thirty, 30. ² νομίζω, suppose, think. ³ Ἡλί, ὁ, Heli. ⁴ Ματθαί, ὁ, Matthat. ⁵ Λευί, ὁ, Levi. ⁶ Μελχί, ὁ, Melchi. ⁷ Ἰαννά, ὁ, Jannai. ⁸ Ματθαίας, οὐ, ὁ, Mattathias. ⁹ Ναούμ, ὁ, Nahum. ¹⁰ Ἑσλί, ὁ, Esli. ¹¹ Ναγκαί, ὁ, Naggai. ¹² Μαάθ, ὁ, Maath. ¹³ Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ¹⁴ Ῥησά, ὁ, Rhesa. ¹⁵ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ¹⁶ Νηρί, ὁ, Neri. ¹⁷ Ἀδδί, ὁ, Addi. ¹⁸ Κωσάμ, ὁ, Cosam. ¹⁹ Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ²⁰ Ἡρ, ὁ, Er. ²¹ Ἰωσή, ὁ, Jos. ²² Ἰωρείμ, ὁ, Jorim. ²³ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ²⁴ Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ²⁵ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ²⁶ Μελεᾶ, ὁ, Melea. ²⁷ Μαϊνάν, ὁ, Menna, Mainan. ²⁸ Ματθαί, ὁ, Mattatha. ²⁹ Ναθάν, ὁ, Nathan. ³⁰ Ὠβήδ, ὁ, Obed. ³¹ Βοόζ, ὁ, Boaz. ³² Ναασσών, ὁ, Nahshon. ³³ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ³⁴ Φαρέζ, ὁ, Perez.

Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα,¹ τοῦ Ναχώρ,² τοῦ 35
 Σερούχ, τοῦ Ῥαγαῦ, τοῦ Φάλεγ,³ τοῦ Ἑβέρ,⁴ τοῦ
 Σαλά,⁵ τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ,⁷ τοῦ Σήμ, τοῦ 36
 Νῶε,⁸ τοῦ Λάμεχ,⁹ τοῦ Μαθουσάλα,¹⁰ τοῦ Ἐνόχ, τοῦ 37
 Ἰαρέδ,¹¹ τοῦ Μαλελεήλ,¹² τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἐνώς,¹³ 38
 τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης¹⁴ ὑπέστρεψεν ἀπὸ 4
 τοῦ Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν
 ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα¹⁶ πειραζόμενος ὑπὸ 2
 τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις
 ἐκεῖναις· καὶ συντελεσθεισῶν¹⁷ αὐτῶν, ὕστερον¹⁸
 ἐπεινάσεν.¹⁹ Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ 3
 θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. Καὶ 4
 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, λέγων, Γέγραπται ὅτι
 Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ

¹ Θάρα, ὁ, Terah. ² Ναχώρ, ὁ, Nahor. ³ Φάλεγ, ὁ, Peleg. ⁴ Ἑβερ, ὁ, Eber. ⁵ Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ⁶ Καϊνάν, ὁ, Cainan. ⁷ Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ⁸ Νῶε, ὁ, Noah. ⁹ Λάμεχ, ὁ, Lamech. ¹⁰ Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ¹¹ Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ¹² Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ¹³ Ἐνός, ὁ, Enosh. ¹⁴ πλήρης, full. ¹⁵ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁶ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁷ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹ πεινάω, hunger, am hungry.

ῥήματι θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν¹ αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς 5
 ὄρος ὑψηλὸν² ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς
 οἰκουμένης³ ἐν στιγμῇ⁴ χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ 6
 διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ
 τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὃ ἐὰν
 θέλω δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον 7
 ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ 8
 Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται,
 Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ
 λατρεύσεις.⁵ Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ 9
 ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁶ τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν
 αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν⁷
 κάτω·⁸ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ 10
 ἐντελεῖται⁹ περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι¹⁰ σε· καί, Ἐπὶ 11
 χειρῶν ἀρουσίν σε, μήποτε προσκόψῃς¹¹ πρὸς λίθον
 τὸν πόδα σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι 12

¹ ἀνάγω, lead up, restore. ² ὑψηλός, high, lofty. ³ οἰκουμένη, ης, ἥ, inhabited world. ⁴ στιγμή, ἥς, ἥ, moment, point of time. ⁵ λατρεύω, serve, worship. ⁶ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ κάτω, down, below. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰ διαφυλάσσω, guard, protect. ¹¹ προσκόπτω, strike against, stumble.

Εἵρηται, Οὐκ ἐκπειράσεις¹ κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ 13

συντελέσας² πάντα πειρασμὸν³ ὁ διάβολος ἀπέστη⁴

ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος 14

εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ φήμη⁵ ἐξηλθεν καθ' ὅλης τῆς

περιχώρου⁶ περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς 15

συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,⁷ οὗ⁸ ἦν τεθραμμένος·⁹ καὶ 16

εἰσῆλθεν, κατὰ τὸ εἰωθὸς¹⁰ αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν

σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.

Καὶ ἐπεδόθη¹¹ αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου¹² τοῦ προφήτου. 17

Καὶ ἀναπτύξας¹³ τὸ βιβλίον, εὗρεν τὸν τόπον οὗ ἦν

γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν 18

ἔχρισέν¹⁴ με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς· ἀπέσταλκέν με

ιάσασθαι τοὺς συντετριμμένους¹⁵ τὴν καρδίαν·

¹ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ² συντελέω, complete, accomplish. ³ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁴ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁵ φήμη, ης, ἡ, report, news. ⁶ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁷ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁸ οὗ, where, when. ⁹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁰ εἰωθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹³ ἀναπτύσσω, unroll. ¹⁴ χρίω, anoint. ¹⁵ συντρίβω, break in pieces, crush.

κηρύξαι αἰχμαλώτοις¹ ἄφεσιν,² καὶ τυφλοῖς
 ἀνάβλεψιν,³ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους⁴ ἐν ἀφέσει,² 19
 κηρύξαι ἐνιαυτὸν⁵ κυρίου δεκτόν.⁶ Καὶ πτύξας⁷ τὸ 20
 βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ,⁸ ἐκάθισεν· καὶ πάντων
 ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες⁹ αὐτῷ. 21
 Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον
 πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ 22
 πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς
 λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ
 στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς
 Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πάντως¹⁰ ἐρεῖτέ μοι 23
 τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρέ,¹¹ θεράπευσον σεαυτόν·
 ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ,¹²
 ποιήσον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι¹³ σου. Εἶπεν δέ, Ἀμὴν 24
 λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός⁶ ἐστιν ἐν τῇ
 πατρίδι¹³ αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ 25

¹ αἰχμαλώτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ² ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ³ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ⁴ θραύω, break in pieces, oppress. ⁵ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ⁶ δεκτός, acceptable, welcome. ⁷ πτύσσω, fold up, roll up. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ ἀτενίζω, gaze, stare. ¹⁰ πάντως, altogether, by all means. ¹¹ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹³ πατρίς, ιδος, ἡ, of one's fathers, fatherland.

χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε
 ἐκλείσθη¹ ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας² ἕξ,³ ὥς
 ἐγένετο λιμὸς⁴ μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ πρὸς 26
 οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα⁵
 τῆς Σιδῶνος⁶ πρὸς γυναικα χήραν. Καὶ πολλοὶ λεπροὶ 27
 ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου⁸ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ
 οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμᾶν⁹ ὁ Σύρος.¹⁰ 28
 Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ¹¹ ἐν τῇ συναγωγῇ,
 ἀκούοντες ταῦτα, καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω 29
 τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὄφρως¹² τοῦ ὄρους
 ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο, εἰς τὸ
 κατακρημνίσαι¹³ αὐτόν. Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου 30
 αὐτῶν ἐπορεύετο.

¹ κλείω, shut, shut up. ² μῆν, ὁ, month, certainly. ³ ἕξ, six, 6. ⁴ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁵ Σάρεπτα, ὠν, τό, Zarephath. ⁶ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁷ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁸ Ἐλισσαῖος, ου, ὁ, Elisha. ⁹ Νεεμᾶν, ὁ, Naaman. ¹⁰ Σύρος, ου, ὁ, Syrian man, Syrian. ¹¹ θυμός, ου, ὁ, wrath, outburst of passion. ¹² ὄφρως, ὄος, ἡ, eyebrow, brow. ¹³ κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff.

Καὶ κατήλθεν¹ εἰς Καπερναοὺμ² πόλιν τῆς Γαλιλαίας· 31
καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. Καὶ 32
ἐξεπλήσσοντο³ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν
ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος 33
ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν⁴
φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ὑεα,⁵ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ 34
Ναζαρηνέ;⁶ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ
ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 35
Φιμώθητι,⁷ καὶ ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν⁸ αὐτὸν τὸ
δαιμόνιον εἰς μέσον ἐξήλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν
βλάψαν⁹ αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος¹⁰ ἐπὶ πάντας, καὶ 36
συνελάλουν¹¹ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, Τίς ὁ λόγος
οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει¹² τοῖς
ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ 37
ἐξεπορεύετο ἥχος¹³ περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς
περιχώρου.¹⁴

¹ κατέρχομαι, come down, go down. ² Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁵ ἔα, ah! ha! ⁶ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁷ Φιμώω, muzzle, silence. ⁸ ῥίπτω, throw, cast. ⁹ βλάπτω, harm, injure. ¹⁰ θάμβος, οὐς, τό, amazement, astonishment. ¹¹ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹² ἐπιτάσσω, command, give order. ¹³ ἥχος, οὐς, ὁ, noise, sound. ¹⁴ περίχωρος, οὐ, ἡ, neighboring.

Ἀνασταῖς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν 38

Σίμωνος· πενθερά¹ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη²

πυρετῷ³ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. 39

Καὶ ἐπιστὰς⁴ ἐπάνω⁵ αὐτῆς, ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,³

καὶ ἀφῆκεν αὐτήν· παραχρῆμα⁶ δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει

αὐτοῖς.

Δύνοντος⁷ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας 40

νόσοις⁸ ποικίλαις⁹ ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ

ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς ἐθεράπευσεν αὐτούς.

Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ 41

λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ

ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα¹⁰ αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν

χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

¹ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ² συνέχω, hold fast, oppress. ³ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁷ δύνω, enter, set. ⁸ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ⁹ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁰ ἐάω, permit, allow.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον 42

τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν¹ αὐτόν, καὶ ἤλθον ἕως
αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον² αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ’
αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Καὶ ταῖς ἐτέραις 43
πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι³ αὐτῷ τοῦ 5

ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστῶς παρὰ
τὴν λίμνην⁴ Γεννησαρέτ·⁵ καὶ εἶδεν δύο πλοῖα ἐστῶτα 2
παρὰ τὴν λίμνην·⁴ οἱ δὲ ἄλιεῖς⁶ ἀποβάντες⁷ ἀπ’ αὐτῶν
ἀπέπλυναν⁸ τὰ δίκτυα.⁹ Ἐμβὰς¹⁰ δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, 3
ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς
ἐπαναγαγεῖν¹¹ ὀλίγον. Καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ
πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο¹² λαλῶν, εἶπεν 4

¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἐπικείμεαι, lie on, lie upon. ⁴ λίμνη, γης, ἡ, lake. ⁵ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁶ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁹ δίκτυον, οὐ, τό, net, fishing net. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹² παύω, cause to cease.

πρὸς τὸν Σίμωνα, Ἐπανάγαγε¹ εἰς τὸ βάθος,² καὶ
 χαλάσατε³ τὰ δίκτυα⁴ ὑμῶν εἰς ἄγραν.⁵ Καὶ 5
 ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιστάτα,⁶ δι' ὅλης
 τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες⁷ οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ
 ῥήματί σου χαλάσω³ τὸ δίκτυον.⁴ Καὶ τοῦτο 6
 ποιήσαντες, συνέκλεισαν⁸ πλῆθος ἰχθύων⁹ πολὺ·
 διερρήγγυντο¹⁰ δὲ τὸ δίκτυον⁴ αὐτῶν· καὶ κατένευσαν¹¹ 7
 τοῖς μετόχοις¹² τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας
 συλλαβέσθαι¹³ αὐτοῖς· καὶ ἦλθον καὶ ἐπλησαν
 ἀμφοτέρα¹⁴ τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι¹⁵ αὐτά. Ἰδὼν 8
 δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν¹⁶ τοῖς γόνασιν¹⁷ Ἰησοῦ,
 λέγων, Ἐξέλθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰμι,
 κύριε. Θάμβος¹⁸ γὰρ περιέσχεν¹⁹ αὐτὸν καὶ πάντας 9
 τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ⁵ τῶν ἰχθύων⁹ ἧ συνέλαβον·
 ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς 10
 Ζεβεδαίου,²⁰ οἳ ἦσαν κοινωνοὶ²¹ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν

¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ² βάθος, οὐς, τό, depth, deep. ³ χαλάω, slacken, let down. ⁴ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁵ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ⁶ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁷ κοπιάω, toil, labor. ⁸ συγκλείω, shut, enclose. ⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁰ διαρρήσσω, tear asunder. ¹¹ κατανεύω, signal, nod. ¹² μέτοχος, ου, ὁ, partaker, partner. ¹³ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁴ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁵ βυθίζω, sink, plunge. ¹⁶ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁷ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁸ θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ¹⁹ περιέχω, surround, seize. ²⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ²¹ κοινωνός, οῦ, ὁ, partner, sharer.

πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν
 ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.¹ Καὶ καταγαγόντες² τὰ πλοῖα 11
 ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ 12
 ἰδοῦ, ἀνὴρ πλήρης³ λέπρας·⁴ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν,
 πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη⁵ αὐτοῦ, λέγων, Κύριε,
 ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁶ τὴν 13
 χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ, εἰπών, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ
 εὐθέως ἡ λέπρα⁴ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς 14
 παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν
 δείξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
 καθαρισμοῦ⁷ σου, καθὼς προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς
 μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ 15
 αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ
 θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν¹⁰ αὐτῶν. 16
 Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν¹¹ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ

¹ ζωγρέω, capture alive. ² κατὰγω, bring down, lead down. ³ πλήρης, full. ⁴ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁵ δέομαι, ask, request. ⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁷ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹¹ ὑποχωρέω, withdraw, go away.

προσευχόμενος.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων: 17

καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,¹

οἱ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας

καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ: καὶ δύναμις κυρίου ἦν

εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. Καὶ ἰδού, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ 18

κλίνης² ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,³ καὶ ἐξήτουν

αὐτὸν εἰσενεγκεῖν⁴ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ: καὶ μὴ 19

εὐρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν⁴ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον,

ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,⁵ διὰ τῶν κεράμων⁶ καθήκαν⁷

αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ⁸ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ

Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, 20

Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἥρξαντο 21

διαλογίζεσθαι⁹ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι,

λέγοντες, Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας;¹⁰ Τίς

δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; 22

¹ νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law. ² κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ³ παραλύω, relax, enfeeble. ⁴ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁵ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁶ κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ⁷ καθίημι, let down, lower. ⁸ κλινιδιον, ου, τό, small bed, cot. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

Ἐπιγινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς¹ αὐτῶν
ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε² ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,³ εἰπεῖν, 23
Ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ
περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ 24
ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ
παρὰ λελυμένῳ⁴ – Σοὶ λέγω, ἔγεραι, καὶ ἄρας τὸ
κλινιδίον⁵ σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ 25
παραχρῆμα⁶ ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ’ ὃ
κατέκειτο,⁷ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν
θεόν. Καὶ ἑκστασις⁸ ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν 26
θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν
παράδοξα⁹ σήμερον.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο¹⁰ τελώνην,¹¹ 27
ὀνόματι Λευὶν,¹² καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹³ καὶ

¹ διαλογισμός, οὗ, ὁ, reasoning, questioning. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ παρὰ λύω, relax, enfeeble. ⁵ κλινίδιον, οὗ, τό, small bed, cot. ⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁷ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁸ ἑκστασις, εὖως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ⁹ παράδοξος, strange, wonderful. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ τελώνης, οὗ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² Λευίς, ὁ, Levi. ¹³ τελώνιον, οὗ, τό, tax office, tax collector's office.

εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ καταλιπὼν¹ ἅπαντα, 28

ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐποίησεν δοχὴν² 29

μεγάλην Λευΐς³ αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος

τελωνῶν⁴ πολλύς, καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν

κατακείμενοι.⁵ Καὶ ἐγόγγυζον⁶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν 30

καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες,

Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁴ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ

πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς, 31

Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες⁷ ἱατροῦ,⁸ ἀλλ' οἱ

κακῶς⁹ ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, 32

ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹⁰ Οἱ δὲ εἶπον πρὸς 33

αὐτόν, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν¹¹

πυκνά,¹² καὶ δεήσεις¹³ ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν

Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν; Ὁ δὲ 34

εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ

νυμφῶνος,¹⁴ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος¹⁵ μετ' αὐτῶν ἐστιν,

¹ καταλείπω, leave, leave behind. ² δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ³ Λευΐς, ὁ, Levi. ⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁵ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ⁶ γογγύζω, mutter, murmur. ⁷ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁸ ἱατρός, ου, ὁ, physician. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹¹ νηστεύω, fast. ¹² πυκνός, frequent, numerous. ¹³ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁴ νυμφών, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁵ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom.

ποιῆσαι νηστεύειν;¹ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν 35
 ἀπαρθῇ² ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,³ τότε νηστεύσουσιν¹ ἐν
 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἐλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς 36
 αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα⁴ ἱματίου καινοῦ
 ἐπιβάλλει⁵ ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν·⁶ εἰ δὲ μήγε,⁷ καὶ τὸ
 καινὸν σχίζει,⁸ καὶ τῷ παλαιῷ⁶ οὐ συμφωνεῖ⁹ τὸ ἀπὸ
 τοῦ καινοῦ. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹⁰ εἰς ἀσκοὺς 37
 παλαιούς·⁶ εἰ δὲ μήγε,⁷ ῥήξει¹² ὁ νέος¹⁰ οἶνος τοὺς
 ἀσκούς,¹¹ καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ¹¹
 ἀπολοῦνται. Ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁰ εἰς ἀσκούς¹¹ καινοὺς 38
 βλητέον,¹³ καὶ ἀμφότεροι¹⁴ συντηροῦνται.¹⁵ Καὶ οὐδεὶς 39
 πιὼν παλαιὸν⁶ εὐθέως θέλει νέον·¹⁰ λέγει γάρ, Ὁ
 παλαιὸς⁶ χρηστότερός¹⁶ ἐστίν.

¹ νηστεύω, fast. ² ἀπαίρω, take away, depart. ³ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁴ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ παλαιός, old, ancient. ⁷ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁸ σχίζω, split, separate. ⁹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁰ νέος, new, young. ¹¹ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹² ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹³ βλητέος, must be put, that ought to be put. ¹⁴ ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁵ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁶ χρηστός, good, kind.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹ διαπορεύεσθαι² 6

αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων·³ καὶ ἔτιλλον⁴ οἱ μαθηταὶ

αὐτοῦ τοὺς στάχυν,⁵ καὶ ἥσθιον, ψάχοντες⁶ ταῖς

χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, Τί 2

ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασιν; Καὶ 3

ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο

ἀνέγγυντε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὁπότε⁷ ἐπείνασεν⁸ αὐτὸς

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ 4

θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁹ ἔλαβεν, καὶ

ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ

ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν 5

αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ

σαββάτου.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς 6

τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος,

καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.¹⁰ Παρατήρουν¹¹ δὲ οἱ 7

¹ δευτερόπρωτος, second-first. ² διαπορεύομαι, pass across, journey through. ³ σπόριμος, grain field, sown. ⁴ τίλλω, pluck, pick. ⁵ στάχυς, σῶς, ὁ, Stachys, head of grain. ⁶ ψάχω, rub, rub to pieces. ⁷ ὁπότε, when. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ πρόθεσις, εὖς, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁰ ξηρός, dry, withered. ¹¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously.

γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ
 θεραπεύσει: ἵνα εὕρωσιν κατηγορίαν¹ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ 8
 ᾗδει τοὺς διαλογισμοὺς² αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ
 ἀνθρώπῳ τῷ ξηρᾷ³ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ὑγεραι, καὶ
 στήθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν οὖν ὁ 9
 Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, Ὑξεστιν
 τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι⁴ ἢ κακοποιῆσαι;⁵ Ψυχὴν
 σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Καὶ περιβλεψάμενος⁶ πάντας 10
 αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, Ὑκτεινον⁷ τὴν χεῖρά σου. Ὁ δὲ
 ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθη⁸ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὕγινης⁹ ὡς ἡ
 ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας:¹⁰ καὶ διελάλουν¹¹ 11
 πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.
 Ὑγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξηλθεν εἰς τὸ ὄρος 12
 προσεύξασθαι: καὶ ἦν διανυκτερεύων¹² ἐν τῇ
 προσευχῇ τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, 13

¹ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ² διαλογισμός, οὖ, ὁ, reasoning, questioning. ³ ξηρός, dry, withered. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ κακοποιέω, do evil, harm. ⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὕγινης, whole, healthy. ¹⁰ ἄνοια, ας, ἡ, folly, foolishness. ¹¹ διαλάλέω, discuss, converse together. ¹² διανυκτερεύω, spend the whole night.

προσεφώνησεν¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος
 ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,³ 14
 Σίμωνα δὲν καὶ ὠνόμασεν³ Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν⁴ τὸν
 ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ
 Βαρθολομαῖον,⁵ Ματθαῖον⁶ καὶ Θωμᾶν,⁷ Ἰάκωβον 15
 τὸν τοῦ Ἀλφαίου,⁸ καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον
 Ζηλωτὴν,⁹ Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, 16
 ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.¹¹ Καὶ καταβάς μετ' αὐτῶν, 17
 ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,¹² καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ,
 καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας
 καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου¹³ Τύρου¹⁴ καὶ
 Σιδῶνος,¹⁵ οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ
 τῶν νόσων¹⁶ αὐτῶν· καὶ οἱ ὀχλούμενοι¹⁷ ὑπὸ 18
 πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ 19
 ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ· ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ
 ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.

¹ προσφωνέω, call to, summon. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ ἐνομάζω, name, give a name to. ⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁵ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁶ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁷ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁸ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁹ ζηλωτής, ου, ὁ, Zealot, zealot. ¹⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹¹ προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ¹² πεδινός, flat, level. ¹³ παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ¹⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁵ Σιδών, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁶ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁷ ὀχλέω, trouble, torment.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς 20
μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν,

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα² ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες³ νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.⁴ 21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.⁵

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ 22
ὅταν ἀφορίσωσιν⁶ ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν,⁷ καὶ
ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν, ἕνεκα τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ 23
σκιρτήσατε:⁸ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ
οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ
πατέρες αὐτῶν.

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² ὑμέτερος, your. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ γελάω, laugh. ⁶ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁷ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁸ σκιρτάω, leap, leap for joy.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε¹ τὴν 24
παράκλησιν ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,² ὅτι πεινάσετε.³ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁴ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁵ καὶ
κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι: κατὰ 26
ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς ψευδοπροφήταις⁶ οἱ πατέρες
αὐτῶν.

Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς 27
ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε 28
τοὺς καταρωμένους⁷ ὑμῖν, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
ἐπηρεαζόντων⁸ ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί⁹ σε ἐπὶ τὴν 29
σιαγὸνα,¹⁰ πάρεχε¹¹ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ ἀπὸ τοῦ
αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα¹² μὴ κωλύσης.

¹ ἀπέχω, received, obtain. ² ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ γελάω, laugh. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ ψευδοπροφήτης, ου, δ, false prophet. ⁷ καταράσμαι, curse. ⁸ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ⁹ τύπτω, smite, beat. ¹⁰ σιαγών, ὄνος, ἤ, cheek, jawbone. ¹¹ παρέχω, offer, afford. ¹² χιτῶν, ὄνος, δ, tunic, garment.

Παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος 30
 τὰ σὰ μὴ ἀπαιτεῖ.¹ Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν 31
 οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ εἰ 32
 ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν
 ; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς
 ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιήτε² τοὺς 33
 ἀγαθοποιούντας² ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ
 γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν 34
 δανείζητε³ παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,⁴ ποία ὑμῖν
 χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς
 δανείζουσιν,³ ἵνα ἀπολάβωσιν⁴ τὰ ἴσα.⁵ Πλὴν 35
 ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε,² καὶ
 δανείζετε,³ μηδὲν ἀπελπίζοντες;⁶ καὶ ἔσται ὁ μισθὸς
 ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου;⁷ ὅτι αὐτὸς
 χρηστός⁸ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους⁹ καὶ πονηρούς. 36
 Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες,¹⁰ καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν

¹ ἀπαιτέω, ask for, demand. ² ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ³ δανείζω, lend, borrow. ⁴ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁵ ἴσος, equal, identical. ⁶ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ χρηστός, good, kind. ⁹ ἀχαρίστος, ungrateful. ¹⁰ οἰκτίρμων, merciful, compassionate.

οἰκτίρμων¹ ἐστίν. Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθήτε. 37

Μὴ καταδικάζετε,² καὶ οὐ μὴ καταδικασθῇτε:²

ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε: δίδετε, καὶ δοθήσεται 38

ὑμῖν: μέτρον³ καλόν, πεπιεσμένον⁴ καὶ σεσαλευμένον⁵

καὶ ὑπερεκχυνόμενον⁶ δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον⁷

ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ³ ὃ μετρεῖτε⁸

ἀντιμετρηθήσεται⁹ ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι¹⁰ δύναται τυφλὸς 39

τυφλὸν ὁδηγεῖν;¹¹ Οὐχὶ ἀμφοτέροι¹² εἰς βόθυνον¹³

πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον 40

αὐτοῦ: κατηρτισμένος¹⁴ δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος

αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος¹⁵ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ 41

τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν¹⁶ τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ

ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;¹⁷ Ἡ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ 42

ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλλω τὸ κάρφος¹⁵ τὸ ἐν

¹ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ² καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ³ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁴ πιέζω, press, press down. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ⁷ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ⁸ μετρέω, measure, estimate. ⁹ ἀντιμετρέω, measure in return. ¹⁰ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹¹ ὁδηγέω, lead, guide. ¹² ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹³ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁴ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁵ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁶ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹⁷ κατανοέω, observe, understand.

τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου
δοκὸν¹ οὐ βλέπων; Ὑποκριτά,² ἔκβαλε πρῶτον τὴν
δοκὸν¹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις³
ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁴ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
σου. Οὐ γὰρ ἐστὶν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν 43
σαπρὸν:⁵ οὐδὲ δένδρον σαπρὸν⁵ ποιοῦν καρπὸν καλόν.
Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ 44
γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν⁶ συλλέγουσιν⁷ σύκα,⁸
οὐδὲ ἐκ βάτου⁹ τρυγῶσιν¹⁰ σταφυλήν.¹¹ Ὁ ἀγαθὸς 45
ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹² τῆς καρδίας
αὐτοῦ προφέρει¹³ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ¹² τῆς καρδίας αὐτοῦ
προφέρει¹³ τὸ πονηρόν: ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος¹⁴
τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

¹ δοκός, οὐ, ἡ, beam of timber, log. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁴ κάρφος, οὐς, τό, speck, dry stalk. ⁵ σαπρὸς, rotten, worthless. ⁶ ἀκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁷ συλλέγω, collect, gather. ⁸ σύκον, οὐ, τό, fig. ⁹ βάτος, οὐ, ὁ, bath (a liquid measure). ¹⁰ τρυγάω, gather in, harvest. ¹¹ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ προφέρω, bring forth, produce. ¹⁴ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance.

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; 46

Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων

καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω¹ ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος: 48

ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς

ἔσκαψεν² καὶ ἐβάθυνεν,³ καὶ ἔθηκεν θεμελίον⁴ ἐπὶ τὴν

πέτραν:⁵ πλημμύρας⁶ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν⁷ ὁ

ποταμός⁸ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεύσαι⁹

αὐτήν: θεμελιώτο¹⁰ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁵ Ὁ δὲ 49

ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ

οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου:⁴ ἢ

προσέρρηξεν⁷ ὁ ποταμός,⁸ καὶ εὐθέως ἔπεσεν, καὶ

ἐγένετο τὸ ῥῆγμα¹¹ τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς 7

ἀκοὰς¹² τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοῦμ.¹³

¹ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ² σκάπτω, dig. ³ βαθύνω, deepen, go down deep. ⁴ θεμέλιος, οὐ, ὅ, foundation. ⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁶ πλημμύρα, ας, ἡ, flood. ⁷ προσρήγνυμι, dash against. ⁸ ποταμός, οὐ, ὅ, river, stream. ⁹ σαλεύω, shake, excite. ¹⁰ θεμελιώω, lay a foundation, found. ¹¹ ῥῆγμα, τος, τό, wreck, ruin. ¹² ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹³ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum.

Ἐκατοντάρχου¹ δέ τινος δοῦλος κακῶς² ἔχων ἔμελλεν 2
 τελευτᾶν,³ ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος.⁴ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ 3
 Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν
 Ἰουδαίων, ἔρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ⁵ τὸν
 δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δέ, παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, 4
 παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως,⁶ λέγοντες ὅτι ἄξιός
 ἐστιν ὃ παρέξει⁷ τοῦτο: ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ 5
 τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ὠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ 6
 Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ
 μακρὰν⁸ ἀπέχοντος⁹ ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς
 αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος¹ φίλους, λέγων αὐτῷ, Κύριε,
 μὴ σκύλλου:¹⁰ οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην¹¹
 μου εἰσέλθῃς: διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν ἡξίωσα¹² πρὸς σε 7
 ἐλθεῖν: ἀλλ' εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς¹³ μου. 8
 Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος,
 ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ,

¹ ἑκατοντάρχης, centurion. ² κακῶς, badly, evilly. ³ τελευτάω, die, end. ⁴ ἔντιμος, valued, precious. ⁵ διασώζω, save, bring safely to. ⁶ σπουδαίως, with haste, diligently. ⁷ παρέχω, offer, afford. ⁸ μακρὰν, far away. ⁹ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁰ σκύλλω, trouble, bother. ¹¹ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹² ἡξιώω, consider worthy. ¹³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁴ τάσσω, arrange, appoint.

Πορεύθητι, καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλω, Ἔρχου, καὶ
 ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.
 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ 9
 στραφεὶς¹ τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, Λέγω
 ὑμῖν, οὐτε ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην² πίστιν εὔρον. Καὶ 10
 ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὔρον τὸν
 ἀσθενοῦντα δούλον ὑγιαίνοντα.³

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς,⁴ ἐπορεύετο εἰς πόλιν 11
 καλουμένην Ναϊν:⁵ καὶ συνεπορεύοντο⁶ αὐτῷ οἱ
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς δὲ 12
 ἤγγισεν τῇ πύλῃ⁷ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο⁸
 τεθνηκώς,⁹ υἱὸς μονογενῆς¹⁰ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ
 χήρα: καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ 13
 ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη¹¹ ἐπ' αὐτῇ, καὶ
 εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖε. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς 14

¹ στρέφω, turn, am converted. ² τοσούτος, so great, so much. ³ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁴ ἑξῆς, next, next in order. ⁵ Ναϊν, ἦ, Nain. ⁶ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁷ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁸ ἐκκομίζω, carry out. ⁹ θνήσκω, die, am dying. ¹⁰ μονογενῆς, only begotten, only. ¹¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

σοροῦ·¹ οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπεν,
 Νεανίσκε,² σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν³ ὁ 15
 νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ
 μητρὶ αὐτοῦ. Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον 16
 τὸν θεόν, λέγοντες ὅτι Προφήτης μέγας ἐγγήγερται ἐν
 ἡμῖν, καὶ ὅτι Ἐπεσκέψατο⁴ ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. 17
 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ
 αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.⁵

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων 18
 τούτων. Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν 19
 μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
 λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;⁶ 20
 Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον,
 Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς⁷ ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε,
 λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;⁶ Ἐν 21
 αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων⁸ καὶ

¹ σορός, οὐ, ἡ, coffin, bier. ² νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ³ ἀνακαθίζω, sit up. ⁴ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁵ περίχωρος, οὐ, ἡ, neighboring. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁸ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady.

μαστίγων¹ καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς
πολλοῖς ἐχαρίσατο² τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 22
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε
Ἰωάννη ὃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε: ὅτι τυφλοὶ
ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ³ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁴
καθαρίζονται, κωφοὶ⁵ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται,
πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ 23
σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν 24
τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν
ἐρημον θεάσασθαι;⁶ Κάλαμον⁷ ὑπὸ ἀνέμου
σαλευόμενον;⁸ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον 25
ἐν μαλακοῖς⁹ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹⁰ Ἴδού, οἱ ἐν
ἱματισμῷ¹¹ ἐνδόξῳ¹² καὶ τρυφῇ¹³ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς
βασιλείοις¹⁴ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; 26

¹ μάστιξ, ἵγος, ἥ, whip, scourge. ² χαρίζομαι, give freely, forgive. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ λεπρός, σῶ, ὁ, scaly, leprous. ⁵ κωφός, deaf, dumb. ⁶ θεάομαι, look at, behold. ⁷ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ⁸ σαλεύω, shake, excite. ⁹ μαλακός, soft, effeminate. ¹⁰ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹¹ ἱματισμός, σῶ, ὁ, clothing. ¹² ἐνδοξός, honored, glorious. ¹³ τρυφή, ἥς, ἥ, reveling, luxury. ¹⁴ βασιλείος, kingly, royal.

Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον¹
 προφήτου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ 27
 ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
 κατασκευάσει² τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Λέγω 28
 γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς³ γυναικῶν προφήτης
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁴ οὐδεὶς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Καὶ πᾶς 29
 ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι⁵ ἐδικαίωσαν τὸν θεόν,
 βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα⁶ Ἰωάννου· οἱ δὲ Φαρισαῖοι 30
 καὶ οἱ νομικοὶ⁷ τὴν βουλὴν⁸ τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν⁹ εἰς
 ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τίνι οὖν 31
 ὁμοιώσω¹⁰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ
 τίνοι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ¹¹ 32
 καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν¹² ἀλλήλοις, καὶ
 λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν¹³ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹⁴
 ἐθρηνήσαμεν¹⁵ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθεν 33

¹ περισσός, excessive, abundant. ² κατασκευάζω, prepare, build. ³ γεννητός, born, begotten. ⁴ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ βάπτισμα, τοσ, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ νομικός, pertaining to the law. ⁸ βουλή, ἥς, ἡ, counsel, purpose. ⁹ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁰ ὁμοιώω, make like, liken. ¹¹ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹² προσφωνέω, call to, summon. ¹³ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹⁴ ὀρχέομαι, dance. ¹⁵ θρηνέω, lament, mourn.

γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστῆς¹ μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε
οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, Δαιμόνιον ἔχει: ἐλήλυθεν ὁ 34
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, Ἰδοὺ,
ἄνθρωπος φάγος² καὶ οἰνοπότης,³ φίλος τελωνῶν⁴ καὶ
ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων 35
αὐτῆς πάντων.

Ἦρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ' 36
αὐτοῦ: καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου
ἀνεκλίθη.⁵ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἣτις ἦν 37
ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται⁶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
Φαρισαίου, κομίσασα⁷ ἀλάβαστρον⁸ μύρου,⁹ καὶ 38
στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα,
ῥῥᾶτο βρέχειν¹⁰ τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν,¹¹
καὶ ταῖς θριξίν¹² τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσαν,¹³ καὶ
κατεφιλεῖ¹⁴ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἠλειφεν¹⁵ τῷ μύρῳ.⁹

¹ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ² φάγος, ου, ὁ, glutton. ³ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ⁴ τελωνῆς, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁵ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁷ κομίζω, receive, bring. ⁸ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁰ βρέχω, send rain, rain. ¹¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹³ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁴ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁵ ἀλείφω, anoint.

Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ 39

λέγων, Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ
ποταπὴ¹ ἢ γυνὴ ἣτις ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός

ἐστιν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, 40

Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε,
εἰπέ. Δύο χρεωφειλέται² ἦσαν δανειστῇ³ τινί: ὁ εἷς 41

ᾧφειλεν δηνάρια⁴ πεντακόσια,⁵ ὁ δὲ ἕτερος
πεντήκοντα.⁶ Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, 42

ἀμφοτέροις⁷ ἐχαρίσατο.⁸ Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον
αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, 43

Ὑπολαμβάνω⁹ ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.⁸ Ὁ δὲ
εἶπεν αὐτῷ, Ὁρθῶς¹⁰ ἔκρινας. Καὶ στραφεὶς¹¹ πρὸς 44

τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν
γυναῖκα; Εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς
πόδας μου οὐκ ἔδωκας: αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν¹²

ἔβρεξέν¹³ μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξίν¹⁴ τῆς

¹ ποταπός, what kind of? what type of? ² χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ³ δανειστῆς, ὁ, lender, creditor. ⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁵ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ⁶ πενήκοντα, fifty, 50. ⁷ ἀμφότεροι, both, both of two. ⁸ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁹ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ¹⁰ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹¹ στρέφω, turn, am converted. ¹² δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹³ βρέχω, send rain, rain. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair.

κεφαλῆς αὐτῆς ἐξεμάξεν.¹ Φίλημά² μοι οὐκ ἔδωκας: 45
 αὕτη δέ, ἅφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπεν³ καταφιλοῦσά⁴
 μου τοὺς πόδας. Ἐλαίῳ⁵ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ 46
 ἤλειψας:⁶ αὕτη δὲ μύρω⁷ ἤλειψέν⁶ μου τοὺς πόδας. Οὐ⁸ 47
 χάριν,⁸ λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ
 πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ: ὧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται,
 ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὐτῇ, Ἀφέωνταί σου αἱ 48
 ἁμαρτίαι. Καὶ ἥρξαντο οἱ συνανακείμενοι⁹ λέγειν ἐν 49
 ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφήσιν; 50
 Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε:
 πορεύου εἰς εἰρήνην.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹⁰ καὶ αὐτὸς διώδευεν¹¹ κατὰ 8
 πόλιν καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ: καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ 2
 γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ

¹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ² φίλημα, tos, τό, kiss. ³ διαλείπω, stop, cease. ⁴ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁵ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ⁶ ἀλείφω, anoint. ⁷ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁸ χάριν, in favor of, for the pleasure of. ⁹ συνανακείμεναι, recline at table with. ¹⁰ καθεξῆς, successively, in order. ¹¹ διοδεύω, travel through, go about.

πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,¹ Μαρία ἡ
καλουμένη Μαγδαληνή,² ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπὶ
ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα³ γυνὴ Χουζᾶ⁴ ἐπιτρόπου⁵ 3
Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα,⁶ καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες
διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Συνιόντος⁷ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν 4
ἐπιπορευομένων⁸ πρὸς αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς, 5
Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον⁹ αὐτοῦ.
Καὶ ἐν τῷ σπεῖρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
καὶ κατεπατήθη,¹⁰ καὶ τὰ πετεινὰ¹¹ τοῦ οὐρανοῦ
κατέφαγεν¹² αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,¹³ 6
καὶ φυν¹⁴ ἐξηράνθη,¹⁵ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἱκμάδα.¹⁶ Καὶ 7
ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,¹⁷ καὶ
συμφυεῖσαι¹⁸ αἱ ἀκανθαὶ¹⁷ ἀπέπνιξαν¹⁹ αὐτό. Καὶ 8
ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυν¹⁴

¹ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ² Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁴ Χουζᾶς, ᾱ, ὁ, Chuza. ⁵ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁶ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah. ⁷ σύνειμι, be with, come together. ⁸ ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ⁹ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹⁰ καταπατέω, trample under foot. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² κατεσθίω, eat up, devour. ¹³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁴ φύω, grow up, spring up. ¹⁵ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁶ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ¹⁷ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁸ συμφύω, grow at the same time. ¹⁹ ἀποπνίγω, choke, drown.

ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.¹ Ταῦτα λέγων
ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς 9
εἷη ἡ παραβολὴ αὕτη; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται 10
γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ
λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν,
καὶ ἀκούοντες μὴ συνιώσιν. Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ 11
παραβολή· Ὁ σπόρος² ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ 12
παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα³ ἔρχεται ὁ
διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν,
ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας⁴ 13
οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον,
καὶ οὗτοι ῥίζαν⁵ οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν
πιστεύουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ⁶ ἀφίστανται.⁷ 14
Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁸ πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ
ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν⁹ καὶ πλούτου¹⁰ καὶ

¹ ἑκατονταπλασίων, hundred times, hundredfold. ² σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ³ εἴτα, then, thereafter. ⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁵ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁶ πειρασμός, οῦ, ὁ, temptation, trial. ⁷ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁸ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁹ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ¹⁰ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches.

ἡδονῶν¹ τοῦ βίου² πορευόμενοι συμπνίγονται,³ καὶ οὐ
 τελεσφοροῦσιν.⁴ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν **15**
 οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν
 λόγον κατέχουσιν,⁵ καὶ καρποφοροῦσιν⁶ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχον⁷ ἄψας καλύπτει⁸ αὐτὸν σκεύει,⁹ ἢ **16**
 ὑποκάτω¹⁰ κλίνης¹¹ τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας¹²
 ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι¹³ βλέπωσιν τὸ φῶς. **17**
 Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν,¹⁴ ὃ οὐ φανερόν¹⁵ γενήσεται:
 οὐδὲ ἀπόκρυφον,¹⁶ ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν¹⁵
 ἔλθῃ. Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε: ὅς γὰρ ἐὰν ἔχη, **18**
 δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὅς ἐὰν μὴ ἔχη, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν
 ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

¹ ἡδονή, ἡς, ἡ, pleasure, lust. ² βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ³ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁴ τελεσφορέω, produce mature fruit. ⁵ κατέχω, hold back, hold fast. ⁶ καρποφορέω, bear fruit. ⁷ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁸ καλύπτω, cover, veil. ⁹ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁰ ὑποκάτω, under, below. ¹¹ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ¹² λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵ φανερός, manifest, apparent. ¹⁶ ἀπόκρυφος, hidden, secret.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ 19

αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν¹ αὐτῷ διὰ τὸν

ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου 20

καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. 21

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου καὶ

ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ

ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη² εἰς 22

πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,

Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν³ τῆς λίμνης.⁴ Καὶ ἀνήχθησαν.⁵

Πλεόντων⁶ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν⁷ καὶ κατέβη 23

λαίλαψ⁸ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην,⁴ καὶ συνεπληροῦντο,⁹

καὶ ἐκινδύνεον.¹⁰ Προσελθόντες δὲ διήγειραν¹¹ αὐτόν, 24

λέγοντες, Ἐπιστάτα,¹² ἐπιστάτα,¹² ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ

ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ

¹ συντυγχάνω, meet with, join. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵ ἀνάγω, lead up, restore. ⁶ πλέω, sail. ⁷ ἀφύπνωω, fall asleep. ⁸ λαίλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ⁹ συμπληρόω, fulfill, be swamped. ¹⁰ κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹¹ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹² ἐπιστάτης, ου, ό, chief, commander.

ὑδατος· καὶ ἐπαύσαντο,¹ καὶ ἐγένετο γαλήνη.² Εἶπεν 25

δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ
ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα³ οὗτός
ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει⁴ καὶ τῷ ὕδατι,
καὶ ὑπακούουσιν⁵ αὐτῷ;

Καὶ κατέπλευσαν⁶ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,⁷ ἣτις 26

ἐστὶν ἀντιπέραν⁸ τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ 27

ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν⁹ αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως,

ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ

ἐνεδιδύσκετο,¹⁰ καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς

μνήμασιν.¹¹ Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράζας,¹² 28

προσέπεσεν¹³ αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ

καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;¹⁴ Δέομαι¹⁵

σου, μή με βασανίσῃς.¹⁶ Παρήγγειλεν γὰρ τῷ 29

πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου:

¹ παύω, cause to cease. ² γαλήνη, ης, ἡ, calm. ³ ἄρα, so? (introduces a question). ⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁵ ὑπακούω, obey, listen. ⁶ καταπλέω, sail down. ⁷ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁸ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ⁹ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁰ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ¹¹ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹² ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁴ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁵ δέομαι, ask, request. ¹⁶ βασανίζω, torment, torture.

πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει¹ αὐτόν, καὶ
 ἐδεσμεῖτο² ἀλύσειν³ καὶ πέδαις⁴ φυλασσόμενος, καὶ
 διαρρήσων⁵ τὰ δεσμὰ⁶ ἠλαύνετο⁷ ὑπὸ τοῦ δαίμονος⁸
 εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, 30
 λέγων, Τί σοι ἐστὶν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπεν, Λεγεών,⁹ ὅτι
 δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. Καὶ παρεκάλει 31
 αὐτόν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ¹⁰ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον¹¹
 ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη¹² χοίρων¹³ ἱκανῶν 32
 βοσκομένων¹⁴ ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτόν ἵνα
 ἐπιτρέψῃ¹⁵ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. Καὶ
 ἐπέτρεψεν¹⁵ αὐτοῖς. Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ 33
 τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους·¹³ καὶ
 ὥρμησεν¹⁶ ἡ ἀγέλη¹² κατὰ τοῦ κρημνοῦ¹⁷ εἰς τὴν
 λίμνην,¹⁸ καὶ ἀπεπνίγη·¹⁹ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες¹⁴ τὸ 34
 γεγεννημένον ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν

¹ συναρπάζω, seize, drag away. ² δεσμέω, bind. ³ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ⁴ πέδη, ἡς, ἡ, fetter, shackle. ⁵ διαρρήσσω, tear asunder. ⁶ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ⁷ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁸ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁰ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹¹ ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ¹² ἀγέλη, ἡς, ἡ, herd, flock. ¹³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁴ βόσκω, feed. ¹⁵ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁶ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁷ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁸ λίμνη, ἡς, ἡ, lake. ¹⁹ ἀποπνίγω, choke, drown.

καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός· καὶ 35
 ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν
 ἄνθρωπον ἄφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει,
 ἱματισμένον¹ καὶ σωφρονοῦντα,² παρὰ τοὺς πόδας τοῦ
 Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ 36
 ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.³ Καὶ ἠρώτησαν 37
 αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου⁴ τῶν
 Γαδαρηνῶν⁵ ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ
 συνείχοντο·⁶ αὐτὸς δὲ ἐμβὰς⁷ εἰς τὸ πλοῖον
 ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο⁸ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἄφ' οὗ 38
 ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ
 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, 39
 καὶ διηγοῦ⁹ ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ θεός. Καὶ ἀπήλθεν,
 καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ
 Ἰησοῦς.

¹ ἱματίζω, dress, clothe. ² σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ περίχωρος, οὐ, ἡ, neighboring. ⁵ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ δέομαι, ask, request. ⁹ διηγέομαι, relate fully, relate in full.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο¹ 40

αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες² αὐτόν.

Καὶ ἰδοὺ, ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος,³ καὶ αὐτὸς 41

ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς

πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν

οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ μονογενῆς⁴ ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν 42

δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκειν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν

αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον⁵ αὐτόν.

Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ρύσει⁶ αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἦτις 43

ἰατροῖς⁷ προσαναλώσασα⁸ ὅλον τὸν βίον⁹ οὐκ ἴσχυεν

ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹⁰ 44

ἤψατο τοῦ κρασπέδου¹¹ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ

παραχρήμα¹² ἔστη ἡ ρύσις⁶ τοῦ αἵματος αὐτῆς. Καὶ 45

εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ

πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα,

¹ ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ² προσδοκάω, wait for, look for. ³ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁴ μονογενῆς, only begotten, only. ⁵ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁶ ρύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁷ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁸ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ⁹ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁰ ὀπισθεν, behind, after. ¹¹ κρασπέδον, ου, τό, border, tassel. ¹² παραχρήμα, immediately, instantly. ¹³ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander.

οἱ ὄχλοι συνέχουσιν¹ σε καὶ ἀποθλίβουσιν,² καὶ λέγεις,
 Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἦψατό μού 46
 τις: ἐγὼ γὰρ ἔγνωνα δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. 47
 Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,³ τρέμουσα⁴ ἦλθεν,
 καὶ προσπεσοῦσα⁵ αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν⁶ ἤψατο αὐτοῦ
 ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς
 ἰάθη παραχρῆμα.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει,⁸ θύγατερ, 48
 ἡ πίστις σου σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταιί τις παρὰ τοῦ 49
 ἀρχισυναγώγου,⁹ λέγων αὐτῷ ὅτι Τέθνηκεν¹⁰ ἡ
 θυγάτηρ σου: μὴ σκύλλε¹¹ τὸν διδάσκαλον. Ὁ δὲ 50
 Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ φοβοῦ:
 μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν 51
 οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδέναν, εἰ μὴ Πέτρον
 καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς

¹ συνέχω, hold fast, oppress. ² ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon. ³ λανθάνω, escape notice, am hidden. ⁴ τρέμω, tremble, am afraid. ⁵ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁶ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁷ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁸ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁹ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁰ θνήσκω, die, am dying. ¹¹ σκύλλω, trouble, bother. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant.

καὶ τὴν μητέρα. Ἐκλαιον δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο¹ 52
 αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ
 καθεύδει.² Καὶ κατεγέλων³ αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι 53
 ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ 54
 κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, Ἡ παῖς,⁴
 ἐγείρου. Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ 55
 ἀνέστη παραχρήμα·⁵ καὶ διέταξεν⁶ αὐτῇ δοθῆναι
 φαγεῖν. Καὶ ἐξέστησαν⁷ οἱ γονεῖς⁸ αὐτῆς· ὁ δὲ 56
 παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος⁹ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς 9
 δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ
 νόσους¹⁰ θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς 2
 κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς
 ἄσθενούντας. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μὴδὲν αἶρετε 3
 εἰς τὴν ὁδόν· μήτε ῥάβδους,¹¹ μήτε πήραν,¹² μήτε

¹ κόπτω, strike, smite. ² καθεύδω, sleep. ³ καταγελᾶω, deride, ridicule. ⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁵ παραχρήμα, immediately, instantly. ⁶ διατάσσω, command, give orders to. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹¹ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag.

ἄρτον, μήτε ἀργύριον,¹ μήτε ἀνά² δύο χιτῶνας³ ἔχειν. 4

Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε, καὶ
ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, 5
ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν
κονιορτὸν⁴ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε⁵ εἰς
μαρτύριον⁶ ἐπ' αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο 6
κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες
πανταχοῦ.⁷

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁸ τὰ γινόμενα ὑπ' 7
αὐτοῦ πάντα· καὶ διηπόρει,⁹ διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό
τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγγήγερται ἐκ νεκρῶν· ὑπό τινων δὲ 8
ὅτι Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ ὅτι Προφήτης εἷς τῶν
ἀρχαίων¹⁰ ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης, Ἰωάννην ἐγὼ 9
ἀπεκεφάλισα·¹¹ τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω
τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ² ἀνά, upwards, upon. ³ χιτῶν, ὤνος, ό, tunic, garment. ⁴ κονιορτός, οὔ, ό, dust. ⁵ ἀποτινάσσω, shake off. ⁶ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁷ πανταχοῦ, everywhere. ⁸ τετράρχης, ου, ό, tetrarch. ⁹ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹⁰ ἀρχαίος, old, ancient. ¹¹ ἀποκεφαλίζω, behead.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο¹ αὐτῷ 10

ὅσα ἐποίησαν. Καὶ παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν²

κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης

Βηθσαιῖδαν.³ Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῶ: 11

καὶ δεξιόμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς

βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας

θεραπείας⁴ ἱᾶτο. Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν:⁵ 12

προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον

τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ⁶ κώμας καὶ

τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσιν,⁷ καὶ εὖρωσιν ἐπισιτισμόν:⁸

ὅτι ὥδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, 13

Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον, Οὐκ εἰσὶν

ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες⁹ δύο, εἰ μήτι¹⁰

πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν

τοῦτον βρώματα.¹¹ Ἦσαν γὰρ ὥσει¹² ἄνδρες 14

πεντακισχίλιοι.¹³ Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,

¹ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ² ὑποχωρέω, withdraw, go away. ³ Βηθσαιῖδα, ἡ, Bethsaida. ⁴ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁵ κλίνω, cause to bend, bow. ⁶ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁷ καταλύω, destroy, lodge. ⁸ ἐπισιτισμός, οῦ, ὁ, provisions, provision. ⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁰ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹² ὥσει, like, about. ¹³ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

Κατακλίνετε¹ αὐτοὺς κλισίας² ἀνά³ πεντήκοντα.⁴ Καὶ 15
ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν⁵ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ 16
τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁶ ἀναβλέψας
εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,⁷
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι⁸ τῷ ὄχλῳ. Καὶ 17
ἔφαγον καὶ ἔχορτάσθησαν⁹ πάντες· καὶ ἦρθη τὸ
περισεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων,¹⁰ κόφινοι¹¹ δώδεκα.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον 18
καταμόνας,¹² συνῆσαν¹³ αὐτῷ οἱ μαθηταί· καὶ
ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ
ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην τὸν 19
βαπτιστήν·¹⁴ ἄλλοι δὲ Ἰηλίαν· ἄλλοι δὲ ὅτι Προφήτης
τις τῶν ἀρχαίων¹⁵ ἀνέστη. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ 20
τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,
Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς 21

¹ κατακλίνω, make to lie down, recline. ² κλισία, ας, ἡ, group of people eating together. ³ ἀνά, upwards, upon. ⁴ πεντήκοντα, fifty, 50. ⁵ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁶ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁷ κατακλάω, break in pieces. ⁸ παρατιθεῖμι, set before, entrust. ⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁰ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹¹ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹² καταμόνας, alone, apart. ¹³ σύνειμι, be with, come together. ¹⁴ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁵ ἀρχαῖος, old, ancient.

παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν 22

υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ

ἀποδοκιμασθῆναι¹ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ

ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ

τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἴ 23

τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω² ἑαυτόν,

καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. 24

Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει

αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ,

οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται³ ἄνθρωπος, 25

κερδήσας⁴ τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ

ζημιωθείς;⁵ Ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ⁶ με καὶ τοὺς ἐμοὺς 26

λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐπαισχυνθήσεται,⁶ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ

τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν 27

ἀληθῶς,⁷ εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστώτων, οἳ οὐ μὴ

γεύσωνται⁸ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ

¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ ὠφελέω, profit, help. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁶ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ γεύομαι, taste, experience.

θεοῦ.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει¹ ἡμέραι 28
 ὀκτώ,² καὶ παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ
 Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ 29
 ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ εἶδος³ τοῦ
 προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς⁴ αὐτοῦ
 λευκὸς ἐξαστράπτων.⁵ Καὶ ἰδού, ἄνδρες δύο 30
 συνελάλουν⁶ αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἡλίας, 31
 οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον⁷ αὐτοῦ ἣν
 ἔμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ 32
 σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι⁸ ὕπνω·⁹
 διαγρηγορήσαντες¹⁰ δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
 τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας¹¹ αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, 33
 ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι¹² αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν
 Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα,¹³ καλὸν ἐστιν

¹ ὥσει, like, about. ² ὀκτώ, eight. ³ εἶδος, ους, τό, form, sight. ⁴ ἱματισμός, οὔ, ὁ, clothing. ⁵ ἐξαστράπτω, flash like lightning. ⁶ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁷ ἔξοδος, ου, ἡ, departure, exodus. ⁸ βαρέω, burden, weigh down. ⁹ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁰ διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ¹¹ συνίστημι, commend (transitive), stand with. ¹² διαχωρίζομαι, separate myself from, part from. ¹³ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander.

ἡμᾶς ὥδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν σκηναῶν¹ τρεῖς, μίαν
 σοί, καὶ μίαν Μωσῇ, καὶ μίαν Ἡλίας: μὴ εἰδῶς ὃ λέγει.
 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη καὶ 34
 ἐπεσκίασεν² αὐτούς: ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς 35
 νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός:
 αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, 36
 εὐρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐστήγησαν,³ καὶ
 οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν
 ἑώρακασιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς⁴ ἡμέρᾳ, κατελθόντων⁵ αὐτῶν ἀπὸ 37
 τοῦ ὄρους, συνήντησεν⁶ αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, 38
 ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησεν,⁷ λέγων, Διδάσκαλε,
 δέομαι⁸ σου, ἐπιβλεψαί⁹ ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι
 μονογενής¹⁰ ἐστίν μοι: καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει 39

¹ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ² ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ³ σιγάω, be silent, become silent. ⁴ ἐξῆς, next, next in order. ⁵ κατέρχουμαι, come down, go down. ⁶ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁷ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁸ δέομαι, ask, request. ⁹ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ¹⁰ μονογενής, only begotten, only.

αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης¹ κράζει, καὶ σπαράσσει² αὐτόν
μετὰ ἄφρου,³ καὶ μόγις⁴ ἀποχωρεῖ⁵ ἀπ' αὐτοῦ,
συντρίβον⁶ αὐτόν. Καὶ ἐδεήθην⁷ τῶν μαθητῶν σου ἵνα 40
ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ 41
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ⁸ γενεὰ ἄπιστος⁹ καὶ διεστραμμένη,
ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹¹ ὑμῶν;
Προσάγαγε¹² τὸν υἱόν σου ὧδε. Ἔτι δὲ 42
προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν¹³ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον
καὶ συνεσπάραξεν¹⁴ ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ
πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα,¹⁵ καὶ
ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσαντο¹⁶ δὲ 43
πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι¹⁷ τοῦ θεοῦ.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ
Ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς 44
εἰς τὰ ὧτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους: ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ

¹ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ³ ἀφρός, οὐ, ὁ, foam, foaming. ⁴ μόγις, hardly, scarcely. ⁵ ἀποχωρέω, go away, depart. ⁶ συντρίβω, break in pieces, crush. ⁷ δέομαι, ask, request. ⁸ ὦ, Oh! omega. ⁹ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁰ διαστρέφω, distort, pervert. ¹¹ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹² προσάγω, bring (forward), approach. ¹³ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁴ συσπαράσσω, convulse. ¹⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁶ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁷ μεγαλειότης, ἡτος, ἡ, splendor, magnificence.

ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. 45

Οἱ δὲ ἡγνόουν¹ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν
παρακεκαλυμμένον² ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται³
αὐτό: καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ
ῥήματος τούτου.

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς⁴ ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων 46

αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν⁴ τῆς 47

καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος⁵ παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ

παρ' ἐαυτῶ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν δέξηται τοῦτο 48

τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται: καὶ ὃς ἐὰν

ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με: ὁ γὰρ

μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

¹ ἀγνοέω, not know, be unaware. ² παρακαλύπτω, hide, conceal. ³ αἰσθάνομαι, notice, perceive. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,¹ εἶδομέν τινα 49

ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια: καὶ
ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. Καὶ 50
εἶπεν πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε: ὃς γὰρ οὐκ
ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι² τὰς ἡμέρας τῆς 51

ἀναλήψεως³ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
ἐστήριξεν⁴ τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ 52
ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: καὶ
πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν,⁵ ὥστε
ἐτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ 53
πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. 54

Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης
εἶπον, Κύριε, θέλεις εἰπώμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ
οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι⁶ αὐτούς, ὡς καὶ Ἡλίας
ἐποίησεν; Στραφεῖς⁷ δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, 55

¹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ² συμπληρῶω, fulfill, be swamped. ³ ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ⁴ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁵ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁶ ἀναλίσκω, destroy, consume. ⁷ στρέφω, turn, am converted.

Οὐκ οἴδατε οἷου¹ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς 56

τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι,

ἀλλὰ σῶσαι. Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις 57

πρὸς αὐτόν, Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. 58

Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες² φωλεοὺς³

ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·⁵

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν

κλίνει.⁶ Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 59

εἶπεν, Κύριε, ἐπίτρεψόν⁷ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι

τὸν πατέρα μου. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς 60

νεκροὺς θάψαι⁸ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν

διάγγελλε⁹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ 61

ἕτερος, Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν

μοι ἀποτάξασθαι¹⁰ τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπεν δὲ ὁ 62

Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, ἐπιβαλὼν¹¹ τὴν χεῖρα

¹ οἷος, such as, of what kind. ² ἀλώπηξ, εκος, ή, fox. ³ φωλεός, οῦ, ὁ, den, hole. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁵ κατασκήνωσις, εως, ή, place to live, nest. ⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ θάπτω, bury. ⁹ διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ¹⁰ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,¹ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός²
 ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν³ ὁ κύριος καὶ ἐτέρους **10**

ἐβδομήκοντα,⁴ καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνά⁵ δύο πρὸ
 προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ⁶
 ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, Ὁ **2**
 μὲν θερισμός⁷ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται⁸ ὀλίγοι· δεήθητε⁹
 οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,⁷ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας⁸
 εἰς τὸν θερισμὸν⁷ αὐτοῦ. Ὑπάγετε· ἰδού, ἐγὼ **3**
 ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας¹⁰ ἐν μέσῳ λύκων.¹¹ Μὴ **4**
 βαστάζετε βαλάντιον,¹² μὴ πῆραν,¹³ μηδὲ ὑποδήματα·
 καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν **5**
 οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη τῷ οἴκῳ
 τούτῳ. Καὶ ἐὰν ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται¹⁵ **6**
 ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μὴγε,¹⁶ ἐφ' ὑμᾶς

¹ ἄροτρον, ου, τό, plow. ² εὐθετος, useful, fit. ³ ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ⁴ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ⁵ ἀνά, upwards, upon. ⁶ οὗ, where, when. ⁷ θερισμός, οὗ, ὁ, harvest, reaping. ⁸ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁹ δεόμαι, ask, request. ¹⁰ ἄρην, ἀρνός, ὁ, lamb. ¹¹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹² βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹³ πῆρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁴ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁵ ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ¹⁶ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε).

ἀνακάμψει.¹ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες ⁷
 καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν: ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης² τοῦ
 μισθοῦ αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ μεταβαίνετε³ ἐξ οἰκίας εἰς
 οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ⁸
 ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα⁴ ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε ⁹
 τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, Ὑγγιγεν
 ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ¹⁰
 εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς
 πλατείας⁵ αὐτῆς εἴπατε, Καὶ τὸν κονιορτὸν⁶ τὸν ¹¹
 κολληθέντα⁷ ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν
 ἀπομασσομέθα⁸ ὑμῖν: πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι
 ἡγγιγεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν ὅτι ¹²
 Σοδόμοις⁹ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον¹⁰ ἔσται, ἢ
 τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαὶ σοι, Χοραζίν,¹¹ οὐαὶ σοι, ¹³
 Βηθσαιδᾶ:¹² ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹³ καὶ Σιδῶνι¹⁴ ἐγένοντο αἱ
 δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι¹⁵ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁶

¹ ἀνακάμπτω, turn back, return. ² ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ³ μεταβαίνω, depart, leave. ⁴ παρατίθηναι, set before, entrust. ⁵ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁶ κονιορτός, οῦ, ὁ, dust. ⁷ κολλάω, glue, cleave. ⁸ ἀπομάσσω, wipe off. ⁹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁰ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹¹ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ¹² Βηθσαιδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁴ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁵ πάλαι, long ago, of old. ¹⁶ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth.

καὶ σποδῶ¹ καθήμεναι μετενόησαν. Πλὴν Τύρω² καὶ 14
 Σιδῶνι³ ἀνεκτότερον⁴ ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ 15
 σύ, Καπερναούμ,⁵ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,⁶ ἕως
 Ἄδου⁷ καταβιβασθήσῃ.⁸ Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει: 16
 καὶ ὁ ἀθετῶν⁹ ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ:⁹ ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν⁹
 ἀθετεῖ⁹ τὸν ἀποστειλάντά με.

Ἐπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα¹⁰ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, 17
 Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ
 ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν 18
 ὡς ἀστραπὴν¹¹ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδοῦ, δίδωμι 19
 ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν¹² ἐπάνω¹³ ὄφεων¹⁴ καὶ
 σκορπίων,¹⁵ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ:
 καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ 20
 χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται: χαίρετε
 δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ σποδός, οὐ, ἡ, ashes. ² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ³ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁴ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁵ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁶ ὑψώω, lift up, exalt. ⁷ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ⁸ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ⁹ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁰ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ¹¹ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹² πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹³ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁴ ὄφις, εὼς, ὁ, snake, serpent. ¹⁵ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο¹ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, 21

καὶ εἶπεν, Ἐξομολογούμαι² σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας³ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν⁴ καὶ συνετῶν,⁵ καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις.⁶

Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία⁷ ἔμπροσθέν σου. Καὶ στραφεῖς⁸ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα 22

μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστὶν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς

ἀποκαλύψαι. Καὶ στραφεῖς⁸ πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' 23

ιδίαν εἶπεν, Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ

βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφήται καὶ 24

βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ

εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

¹ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ² ἐξομολογέω, confess, profess. ³ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁴ σοφός, wise. ⁵ συνετός, intelligent, clever. ⁶ νήπιος, infant, child. ⁷ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ⁸ στρέφω, turn, am converted.

Καὶ ἰδοῦ, νομικός¹ τις ἀνέστη, ἐκπειράζων² αὐτόν, καὶ 25
λέγων, Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον
κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἐν τῷ νόμῳ 26
τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 27
εἶπεν, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς
καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης
τῆς ἰσχύος⁴ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁵ σου: καὶ τὸν
πλησίον⁶ σου ὡς σεαυτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὁρθῶς⁷ 28
ἀπεκρίθης: τοῦτο ποιεῖ, καὶ ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων 29
δικαιοῦν ἑαυτόν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ τίς ἐστίν
μου πλησίον;⁶ Ὑπολαβὼν⁸ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 30
Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχά,
καὶ λησταῖς⁹ περιέπεσεν,¹⁰ οἱ καὶ ἐκδύσαντες¹¹ αὐτὸν
καὶ πληγὰς¹² ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ¹³
τυγχάνοντα.¹⁴ Κατὰ συγκυρίαν¹⁵ δὲ ἱερεὺς τις 31
κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ: καὶ ἰδὼν αὐτόν

¹ νομικός, pertaining to the law. ² ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ ἰσχύς, ὅς, ἡ, strength, power. ⁵ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁸ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ⁹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ περιπίπτω, fall in with, strike. ¹¹ ἐκδύω, take off, put off. ¹² πληγή, ἥς, ἡ, blow, wound. ¹³ ἡμιθανής, half dead. ¹⁴ τυγχάνω, obtain, happen. ¹⁵ συγκυρία, ας, ἡ, coincidence, chance.

ἀντιπαρῆλθεν.¹ Ὁμοίως δὲ καὶ Λευΐτης² γενόμενος 32
κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.¹ 33
Σαμαρείτης³ δὲ τις ὁδεύων⁴ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ
ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη,⁵ καὶ προσελθὼν κατέδησεν 34
τὰ τραύματα⁷ αὐτοῦ, ἐπιχέων⁸ ἔλαιον⁹ καὶ οἶνον:
ἐπιβιάσας¹⁰ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος,¹¹ ἤγαγεν
αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,¹² καὶ ἐπεμελήθη¹³ αὐτοῦ. Καὶ 35
ἐπὶ τὴν αὔριον¹⁴ ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια¹⁵
ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ,¹⁶ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι¹³
αὐτοῦ: καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης,¹⁷ ἐγὼ ἐν τῷ
ἐπανέρχεσθαί¹⁸ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν 36
τριῶν πλησίον¹⁹ δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος²⁰
εἰς τοὺς ληστάς;²¹ Ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος 37
μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου, καὶ
σὺ ποίει ὁμοίως.

¹ ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ² Λευΐτης, ου, ὁ, Levite. ³ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁴ ὁδεύω, go, travel. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ καταδέω, bind up, bandage. ⁷ τραῦμα, τος, τό, wound. ⁸ ἐπιχέω, pour over, pour on. ⁹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁰ ἐπιβιάζω, put on, place upon. ¹¹ κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ¹² πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ¹³ ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ¹⁴ αὔριον, tomorrow. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ πανδοχεύς, ἑως, ὁ, innkeeper. ¹⁷ προσδαπανάω, spend in addition. ¹⁸ ἐπανέρχομαι, return, come back again. ¹⁹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ²⁰ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ²¹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς 38

εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά: γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα¹

ὑπεδέξατο² αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Καὶ τῇδε³ ἦν 39

ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἥ καὶ παρακαθίσασα⁴

παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. 40

Ἡ δὲ Μάρθα¹ περιεσπᾶτο⁵ περὶ πολλὴν διακονίαν:

ἐπιστᾶσα⁶ δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει⁷ σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ

μου μόνην με κατέλειπεν⁸ διακονεῖν; Εἰπὲ οὖν αὐτῇ

ἵνα μοι συναντιλάβηται.⁹ Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ 41

Ἰησοῦς, Μάρθα,¹ Μάρθα,¹ μεριμνᾷς¹⁰ καὶ τυρβάζῃ¹¹

περὶ πολλά: ἑνὸς δὲ ἐστὶν χρεία: Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν 42

μερίδα¹² ἐξελέξατο,¹³ ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται¹⁴ ἀπ'

αὐτῆς.

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² ὑποδέχομαι, welcome, receive. ³ ὅδε, this (here), this here. ⁴ παρακαθίζω, sit down beside.

⁵ περισπᾶω, distract, trouble greatly. ⁶ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁷ μέλει, it is a care, it concerns. ⁸

καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ συναντιλαμβάνομαι, help, assist. ¹⁰ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹¹ τυρβάζω, agitate or disturb in mind. ¹² μερίς, ἰδος, ἡ, part, portion. ¹³ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁴ ἀφαιρέω, take away, smite off.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ **11**

προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο,¹ εἶπέν τις τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς
προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, **2**
λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω
τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ
θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον **3**
ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον² δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. Καὶ **4**
ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν
παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ εἰσενέγκης³ ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν,⁴ ἀλλὰ ῥύσαι⁵ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον, καὶ **5**
πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου,⁶ καὶ εἴπη αὐτῷ,
Φίλε, χρήσόν⁷ μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ⁸ φίλος **6**
παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω⁹

¹ παύω, cause to cease. ² ἐπιούσιος, for today, daily. ³ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁴ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁵ ῥύομαι, rescue, save. ⁶ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ⁷ χράω, lend. ⁸ ἐπειδὴ, since, because. ⁹ παρατίθηναι, set before, entrust.

αὐτῷ: κακέϊνος¹ ἔσωθεν² ἀποκριθεὶς εἶπη, Μή μοι 7
 κόπους³ πάρεχε·⁴ ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,⁵ καὶ τὰ
 παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην⁶ εἰσὶν: οὐ δύναμαι
 ἀναστὰς δοῦναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ 8
 ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διὰ γε⁷ τὴν
 ἀναίδειαν⁸ αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον χρήζει.⁹ 9
 Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε,
 καὶ εὕρήσετε: κρούετε,¹⁰ καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς 10
 γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει: καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει: καὶ τῷ
 κρούοντι¹⁰ ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα 11
 αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹¹ αὐτῷ; Ἡ
 καὶ ἰχθύν,¹² μὴ ἀντὶ¹³ ἰχθύος¹² ὄφιν¹⁴ ἐπιδώσει¹¹ αὐτῷ; 12
 Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὥόν,¹⁵ μὴ ἐπιδώσει¹¹ αὐτῷ
 σκορπίον;¹⁶ Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε 13
 δόματα¹⁷ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω
 μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον

¹ κακέϊνος, and he, and she. ² ἔσωθεν, from within, within. ³ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ⁴ παρέχω, offer, afford. ⁵ κλείω, shut, shut up. ⁶ κοίτη, ης, ἡ, bed, sexual promiscuity. ⁷ γέ, indeed, at least. ⁸ ἀναίδεια, ας, ἡ, shamelessness, shameless persistence. ⁹ χρήζω, need, have need of. ¹⁰ κρούω, knock, strike. ¹¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹² ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹³ ἀντὶ, instead of, in place of. ¹⁴ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁵ ὥόν, οὔ, τό, egg. ¹⁶ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ¹⁷ δόμα, τος, τό, present, gift.

τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.¹ 14

Ἐγένετο δέ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ

κωφός:¹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν 15

εἶπον, Ἐν Βεελζεβούλ² ἄρχοντι τῶν δαιμονίων

ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον 16

παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς 17

αὐτῶν τὰ διανοήματα³ εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία

ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⁴ ἐρημοῦται:⁵ καὶ οἶκος ἐπὶ

οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν 18

διεμερίσθη,⁴ πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Ὅτι

λέγετε, Ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. Εἰ 19

δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ

ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταί⁶ ὑμῶν

αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ⁷ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ 20

δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁸ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 21

¹ κωφός, deaf, dumb. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ διανοήματα, τος, τό, thought, reasoning. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ ἐρημόω, destroy, strip. ⁶ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ φθάνω, come before another, anticipate.

Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος¹ φυλάσσει τὴν
 ἑαυτοῦ αὐλήν,² ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: 22
 ἐπὶ³ δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν⁴ νικήσῃ αὐτόν,
 τὴν πανοπλίαν⁵ αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ἧς ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ
 σκύλα⁶ αὐτοῦ διαδίδωσιν.⁷ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' 23
 ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.⁸ 24
 Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ
 ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων⁹ τόπων, ζητοῦν
 ἀνάπαυσιν:¹⁰ καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει, Ὑποστρέψω εἰς
 τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹¹ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει 25
 σεσαρωμένον¹² καὶ κεκοσμημένον.¹³ Τότε πορεύεται 26
 καὶ παραλαμβάνει ἐπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
 ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ
 ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα¹⁴ τῶν πρώτων.

¹ καθοπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ² αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ³ ἐπὶ, when, as soon as. ⁴ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ⁵ πανοπλία, ας, ἡ, full armor, complete armor. ⁶ σκύλον, ου, τό, booty, spoils. ⁷ διαδίδωμι, distribute, give. ⁸ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁹ ἀνύδρος, waterless, dry. ¹⁰ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹¹ ὅθεν, from where, from which. ¹² σαρόω, sweep, sweep using a broom. ¹³ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁴ χεῖρων, worse.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά¹ τις γυνή 27

φωνήν ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία²

ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοί³ οὓς ἐθήλασας.⁴ Αὐτὸς δὲ 28

εἶπεν, Μενοῦνγε⁵ μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον

τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμένων⁶ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ 29

αὕτη πονηρὰ ἐστίν· σημεῖον ἐπιζητεῖ,⁷ καὶ σημεῖον οὐ

δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁸ τοῦ

προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς⁸ σημεῖον τοῖς 30

Νινευῖταις,⁹ οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ

γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα¹⁰ νότου¹¹ ἐγερθήσεται ἐν τῇ 31

κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ

κατακρινεῖ¹² αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹³ τῆς

γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομώντος,¹⁴ καὶ ἰδοῦ,

πλεῖον Σολομώντος¹⁴ ὧδε. Ἄνδρες Νινευῖ¹⁵ 32

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ³ μαστός, οῦ, ὁ, breast, nipple. ⁴ θηλάζω, suckle, nurse. ⁵ μενοῦνγε, on the contrary, indeed. ⁶ ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁸ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁹ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹⁰ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹¹ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹² κατακρίνω, condemn. ¹³ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁴ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁵ Νινευί, ἡ, Nineveh.

ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινουῦσιν¹ αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ
κήρυγμα² Ἰωνᾶ,³ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ³ ὤδε.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον⁴ ἄψας εἰς κρύπτην⁵ τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ 33
τὸν μῶδιον,⁶ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,⁷ ἵνα οἱ
εἰσπορευόμενοι⁸ τὸ φέγγος⁹ βλέπωσιν. Ὁ λύχνος⁴ τοῦ 34
σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου
ἀπλοῦς¹⁰ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν¹¹ ἐστιν·
ἐπὰν¹² δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.¹³ 35
Σκόπει¹⁴ οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν 36
τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν,¹¹ μὴ ἔχον τι μέρος
σκοτεινόν,¹³ ἔσται φωτεινόν¹¹ ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος⁴
τῇ ἀστραπῇ¹⁵ φωτίξῃ¹⁶ σε.

¹ κατακρίνω, condemn. ² κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁴ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁵ κρύπτη, ης, ἡ, dark and hidden place, cellar. ⁶ μῶδιος, ου, ὁ, dry measure. ⁷ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀπλοῦς, simple, single. ¹¹ φωτεινός, bright, full of light. ¹² ἐπὰν, when, as soon as. ¹³ σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹⁴ σκοπέω, look at, contemplate. ¹⁵ ἀστραπή, ῆς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁶ φωτίζω, give light, enlighten.

Ἐν δὲ τῷ λαλήσῃ, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως 37

ἀριστήσῃ¹ παρ' αὐτῷ: εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.² Ὁ δὲ 38

Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη

πρὸ τοῦ ἀρίστου.³ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, Νῦν 39

ὕμεις οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν⁴ τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ

πίνακος⁵ καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν⁶ ὑμῶν γέμει⁷

ἀρπαγῆς⁸ καὶ πονηρίας.⁹ Ἄφρονες,¹⁰ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ 40

ἔξωθεν⁴ καὶ τὸ ἔσωθεν⁶ ἐποίησεν; Πλὴν τὰ ἐνόντα¹¹ 41

δότε ἐλεημοσύνην:¹² καὶ ἰδοὺ, πάντα καθαρά ὑμῖν

ἐστίν.

Ἄλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹³ τὸ 42

ἡδύοσμον¹⁴ καὶ τὸ πήγανον¹⁵ καὶ πᾶν λάχανον,¹⁶ καὶ

παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ:

ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα¹⁷ μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν 43

τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν¹⁸

¹ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ² ἀνατίπτω, recline, lie down. ³ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁴ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁵ πῖναξ, ακος, ἡ, board, dish. ⁶ ἔσωθεν, from within, within. ⁷ γέμω, fill, am full of. ⁸ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ⁹ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁰ ἄφρων, foolish, senseless. ¹¹ ἐνεῖμι, be in, within. ¹² ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ¹³ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹⁴ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ¹⁵ πήγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ¹⁶ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹⁷ κἀκεῖνος, and he, and she. ¹⁸ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἄσπασμους¹ ἐν ταῖς
 ἀγοραῖς.² Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, 44
 ὑποκριταί,³ ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,⁴ καὶ οἱ
 ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω⁵ οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν⁶ λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, 45
 ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν 46
 τοῖς νομικοῖς⁶ οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε⁸ τοὺς ἀνθρώπους
 φορτία⁹ δυσβάστακτα,¹⁰ καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων¹¹
 ὑμῶν οὐ προσψάυετε¹² τοῖς φορτίοις.⁹ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι 47
 οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες
 ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ 48
 συνευδοκεῖτε¹³ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν: ὅτι
 αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε
 αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ 49
 εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ

¹ ἄσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ ἄδηλος, unseen, indistinct. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ νομικός, pertaining to the law. ⁷ ὑβρίζω, mistreat, insult. ⁸ φορτίζω, load, burden. ⁹ φορτίον, οὐ, τό, burden, load. ¹⁰ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹¹ δάκτυλος, οὐ, ὁ, finger. ¹² προσψάύω, touch, touch lightly. ¹³ συνευδοκέω, consent, approve.

ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ
ἐκδιώξουσιν.¹ ἵνα ἐκζητηθῇ² τὸ αἷμα πάντων τῶν 50
προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς³ κόσμου
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ ἕως 51
τοῦ αἵματος Ζαχαρίου⁴ τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ⁵ τοῦ
θυσιαστήριου⁶ καὶ τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν,
ἐκζητηθήσεται² ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν 52
τοῖς νομικοῖς,⁷ ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα⁸ τῆς γνώσεως:
αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους
ἐκωλύσατε.

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ 53
γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς⁹ ἐνέχειν,¹⁰ καὶ
ἀποστοματίζειν¹¹ αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες¹² 54
αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαι¹³ τι ἐκ τοῦ στόματος
αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁴ αὐτοῦ.

¹ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ² ἐκζητέω, seek out, inquire. ³ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ μεταξὺ, between, after. ⁶ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁷ νομικός, pertaining to the law. ⁸ κλείς, κλειδός, ἡ, key. ⁹ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹⁰ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ¹¹ ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ¹² ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ¹³ θηρεύω, hunt, catch. ¹⁴ κατηγορέω, accuse, charge.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεῖσάν¹ τῶν μυριάδων² τοῦ ὄχλου, ὥστε **12**

καταπατεῖν³ ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς

μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον, Προσέχετε⁴ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς

ζύμης⁵ τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.⁶ Οὐδὲν **2**

δὲ συγκεκαλυμμένον⁷ ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,

καὶ κρυπτὸν⁸ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἄνθ’⁹ ὧν ὅσα ἐν τῇ **3**

σκοτίᾳ¹⁰ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς

τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις,¹¹ κηρυχθήσεται ἐπὶ

τῶν δωματίων.¹² Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, Μὴ **4**

φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ

ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν¹³ τι ποιῆσαι. **5**

Ὑποδείξω¹⁴ δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν

μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν¹⁵ εἰς

τὴν γέενναν·¹⁶ ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ **6**

πέντε στρουθία¹⁷ πωλεῖται¹⁸ ἀσσαρίων¹⁹ δύο; Καὶ ἐν

¹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ² μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ³ καταπατέω, trample under foot. ⁴ προσέχω, take heed of, attend to. ⁵ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ⁶ ὑπόκρισις, εὖς, ἡ, hypocrisy. ⁷ συγκαλύπτω, conceal, cover up. ⁸ κρυπτός, hidden, secret. ⁹ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁰ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹¹ ταμίον, οὐ, τό, inner room, storeroom. ¹² δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹³ περισσός, excessive, abundant. ¹⁴ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁵ ἐμβαλέω, throw, cast. ¹⁶ γέεννα, ἡς, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁷ στρουθίον, οὐ, τό, sparrow, small bird. ¹⁸ πωλέω, sell. ¹⁹ ἀσσάριον, οὐ, τό, assarion.

ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον¹ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
 Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες² τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι 7
 ἡριθμῇται.³ Μὴ οὖν φοβεῖσθε: πολλῶν στρουθίων⁴
 διαφέρετε.⁵ Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ⁶ ἐν 8
 ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν
 ἀγγέλων τοῦ θεοῦ: ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν 9
 ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται⁷ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ
 θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ 10
 ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον
 πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ 11
 προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς
 καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε⁸ πῶς ἢ τί
 ἀπολογήσῃσθε,⁹ ἢ τί εἴπητε: τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα 12
 διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

¹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ³ ἀριθμέω, number, count. ⁴ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁵ διαφέρω, differ, carry through. ⁶ ὁμολογέω, confess, profess. ⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁸ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁹ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense.

Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ 13

ἀδελφῷ μου μερίσασθαι¹ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.²

Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν³ 14

δικαστὴν⁴ ἢ μεριστὴν⁵ ἐφ' ὑμᾶς; Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, 15

Ὅρατε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας;⁶ ὅτι οὐκ

ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστὶν ἐκ τῶν

ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, 16

λέγων, Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν⁷ ἡ χώρα:

καὶ διελογίζετο⁸ ἐν ἑαυτῷ λέγων, Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ 17

ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, Τοῦτο 18

ποιήσω: καθελῶ⁹ μου τὰς ἀποθήκας,¹⁰ καὶ μείζονας

οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματά¹¹

μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, Ψυχή, 19

ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα¹² εἰς ἔτη πολλά: ἀναπαύου,

φάγε, πίε, εὐφραίνου.¹⁴ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρον,¹⁵ 20

ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν¹⁶ ἀπὸ σοῦ:

¹ μερίζω, divide, part. ² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ³ καθίστημι, set, constitute. ⁴ δικαστής, οὐ, ὁ, judge. ⁵ μεριστής, οὐ, ὁ, divider, arbitrator. ⁶ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁷ εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ⁸ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹⁰ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹² κείμεναι, lie, be laid. ¹³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁴ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁵ ἄφρων, foolish, senseless. ¹⁶ ἀπαιτέω, ask for, demand.

ἂ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων¹ 21

ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.²

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν 22

λέγω, μὴ μεριμνᾶτε³ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε: μὴδὲ

τῷ σώματι, τί ἐνδύσθησθε. Ἡ ψυχὴ πλείον ἐστὶν τῆς 23

τροφῆς,⁴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.⁵ Κατανοήσατε⁶ 24

τοὺς κόρακας,⁷ ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,⁸

οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον⁹ οὐδὲ ἀποθήκη,¹⁰ καὶ ὁ θεὸς

τρέφει¹¹ αὐτούς: πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε¹² τῶν

πετεινῶν;¹³ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν³ δύναται 25

προσθεῖναι¹⁴ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁵ αὐτοῦ πῆχυν¹⁶ ἕνα; Εἰ 26

οὖν οὕτε ἐλάχιστον¹⁷ δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν

μεριμνᾶτε;³ Κατανοήσατε⁶ τὰ κρίνα¹⁸ πῶς αὐξάνει:¹⁹ 27

οὐ κοπιᾷ,²⁰ οὐδὲ νήθει:²¹ λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν²²

ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²³ ὥς ἐν τούτων. 28

¹ θησαυρίζω, lay up, store up. ² πλουτέω, be rich, become rich. ³ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁴ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁵ ἐνδύμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁶ κατανοέω, observe, understand. ⁷ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ⁸ θερίζω, reap, gather. ⁹ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁰ ἀποθήκη, ἡς, ἡ, storehouse, barn. ¹¹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹² διαφέρω, differ, carry through. ¹³ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁴ προστίθιμι, add, add to. ¹⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁶ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁷ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁸ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁰ κοπιᾶω, toil, labor. ²¹ νήθω, spin. ²² Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ²³ περιβάλλω, put around, clothe.

Εἰ δὲ τὸν χόρτον¹ ἐν τῷ ἄγρῳ σήμερον ὄντα, καὶ
 αὔριον² εἰς κλίβανον³ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως
 ἀμφιέννυσιν,⁴ πόσω μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;⁵ Καὶ 29
 ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίνητε· καὶ μὴ
 μετεωρίζεσθε.⁶ Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου 30
 ἐπιζητεῖ·⁷ ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῆζετε⁸ τούτων. 31
 Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα
 πάντα προστεθήσεται⁹ ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν 32
 ποίμνιον·¹⁰ ὅτι εὐδόκησεν¹¹ ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν
 τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε¹² τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ 33
 δότε ἐλεημοσύνην.¹³ Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια¹⁴ μὴ
 παλαιούμενα,¹⁵ θησαυρὸν¹⁶ ἀνέκλειπτον¹⁷ ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς¹⁸ οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σῆς¹⁹
 διαφθείρει·²⁰ ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς¹⁶ ὑμῶν, ἐκεῖ 34
 καὶ ἡ καρδίᾳ ὑμῶν ἔσται.

¹ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ² αὔριον, tomorrow. ³ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ⁴ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁵ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁶ μετεωρίζομαι, be anxious, worried. ⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁸ χρῆζω, need, have need of. ⁹ προστίθῃμι, add, add to. ¹⁰ ποίμνιον, ου, τό, flock, little flock. ¹¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹² πωλέω, sell. ¹³ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ¹⁴ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹⁵ παλαιόω, make or become old, obsolete. ¹⁶ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁷ ἀνέκλειπτος, unfailling, inexhaustible. ¹⁸ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ¹⁹ σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ²⁰ διαφθείρω, destroy utterly, spoil.

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες¹ περιεζωσμέναι,² καὶ οἱ 35
 λύχνοι³ καιόμενοι·⁴ καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις 36
 προσδεχομένοις⁵ τὸν κύριον ἐαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ⁶
 ἐκ τῶν γάμων,⁷ ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,⁸ εὐθέως
 ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς 37
 ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει γρηγοροῦντας·⁹ ἀμὴν λέγω
 ὑμῖν ὅτι περιζώσεται² καὶ ἀνακλινεῖ¹⁰ αὐτούς, καὶ
 παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ 38
 δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ
 εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ 39
 γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦρδει ὁ οἰκοδεσπότης¹¹ ποῖα ὥρα ὁ
 κλέπτης¹² ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν⁹ ἄν, καὶ οὐκ ἂν
 ἀφῆκεν διορυγῆναι¹³ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν 40
 γίνεσθε ἕτοιμοι·¹⁴ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἔρχεται.

¹ ὀσφύς, ὤος, ἦ, waist, hip. ² περιζώννυμι, gird, gird round. ³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁴ καίω, burn, ignite. ⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁶ ἀναλύω, loose, depart. ⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁸ κρούω, knock, strike. ⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹² κλέπτης, ου, ὁ, thief. ¹³ διορύσσω, break through, break in. ¹⁴ ἕτοιμος, ready, prepared.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν 41
 παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπεν 42
 δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα¹ ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος² καὶ
 φρόνιμος,³ ὃν καταστήσει⁴ ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας⁵
 αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;⁶ 43
 Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
 εὕρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς⁷ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ 44
 πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει⁴ αὐτόν. 45
 Ἐὰν δὲ εἴπη ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
 Χρονίζει⁸ ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξεται τύπτειν⁹
 τοὺς παῖδας¹⁰ καὶ τὰς παιδίσκας,¹¹ ἐσθίειν τε καὶ
 πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι.¹² ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου 46
 ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,¹³ καὶ ἐν ᾧ ἡ οὐ
 γινώσκει, καὶ διχοτομήσει¹⁴ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
 μετὰ τῶν ἀπίστων¹⁵ θήσει. Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ 47
 γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ³ φρόνιμος, prudent, wise. ⁴ καθίστημι, set, constitute. ⁵ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁶ σιτομέτριον, ου, τό, food allowance, ration. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁹ τύπτω, smite, beat. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ παιδίσκε, ης, ἡ, maid, female servant. ¹² μεθύσκω, make drunk. ¹³ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁴ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹⁵ ἄπιστος, unbelieving, faithless.

μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται¹
πολλὰς· ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,² 48
δαρήσεται¹ ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ
ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο³ πολὺ,
περισσότερον⁴ αἰτήσουσιν αὐτόν.

Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη 49
ἀνήφθῃ;⁵ Βάπτισμα⁶ δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς 50
συνέχομαι⁷ ἕως οὗ τελεσθῇ. Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην 51
παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ'
ἡ διαμερισμόν.⁸ Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν 52
οἴκῳ ἐνὶ διαμεμερισμένοι, ⁹ τρεῖς ἐπὶ δυσίν, καὶ δύο ἐπὶ
τρισίν. Διαμερισθήσεται⁹ πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ 53
πατρί· μήτηρ ἐπὶ θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ·
πενθερά¹⁰ ἐπὶ τὴν νύμφην¹¹ αὐτῆς, καὶ νύμφη¹¹ ἐπὶ
τὴν πενθεράν¹⁰ αὐτῆς. Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, 54

¹ δέρω, beat, flay. ² πληγή, ἥς, ἡ, blow, wound. ³ παρατίθημι, set before, entrust. ⁴ περισσός, excessive, abundant. ⁵ ἀνάπτω, kindle, set on fire. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ συνέχω, hold fast, oppress. ⁸ διαμερισμός, οὗ, ὁ, division, disunity. ⁹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁰ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹¹ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman.

Ὅταν ἴδῃτε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσιν¹ ἀπὸ δυσμῶν,
 εὐθέως λέγετε, Ὁμβρος³ ἔρχεται· καὶ γίνεται οὕτως. 55
 Καὶ ὅταν νότον⁴ πνέοντα,⁵ λέγετε ὅτι Καύσων⁶ ἔσται·
 καὶ γίνεται. Ὑποκριταί,⁷ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ 56
 τοῦ οὐρανοῦ οἶδατε δοκιμάζειν·⁸ τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον
 πῶς οὐ δοκιμάζετε;⁸ Τί δὲ καὶ ἄφ' ἐαυτῶν οὐ κρίνετε 57
 τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου⁹ σου 58
 ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν¹⁰ ἀπηλλάχθαι¹¹
 ἀπ' αὐτοῦ· μήποτε κατασύρῃ¹² σε πρὸς τὸν κριτὴν,¹³
 καὶ ὁ κριτὴς¹³ σε παραδῶ τῷ πράκτορι,¹⁴ καὶ ὁ
 πράκτωρ¹⁴ σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ μὴ 59
 ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸν ἔσχατον λεπτὸν¹⁵
 ἀποδῷς.

¹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ³ ὄμβρος, ου, ὁ, shower, thunderstorm. ⁴ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁵ πνέω, blow. ⁶ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ⁷ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ δοκιμάζω, prove, approve. ⁹ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁰ ἐργασία, ας, ἡ, profit, business. ¹¹ ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ¹² κατασύρω, drag (away by force), drag down. ¹³ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁴ πράκτωρ, ορος, ὁ, bailiff, constable. ¹⁵ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money.

Παρήσαν¹ δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες **13**

αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων,² ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος

ἔμιξεν³ μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ **2**

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι² οὗτοι

ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους² ἐγένοντο,

ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν **3**

μὴ μετανοήτε, πάντες ὡσαύτως⁴ ἀπολεισθε. Ἡ **4**

ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ,⁵ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος⁶ ἐν

τῷ Σιλωάμ⁷ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι

ὀφειλέται⁸ ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς

κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' **5**

ἐὰν μὴ μετανοήτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεισθε. Ἐλεγεν **6**

δὲ ταύτην τὴν παραβολήν: Συκὴν⁹ εἶχέν τις ἐν τῷ

ἀμπελῶνι¹⁰ αὐτοῦ πεφυτευμένην:¹¹ καὶ ἦλθεν ζητῶν

καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν **7**

ἀμπελουργόν,¹² Ἰδοὺ, τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν

¹ πάρεμι, be present, have arrived. ² Γαλιλαῖος, Galilean. ³ μίγνυμι, mix, mingle. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ ὀκτώ, eight. ⁶ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ⁷ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ⁸ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁹ συκῆ, ἥς, ἡ, fig tree. ¹⁰ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹¹ φυτεύω, plant. ¹² ἀμπελουργός, οὔ, ὁ, vinedresser, gardener.

ἐν τῇ συκῇ¹ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὕρισκω: ἔκκοψον² αὐτήν:
 ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει 8
 αὐτῷ, Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου³
 σκάψω⁴ περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια: κἂν⁵ μὲν 9
 ποιήσῃ καρπόν: εἰ δὲ μὴγε,⁶ εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψει²
 αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς 10
 σάββασιν: καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα 11
 ἀσθενείας⁷ ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ,⁸ καὶ ἦν συγκύπτουσα,⁹
 καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι¹⁰ εἰς τὸ παντελές.¹¹ Ἰδὼν 12
 δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν,¹² καὶ εἶπεν αὐτῇ,
 Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας⁷ σου. Καὶ ἐπέθηκεν 13
 αὐτῇ τὰς χεῖρας: καὶ παραχρῆμα¹³ ἀνωρθώθη,¹⁴ καὶ
 ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος,¹⁵ 14
 ἀγανακτῶν¹⁶ ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς,

¹ συκῇ, ἦς, ἦ, fig tree. ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ ὅτου, until. ⁴ σκάπτω, dig. ⁵ κἂν, and if, even if. ⁶ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε). ⁷ ἀσθένεια, ας, ἦ, weakness, sickness. ⁸ ὀκτώ, eight, 8. ⁹ συγκύπτω, be bent over, am bent double. ¹⁰ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹¹ παντελές, completely, forever. ¹² προσφωνέω, call to, summon. ¹³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁴ ἀνωρθώω, restore, strengthen. ¹⁵ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁶ ἀγανακτέω, be indignant, am angry.

ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ, Ἐξ¹ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ
 ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε,
 καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ 15
 κύριος, καὶ εἶπεν, Ὑποκριταί,² ἕκαστος ὑμῶν τῷ
 σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βούν³ αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον⁴ ἀπὸ τῆς
 φάτνης,⁵ καὶ ἀπαγαγὼν⁶ ποτίζει;⁷ Ταύτην δέ, 16
 θυγατέρα Ἀβραάμ· οὐσαν, ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδοὺ,
 δέκα καὶ ὀκτώ⁸ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ⁹
 τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος 17
 αὐτοῦ, κατασχύνοντο¹⁰ πάντες οἱ ἀντικείμενοι¹¹ αὐτῷ:
 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις¹² τοῖς
 γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐλεγεν δέ, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ 18
 τίνι ὁμοιώσω¹³ αὐτήν; Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ¹⁴ σινάπεως, 19
 ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον¹⁶ ἑαυτοῦ· καὶ

¹ ἔξ, six, 6. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ βούς, ὁ, ox, cow. ⁴ ὄνος, οὐ, ὁ, ass, donkey. ⁵ φάτνη, ἡς, ἡ, manger, stall. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁸ ὀκτώ, eight, 8. ⁹ δεσμός, οὐ, ὁ, chain, bond. ¹⁰ κατασχύνω, put to shame, shame. ¹¹ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ¹² ἐνδοξος, honored, glorious. ¹³ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁴ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ¹⁵ σίναπι, εὖως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁶ κῆπος, οὐ, ὁ, garden.

ηὔξησεν,¹ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ
 τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν³ ἐν τοῖς κλάδοις⁴ αὐτοῦ. 20
 Πάλιν εἶπεν, Τίνι ὁμοιώσω⁵ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 21
 Ὅμοια ἐστὶν ζύμη,⁶ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν⁷ εἰς
 ἀλεύρου⁸ σάτα⁹ τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη¹⁰ ὅλον. Καὶ 22
 διεπορεύετο¹¹ κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ
 πορείαν¹² ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶπεν δέ τις 23
 αὐτῷ, Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς
 αὐτούς, Ἀγωνίζεσθε¹³ εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς¹⁴ 24
 πύλης·¹⁵ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν,
 καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ 25
 οἰκοδεσπότης¹⁶ καὶ ἀποκλείσῃ¹⁷ τὴν θύραν, καὶ
 ἄρξῃσθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν¹⁸ τὴν θύραν,
 λέγοντες, Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀποκριθεὶς
 ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ· τότε ἄρξεσθε 26

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατασκήνω, cause to dwell, settle. ⁴ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁵ ὁμοίω, make like, liken. ⁶ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁷ ἐκρύπτω, hide, hide in. ⁸ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ⁹ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹⁰ ζυμώω, leaven, ferment. ¹¹ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹² πορεία, ας, ἡ, journey, way. ¹³ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ¹⁴ στενός, narrow. ¹⁵ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁷ ἀποκλείω, close, shut. ¹⁸ κρούω, knock, strike.

λέγειν, Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν
 ταῖς πλατείαις¹ ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, 27
 οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε² ἀπ' ἐμοῦ πάντες
 οἱ ἐργάται³ τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁴ καὶ ὁ 28
 βρυγμὸς⁵ τῶν ὀδόντων,⁶ ὅταν ὀψησθε Ἀβραὰμ καὶ
 Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ 29
 ἔξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν⁷ καὶ δυσμῶν,⁸ καὶ βορρᾶ⁹ καὶ
 νότου,¹⁰ καὶ ἀνακλιθήσονται¹¹ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
 Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν 30
 πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι, 31
 λέγοντες αὐτῷ, Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν,¹² ὅτι
 Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 32
 Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι¹³ ταύτῃ, Ἰδοὺ,

¹ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ² ἀφίστημι, withdraw, depart. ³ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁴ κλαυθμός, ος, ὁ, weeping, lamentation. ⁵ βρυγμός, ος, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁶ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁷ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁸ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁹ βορρᾶς, ᾱ, ὁ, north, north wind. ¹⁰ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹¹ ἀνακλιῶ, lay upon, lay down. ¹² ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹³ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox.

ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις¹ ἐπιτελῶ² σήμερον καὶ
 αὔριον,³ καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.⁴ Πλὴν δεῖ με 33
 σήμερον καὶ αὔριον³ καὶ τῇ ἐχομένη πορεύεσθαι: ὅτι
 οὐκ ἐνδέχεται⁵ προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ.
 Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἣ ἀποκτένουσα τοὺς 34
 προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα⁶ τοὺς ἀπεσταλμένους
 πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁷ ἠθέλησα ἐπισυνάξαι⁸ τὰ τέκνα
 σου, ὃν τρόπον⁹ ὄρνις¹⁰ τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν¹¹ ὑπὸ τὰς
 πτέρυγας,¹² καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ 35
 οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδητε
 ἕως ἂν ἤξῃ, ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
 ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν 14
 ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον,
 καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι¹³ αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, 2

¹ ἰασίς, εὐα, ἥ, healing, cure. ² ἐπιτελέω, complete, perform. ³ αὔριον, tomorrow. ⁴ τελειόω, fill, fulfill. ⁵ ἐνδέχουμαι, be possible, allow. ⁶ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁷ ποσάκις, how often? how often. ⁸ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁹ τρόπος, οὐ, ὁ, manner, way. ¹⁰ ὄρνις, ἰθος, ἥ, hen, bird. ¹¹ νοσσία, ἄς, ἥ, brood, brood of young birds. ¹² πτέρυξ, υἱος, ἥ, wing. ¹³ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously.

ἄνθρωπός τις ἦν ὕδρωπικός¹ ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ 3
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς² καὶ
Φαρισαίους, λέγων, Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν.³ Καὶ ἐπιλαβόμενος⁴ 4
ἰάσατο αὐτόν, καὶ ἀπέλυσεν. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 5
αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς⁵ εἰς φρέαρ⁶
ἐμπεσεῖται,⁷ καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει⁸ αὐτὸν ἐν τῇ
ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ ἴσχυσαν 6
ἀνταποκριθῆναι⁹ αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων¹⁰ 7
πῶς τὰς πρωτοκλισίας¹¹ ἐξελέγοντο,¹² λέγων πρὸς
αὐτούς, Ὅταν κληθῆς ὑπὸ τινος εἰς γάμους,¹³ μὴ 8
κατακλιθῆς¹⁴ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν·¹¹ μήποτε
ἐντιμότερός¹⁵ σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν 9
ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον:

¹ ὕδρωπικός, suffering from dropsy or edema. ² νομικός, pertaining to the law. ³ ἡσυχάζω, be still, be silent. ⁴ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁵ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁶ φρέαρ, ὅς, τό, well, pit. ⁷ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁸ ἀνασπάω, draw up, pull up. ⁹ ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict. ¹⁰ ἐπέχω, hold fast, hold toward. ¹¹ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹² ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁴ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁵ ἐντιμος, valued, precious.

καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνῃς¹ τὸν ἔσχατον τόπον
κατέχειν.² Ἄλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε³ εἰς 10
τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε,
εἴπῃ σοι, Φίλε, προσανάβηθι⁴ ἀνώτερον·⁵ τότε ἔσται
σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων⁶ σοι. Ὅτι πᾶς 11
ὁ ὑψῶν⁷ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,⁸ καὶ ὁ ταπεινῶν⁸
ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.⁷

Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότει αὐτόν, Ὅταν ποιῇς 12
ἄριστον⁹ ἢ δεῖπνον,¹⁰ μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ
τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς¹¹ σου, μηδὲ
γείτονας¹² πλουσίους· μήποτε καὶ αὐτοὶ σε
ἀντικαλέσωσιν,¹³ καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.¹⁴ Ἄλλ' 13
ὅταν ποιῇς δοχὴν,¹⁵ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,¹⁶
χωλούς,¹⁷ τυφλοὺς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν 14
ἀνταποδοῦναι¹⁸ σοι· ἀνταποδοθήσεται¹⁸ γάρ σοι ἐν τῇ

¹ αἰσχύνῃ, ης, ἡ, shame. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁴ προσαναβαίνω, go up, move up. ⁵ ἀνώτερον, higher, more honorable place. ⁶ συνανακείμαι, recline at table with. ⁷ ὑψόω, lift up, exalt. ⁸ ταπεινόω, humble, humiliate. ⁹ ἄριστον, οὐ, τό, breakfast. ¹⁰ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ¹¹ συγγενής, kindred, relative. ¹² γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹³ ἀντικαλέω, invite in return. ¹⁴ ἀνταπόδομα, τος, τό, repayment, reward. ¹⁵ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ¹⁶ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹⁷ χολός, lame, deprived of a foot. ¹⁸ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay.

ἀναστάσει τῶν δικαίων.

Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων¹ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, 15

Μακάριος, ὃς φάγεται ἄριστον² ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ

θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν 16

δεῖπνον³ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· καὶ ἀπέστειλεν 17

τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου³ εἰπεῖν τοῖς

κεκλημένοις, Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά⁴ ἐστιν πάντα. 18

Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι⁵ πάντες. Ὁ

πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, Ἄγρὸν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην

ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με

παρητημένον.⁵ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Ζεύγη⁷ βοῶν⁸ 19

ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι⁹ αὐτά·

ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.⁵ Καὶ ἕτερος εἶπεν, 20

Γυναῖκα ἔγγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ 21

παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ

αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεῖς¹⁰ ὁ οἰκοδεσπότης¹¹ εἶπεν

¹ συνανακειμαι, recline at table with. ² ἄριστον, ου, τό, breakfast. ³ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁴ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁵ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ⁶ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁷ ζεύγος, ους, τό, yoke, team. ⁸ βοῦς, ὅ, ox, cow. ⁹ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁰ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household.

τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ὑξελθε ταχέως¹ εἰς τὰς πλατείας²
καὶ ῥύμας³ τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ
ἀναπήρους⁴ καὶ χωλοὺς⁵ καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε⁶ ὧδε. 22
Καὶ εἶπεν ὁ δούλος, Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας,⁷ καὶ
ἔτι τόπος ἐστίν. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον, 23
Ὑξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς,⁸ καὶ ἀνάγκασον⁹
εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ¹⁰ ὁ οἶκός μου. Λέγω γὰρ ὑμῖν 24
ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων
γεύσεται¹¹ μου τοῦ δεῖπνου.¹² Πολλοὶ γὰρ εἰσιν
κλητοί,¹³ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹⁴

Συνεπορεύοντο¹⁵ δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεῖς¹⁶ 25
εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ 26
τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα,
καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι
δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου μαθητὴς

¹ ταχέως, quickly, soon. ² πλατεῖα, ας, ή, street. ³ ῥύμη, ης, ή, narrow street, lane. ⁴ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ εἰσάγω, lead in, bring in. ⁷ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁸ φραγμός, οὐ, ό, wall, fence. ⁹ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁰ γεμίζω, fill, load. ¹¹ γεύομαι, taste, experience. ¹² δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹³ κλητός, called, summoned. ¹⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁵ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁶ στρέφω, turn, am converted.

εἶναι. Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ 27
 ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. 28
 Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον¹ οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ
 πρῶτον καθίσας ψηφίζει² τὴν δαπάνην,³ εἰ ἔχει τὰ εἰς
 ἀπαρτισμόν;⁴ Ἵνα μήποτε, θέντος αὐτοῦ θεμέλιον⁵ 29
 καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι,⁶ πάντες οἱ θεωροῦντες
 ἄρξωνται ἐμπαίξιν⁷ αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι Οὗτος ὁ 30
 ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν
 ἐκτελέσαι.⁶ Ἦ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν⁸ 31
 ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον⁹ οὐχὶ καθίσας πρῶτον
 βουλευέται¹⁰ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν¹¹
 ἀπαντῆσαι¹² τῷ μετὰ εἴκοσι¹³ χιλιάδων¹¹ ἐρχομένῳ ἐπ’
 αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε,¹⁴ ἔτι πόρρω¹⁵ αὐτοῦ ὄντος, 32
 πρεσβεῖαν¹⁶ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. 33
 Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται¹⁷ πᾶσιν
 τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι

¹ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ² ψηφίζω, count up, calculate. ³ δαπάνη, ης, ἡ, cost, expense. ⁴ ἀπαρτισμός, ου, ὁ, completion, perfection. ⁵ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ⁶ ἐκτελέω, finish, complete. ⁷ ἐμπαίζω, mock. ⁸ συμβάλλω, discuss, consider. ⁹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁰ βουλεύω, deliberate, take counsel. ¹¹ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ¹² ἀπαντάω, meet, encounter. ¹³ εἴκοσι, twenty, 20. ¹⁴ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁵ πόρρω, far (away), far. ¹⁶ πρεσβεῖα, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹⁷ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of.

μαθητής. Καλὸν τὸ ἄλας;¹ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹ μωρανθῇ,² 34
 ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;³ Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν⁴ 35
 εὐθετόν⁵ ἐστίν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὧτα
 ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναί⁶ καὶ οἱ 15
 ἁμαρτωλοί, ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον⁷ οἱ 2
 Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι Οὗτος
 ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,⁸ καὶ συνεσθίει⁹ αὐτοῖς.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, 3
 Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν¹⁰ πρόβατα, καὶ
 ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει¹¹ τὰ ἐνενήκοντα
 ἐννέα¹² ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός,
 ἕως εὕρῃ αὐτό; Καὶ εὕρων ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὄμους¹³ 5
 ἑαυτοῦ χαίρων. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ¹⁴ 6
 τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας,¹⁵ λέγων αὐτοῖς,

¹ ἄλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀρτύω, season, make salty. ⁴ κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ⁵ εὐθετος, useful, fit. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ διαγογγύζω, complain, grumble. ⁸ προσδέχμαι, receive, wait for. ⁹ συνεσθίω, eat with. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ καταλείπω, leave, leave behind. ¹² ἐννέα, nine, 9. ¹³ ὄμος, ου, ὁ, shoulder. ¹⁴ συγκαλέω, call together. ¹⁵ γείτων, ονος, ὁ, neighbor.

Συγχαρήτέ¹ μοι, ὅτι εὑρον τὸ πρόβατόν μου τὸ
 ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ ⁷
 οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ
 ἐνενήκοντα ἐννέα² δικαίοις, οἵτινες οὐ χρειάν ἔχουσιν
 μετανοίας.³

Ἡ τίς γυνὴ δραχμὰς⁴ ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ ⁸
 δραχμὴν⁴ μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον,⁵ καὶ σαροῖ⁶ τὴν
 οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς⁷ ἕως ὅτου⁸ εὑρῇ; Καὶ ⁹
 εὑροῦσα συγκαλεῖται⁹ τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας,¹⁰
 λέγουσα, Συγχαρήτέ¹ μοι, ὅτι εὑρον τὴν δραχμὴν⁴ ἣν
 ἀπώλεσα. Οὕτως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον ¹⁰
 τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

¹ συγχαίρω, rejoice with. ² ἐννέα, nine, 9. ³ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁴ δραχμή, ῆς, ἡ, drachma, coin. ⁵ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁶ σαρόω, sweep, sweep using a broom. ⁷ ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ⁸ ὅτου, until. ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ γείτων, ονος, ὁ, neighbor.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς: καὶ εἶπεν ὁ 11

νεώτερος¹ αὐτῶν τῷ πατρὶ, Πάτερ, δός μοι τὸ
ἐπιβάλλον² μέρος τῆς οὐσίας.³ Καὶ διεῖλεν⁴ αὐτοῖς τὸν
βίον.⁵ Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα 13

ὁ νεώτερος¹ υἱὸς ἀπεδήμησεν⁶ εἰς χώραν μακράν,⁷ καὶ
ἐκεῖ διεσκόρπισεν⁸ τὴν οὐσίαν³ αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.⁹ 14

Δαπανήσαντος¹⁰ δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς¹¹
ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο
ὑστερεῖσθαι.¹² Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη¹³ ἐνὶ τῶν 15

πολιτῶν¹⁴ τῆς χώρας ἐκείνης: καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς
τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν¹⁵ χοίρους.¹⁶ Καὶ ἐπεθύμει¹⁷ 16

γεμίσαι¹⁸ τὴν κοιλίαν¹⁹ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων²⁰ ὧν
ἤσθιον οἱ χοῖροι.¹⁶ καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν 17

δὲ ἐλθὼν εἶπεν, Πόσοι μίσθιοι²¹ τοῦ πατρός μου

περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ¹¹ ἀπόλλυμαι: 18

¹ νέος, new, young. ² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ³ οὐσία, ας, ἡ, property, estate. ⁴ διαίρέω, distribute, divide. ⁵ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁷ μακρὸς, long, far distant. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ ἀσώτως, wastefully, recklessly. ¹⁰ δαπανάω, spend, spend freely. ¹¹ λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ¹² ὑστερέω, lack, need. ¹³ κολλάω, glue, cleave. ¹⁴ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹⁵ βόσκω, feed. ¹⁶ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁷ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹⁸ γεμίζω, fill, load. ¹⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁰ κέρατιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob. ²¹ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant.

ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ
 αὐτῷ, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν
 σου· καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν 19
 με ὡς ἓνα τῶν μισθίων¹ σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς 20
 τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν² ἀπέχοντος,³
 εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,⁴ καὶ
 δραμὼν⁵ ἐπέπεσεν⁶ ἐπὶ τὸν τράχηλον⁷ αὐτοῦ, καὶ
 κατεφίλησεν⁸ αὐτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, Πάτερ, 21
 ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι
 εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς 22
 τοὺς δούλους αὐτοῦ, Ἐξενέγκατε⁹ τὴν στολὴν¹⁰ τὴν
 πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον¹¹ εἰς
 τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα¹² εἰς τοὺς πόδας· καὶ 23
 ἐνέγκαντες τὸν μόσχον¹³ τὸν σιτευτὸν¹⁴ θύσατε,¹⁵ καὶ
 φαγόντες εὐφρανθῶμεν·¹⁶ ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς 24
 ἦν, καὶ ἀνέζησεν·¹⁷ καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέθη. Καὶ

¹ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant. ² μακρὰν, far away. ³ ἀπέχω, received, obtain. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ τρέχω, run, exercise myself. ⁶ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁷ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁸ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁹ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ¹⁰ στολή, ἥς, ἡ, equipment, apparel. ¹¹ δακτύλιος, ου, ὁ, ring, finger ring. ¹² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹³ μόσχος, ου, ὁ, calf. ¹⁴ σιτευτός, fattened. ¹⁵ θύω, sacrifice, kill. ¹⁶ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁷ ἀναζάω, live again, be resurrected.

ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.¹ Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ 25
 πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ
 οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας² καὶ χορῶν.³ Καὶ 26
 προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων,⁴ ἐπυνθάνετο⁵ τί
 εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός σου ἤκει· 27
 καὶ ἔθυσεν⁶ ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον⁷ τὸν σιτευτόν,⁸
 ὅτι ὑγιαίνοντα⁹ αὐτὸν ἀπέλαβεν.¹⁰ Ὁργίσθη¹¹ δέ, καὶ 28
 οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν· ὁ οὖν πατήρ αὐτοῦ ἐξεληθὼν
 παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί, 29
 Ἰδοὺ, τοσαῦτα¹² ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε¹³
 ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε¹³ ἔδωκας
 ἔριφον,¹⁴ ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ.¹ Ὅτε δὲ 30
 ὁ υἱὸς σου οὗτος ὁ καταφαγών¹⁵ σου τὸν βίον¹⁶ μετὰ
 πορνῶν¹⁷ ἦλθεν, ἔθυσας⁶ αὐτῷ τὸν μόσχον⁷ τὸν
 σιτευτόν.⁸ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ’ 31
 ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἔστιν. Εὐφρανθήναι¹ δὲ 32

¹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ² συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ³ χορός, οὗ, ὁ, choral dance, dancing. ⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁵ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask. ⁶ θύω, sacrifice, kill. ⁷ μόσχος, οὗ, ὁ, calf. ⁸ σιτευτός, fattened. ⁹ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹⁰ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹² τοσούτος, so great, so much. ¹³ οὐδέποτε, never. ¹⁴ ἔριφος, οὗ, ὁ, young goat, kid. ¹⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁶ βίος, οὗ, ὁ, life, manner of life. ¹⁷ πόρνη, ἡς, ἡ, prostitute.

καὶ χαρῆναι ἔδει: ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν,
καὶ ἀνέζησεν:¹ καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὗρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις **16**

ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον:² καὶ οὗτος διεβλήθη³
αὐτῷ ὡς διασκορπίζων⁴ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ **2**

φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ;

Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας⁵ σου: οὐ γὰρ

δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.⁶ Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, **3**

Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται⁷ τὴν

οἰκονομίαν⁵ ἀπ' ἐμοῦ; Σκάπτειν⁸ οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν⁹

αἰσχύνομαι.¹⁰ Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ **4**

τῆς οἰκονομίας,⁵ δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. **5**

Καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα ἑκαστον τῶν

χρεωφειλετῶν¹² τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγεν τῷ πρώτῳ,

Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν¹³ **6**

¹ ἀναζῶ, live again, be resurrected. ² οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ³ διαβάλλω, bring charges, report. ⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁵ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ⁶ οἰκονομέω, manage, administer. ⁷ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁸ σκάπτω, dig. ⁹ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ¹⁰ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ¹¹ μεθίστημι, remove, turn away. ¹² χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ¹³ ἑκατόν, hundred, 100.

βάτους¹ ἐλαίου.² Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ
γράμμα,³ καὶ καθίσας ταχέως⁴ γράψον πεντήκοντα.⁵ 7
Ἐπειτα⁶ ἐτέρω εἶπεν, Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ
εἶπεν, Ἑκατὸν⁷ κόρους⁸ σίτου.⁹ Καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι
σου τὸ γράμμα,³ καὶ γράψον ὀγδοήκοντα.¹⁰ Καὶ 8
ἐπήνεσεν¹¹ ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον¹² τῆς ἀδικίας ὅτι
φρονίμως¹³ ἐποίησεν: ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
φρονιμώτεροι¹⁴ ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν
γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσὶν. Καγὼ ὑμῖν λέγω, Ποιήσατε 9
ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ¹⁵ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν
ἐκλίπητε,¹⁶ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.¹⁷ 10
Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ¹⁸ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν,
καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ¹⁸ ἄδικος¹⁹ καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός¹⁹
ἐστίν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ¹⁹ μαμωνᾶ¹⁵ πιστοὶ οὐκ 11
ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ 12
ἀλλοτρίῳ²⁰ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον²¹ τίς

¹ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ² ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ³ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁴ ταχέως, quickly, soon. ⁵ πεντήκοντα, fifty, 50. ⁶ ἔπειτα, then, after this. ⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ⁸ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ⁹ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁰ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹¹ ἐπαινέω, praise, commend. ¹² οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹³ φρονίμως, prudently, shrewdly. ¹⁴ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁵ μαμωνᾶς, ᾶ, ὁ, riches, mammon. ¹⁶ ἐκλείπω, fail, cease. ¹⁷ σκηνή, ῆς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁹ ἄδικος, unjust, unrighteous. ²⁰ ἀλλότριος, strange, foreign. ²¹ ὑμέτερος, your.

ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης¹ δύναται δυσὶν κυρίοις 13

δουλεύειν: ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον

ἀγαπήσει: ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται,² καὶ τοῦ ἑτέρου

καταφρονήσει.³ Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ

μαμωνᾷ.⁴

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροί⁵ 14

ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον⁶ αὐτόν. Καὶ εἶπεν 15

αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον

τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν:

ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν⁷ βδέλυγμα⁸ ἐνώπιον τοῦ

θεοῦ. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου: ἀπὸ τότε 16

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν

βιάζεται.⁹ Εὐκοπώτερον¹⁰ δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ 17

τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν¹¹ πεσεῖν.

Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν 18

¹ οἰκέτης, ου, ὁ, house servant, household servant. ² ἀντέχωμαι, hold, hold fast. ³ καταφρονέω, think little of, despise.

⁴ μαμωνᾶς, ᾱ, ὁ, riches, mammon. ⁵ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ⁶ ἐμυκτήριζω, ridicule, sneer. ⁷ ὑψηλός, high, lofty. ⁸ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁹ βιάζω, use force, violence. ¹⁰ εὐκοπώτερον, easier.

¹¹ κεραία, ας, ἡ, projection, hook.

μοιχεύει:¹ καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς
γαμῶν μοιχεύει.¹

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο² 19
πορφύραν³ καὶ βύσσον,⁴ εὐφραινόμενος⁵ καθ' ἡμέραν
λαμπρῶς.⁶ Πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος,⁷ ὃς 20
ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα⁸ αὐτοῦ ἡλκωμένος⁹ καὶ 21
ἐπιθυμῶν¹⁰ χορτασθῆναι¹¹ ἀπὸ τῶν ψιγίων¹² τῶν
πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης¹³ τοῦ πλουσίου: ἀλλὰ
καὶ οἱ κύνες¹⁴ ἐρχόμενοι ἀπέλειχον¹⁵ τὰ ἔλκη¹⁶ αὐτοῦ. 22
Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι¹⁷
αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον¹⁸ Ἀβραάμ:
ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη.¹⁹ Καὶ ἐν τῷ 23
Ἄδῃ²⁰ ἐπάρας²¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν
βασάνοις,²² ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν,²³ καὶ

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² ἐνδιδύσκω, dress, put on. ³ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁴ βύσσος, ου, ἡ, fine linen, cotton. ⁵ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ⁶ λαμπρῶς, splendidly, magnificently. ⁷ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁸ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ⁹ ἐλκώω, afflict with sores. ¹⁰ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹² ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹³ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁴ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁵ ἀπολείχω, lick off, lick clean. ¹⁶ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ¹⁷ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹⁸ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁹ θάπτω, bury. ²⁰ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ²¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ²² βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ²³ μακρόθεν, from afar, afar.

Λάζαρον¹ ἐν τοῖς κόλποις² αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας 24

εἶπεν, Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον

Λάζαρον,¹ ἵνα βάλῃ³ τὸ ἄκρον⁴ τοῦ δακτύλου⁵ αὐτοῦ

ὑδατος, καὶ καταψύξῃ⁶ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι

ὀδυνῶμαι⁷ ἐν τῇ φλογί⁸ ταύτῃ. Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ, 25

Τέκνον, μνησθητι⁹ ὅτι ἀπέλαβες¹⁰ σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν

τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος¹ ὁμοίως τὰ κακὰ· νῦν δὲ ὦδε

παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι.⁷ Καὶ ἐπὶ πᾶσιν 26

τούτοις, μετὰ¹¹ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα¹² μέγα

ἐστήρικται,¹³ ὅπως οἱ θέλοντες διαβῇ¹⁴ ἔνθεν πρὸς

ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς

διαπερῶσιν.¹⁵ Εἶπεν δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα 27

πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, ἕχω γὰρ 28

πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται¹⁶ αὐτοῖς, ἵνα μὴ

καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.

Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, Ἔχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς 29

¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ² κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ³ βάπτω, dip, dye. ⁴ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ⁵ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁶ καταψύχω, cool off, refresh. ⁷ ὀδυνάω, torment, pain. ⁸ φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ⁹ μνησκομαι, remember, recall. ¹⁰ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹¹ μετὰ, between, after. ¹² χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ¹³ στηρίζω, establish, fix firmly. ¹⁴ διαβαίνω, go through, cross. ¹⁵ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁶ διαμαρτύρομαι, testify solemnly. ¹⁷ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment.

προφῆτας: ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί, 30
 πάτερ Ἀβραάμ: ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ
 πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ 31
 Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν
 τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν¹ ἐστὶν τοῦ μὴ 17
 ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα:² οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ 2
 αὐτῷ εἰ μύλος⁴ ὀνικὸς⁵ περίκειται⁶ περὶ τὸν τράχηλον
 αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται⁸ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα
 σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. Προσέχετε⁹ 3
 ἑαυτοῖς. Ἐὰν δὲ ἀμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου,
 ἐπιτίμησον αὐτῷ: καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. Καὶ 4
 ἐὰν ἐπτάκις¹⁰ τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις¹⁰
 τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις
 αὐτῷ.

¹ ἀνένδεκτος, impossible. ² σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ³ λυσιτελέω, be better, more advantageous.

⁴ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁵ ὀνικός, of or for an ass. ⁶ περίκειμαι, be around, surround. ⁷ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁸ ῥίπτω, throw, cast. ⁹ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁰ ἐπτάκις, seven times.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθες¹ ἡμῖν πίστιν. 5

Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον² 6

σινάπεως,³ ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ⁴ ταύτῃ,

Ἐκριζώθητι,⁵ καὶ φυτεύθητι⁶ ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ

ὑπήκουσεν⁷ ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων 7

ἀροτριῶντα⁸ ἢ ποιμαίνοντα,⁹ ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ

ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως, Παρελθὼν ἀνάπασε·¹⁰ ἀλλ' οὐχὶ 8

ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον τί δειπνήσω,¹¹ καὶ

περιζωσάμενος¹² διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πίνω· καὶ

μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ· Μὴ χάριν ἔχει τῷ 9

δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα;¹³ Οὐ

δοκῶ. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ 10

διαταχθέντα¹³ ὑμῖν, λέγετε ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοί¹⁴ ἐσμεν·

ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

¹ προστίθῃμι, add, add to. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ συκάμιнос, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree. ⁵ ἐκριζώω, uproot, root out. ⁶ φυτεύω, plant. ⁷ ὑπακούω, obey, listen. ⁸ ἀροτριῶ, plow. ⁹ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ δειπνέω, eat, dine. ¹² περιζώννυμι, gird, gird round. ¹³ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁴ ἀχρεῖος, useless, worthless.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, 11
καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας¹ καὶ
Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἷς τινα κώμην, 12
ἀπῆντησαν² αὐτῷ δέκα λεπροὶ³ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν
πόρρωθεν⁴· καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, 13
ἐπιστάτα,⁵ ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, 14
Πορευθέντες ἐπιδείξατε⁶ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. Καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ 15
ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν, μετὰ φωνῆς
μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον 16
παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς
ἦν Σαμαρεῖτης.⁷ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ 17
οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἐννέα⁸ ποῦ; Οὐχ 18
εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ
ὁ ἄλλογενὴς⁹ οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστάς 19
πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

¹ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ² ἀπαντάω, meet, encounter. ³ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁴ πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ⁵ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁶ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁷ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁸ ἐννέα, nine, 9. ⁹ ἄλλογενής, οὐς, ὁ, foreigner, stranger.

Ἐπερωτηθεῖς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε¹ ἔρχεται ἡ 20

βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ

ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως·² 21

οὐδὲ ἐροῦσιν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ. Ἴδου γάρ, ἡ

βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς³ ὑμῶν ἐστίν.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε 22

ἐπιθυμήσετε⁴ μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ

ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, 23

Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. 24

Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή⁵ ἢ ἀστράπτουσα⁶ ἐκ τῆς ὑπ’

οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ’ οὐρανὸν λάμπει,⁷ οὕτως⁸ ἔσται ὁ

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ 25

αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁹ ἀπὸ τῆς

γενεᾶς ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις 26

Νῶε,¹⁰ οὕτως⁸ ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ

ἀνθρώπου. Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμου, ἐξεγαμίζοντο,¹¹ 27

¹ πότε, when? at what time? ² παρατήρησις, εως, ἢ, observation, observance. ³ ἐντός, inside, among. ⁴ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁵ ἀστραπή, ἡς, ἢ, lightning, brightness. ⁶ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁷ λάμπω, shine. ⁸ οὕτως, thus, so. ⁹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁰ Νῶε, ὁ, Noah. ¹¹ ἐγαμίζω, give in marriage, marry.

ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε¹ εἰς τὴν κιβωτόν,² καὶ
 ἦλθεν ὁ κατακλυσμός,³ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. 28
 Ὅμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ:⁴ ἦσθιον,
 ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν,⁵ ἐφύτευον,⁶ ὠκοδόμουν: ἦ 29
 δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθεν Λώτ⁴ ἀπὸ Σοδόμων,⁷ ἐβρεξεν⁸ πῦρ
 καὶ θεῖον⁹ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας: κατὰ 30
 ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἀποκαλύπτεται. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ 31
 δώματος,¹⁰ καὶ τὰ σκεύη¹¹ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ
 καταβάτω ἄραι αὐτά: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ
 ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε¹² τῆς 32
 γυναικὸς Λώτ.⁴ Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 33
 σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν
 ζωογονήσῃ¹³ αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ 34
 ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης¹⁴ μιᾶς: εἷς παραληφθήσεται,
 καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται ἀλήθουσαι¹⁵ ἐπὶ 35

¹ Νῶε, ὁ, Noah. ² κιβωτός, οὐ, ἡ, wooden box, ark. ³ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ⁴ Λώτ, ὁ, Lot. ⁵ πωλέω, sell.
⁶ φυτεύω, plant. ⁷ Σόδομα, ὡν, τό, Sodom. ⁸ βρέχω, send rain, rain. ⁹ θεῖον, οὐ, τό, sulfur, brimstone. ¹⁰ δῶμα, τος, τό,
 house, housetop. ¹¹ σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ¹² μνημονεύω, remember, make mention of. ¹³ ζωογονέω,
 preserve alive. ¹⁴ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ¹⁵ ἀλήθω, grind.

τὸ αὐτό: μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα
 ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, 36
 κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ
 συναχθήσονται οἱ ἅετοί.¹

Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε 18
 προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν,² λέγων, Κριτῆς³ τις 2
 ἦν ἐν τινὶ πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ
 ἄνθρωπον μὴ ἐντρέπόμενος:⁴ χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει 3
 ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, Ἐκδίκησόν⁵
 με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου⁶ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ 4
 χρόνον: μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν
 οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι:⁴ διὰ γε⁷ 5
 τὸ παρέχειν⁸ μοι κόπον⁹ τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω⁵
 αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιᾶζῃ¹⁰ με. 6
 Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Ἀκούσατε τί ὁ κριτῆς³ τῆς ἀδικίας
 λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹¹ τῶν 7

¹ ἅετός, οὐ, ὁ, eagle, vulture. ² ἐκκακέω, am faint, am weary. ³ κριτῆς, οὐ, ὁ, judge. ⁴ ἐντρέπω, turn about, reverence.

⁵ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ⁶ ἀντίδικος, οὐ, ὁ, opponent, adversary. ⁷ γέ, indeed, at least. ⁸ παρέχω, offer, afford. ⁹ κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ¹⁰ ὑποπιᾶζω, strike in the face, treat roughly. ¹¹ ἐκδίκησις, εὖς, ἡ, vengeance, vindication.

ἐκλεκτῶν¹ αὐτοῦ τῶν βοώντων² πρὸς αὐτὸν ἡμέρας
καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν³ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν **8**
ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν⁴ αὐτῶν ἐν τάχει.⁵ Πλὴν ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔλθων ἄρα⁶ εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ
τῆς γῆς;

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι **9**
εἰσὶν δίκαιοι, καὶ ἐξουθενούντας⁷ τοὺς λοιπούς, τὴν
παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ **10**
ἱερὸν προσεύξασθαι: ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος
τελώνης.⁸ Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα **11**
προσηύχετο, Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ
ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες,⁹ ἄδικοι,¹⁰
μοιχοί,¹¹ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.⁸ Νηστεύω¹² δις¹³ **12**
τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ¹⁴ πάντα ὅσα κτῶμαι.¹⁵ Καὶ **13**
ὁ τελώνης⁸ μακρόθεν¹⁶ ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς

¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ⁴ ἐκδίκησις, εως, ή, vengeance, vindication. ⁵ τάχος, ους, τό, speed, quickness. ⁶ ἄρα, so? (introduces a question). ⁷ ἐξουθενέω, despise, ignore. ⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁰ ἄδικος, unjust, unrighteous. ¹¹ μοιχός, οὔ, ὁ, adulterer. ¹² νηστεύω, fast. ¹³ δις, twice. ¹⁴ ἀποδεκατῶ, tithe, collect a tithe. ¹⁵ κτάομαι, acquire, win. ¹⁶ μακρόθεν, from afar, afar.

ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι,¹ ἀλλ' ἔτυπτεν² εἰς
τὸ στήθος³ αὐτοῦ, λέγων, Ὁ θεός, ἰλάσθητί⁴ μοι τῷ
ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος 14
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν⁵
ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,⁶ ὁ δὲ ταπεινῶν⁶ ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται.⁵

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,⁷ ἵνα αὐτῶν ἅπτηται: 15
ιδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ 16
Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ εἶπεν, Ἄφετε τὰ
παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω 17
ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς
παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² τύπτω, smite, beat. ³ στήθος, ους, τό, breast, chest. ⁴ ἰλάσσομαι, propitiate, expiate. ⁵ ὑψόω, lift up, exalt. ⁶ ταπεινῶω, humble, humiliate. ⁷ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε 18

ἀγαθέ, τί ποιήσας ζῶην αἰώνιον κληρονομήσω;¹ Εἶπεν 19

δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς

ἀγαθός, εἰ μὴ εἶς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ 20

μοιχεύσης,² μὴ φονεύσης,³ μὴ κλέψης,⁴ μὴ

ψευδομαρτυρήσης,⁵ τίμα⁶ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν

μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην 21

ἐκ νεότητός⁷ μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 22

αὐτῷ, Ὅτι ἔν σοι λείπει:⁸ πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,⁹

καὶ διάδος¹⁰ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹¹ ἐν οὐρανῷ:

καὶ δεῦρο,¹² ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα 23

περίλυπος¹³ ἐγένετο: ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.¹⁴ Ἰδὼν 24

δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον¹³ γενόμενον εἶπεν, Πῶς

δυσκόλως¹⁵ οἱ τὰ χρήματα¹⁶ ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς

τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εὐκοπώτερον¹⁷ γάρ ἐστιν 25

κάμηλον¹⁸ διὰ τρυμαλιᾶς¹⁹ ῥαφίδος²⁰ εἰσελθεῖν, ἢ

¹ κληρονομέω, inherit, obtain. ² μοιχεύω, commit adultery. ³ φονεύω, kill, murder. ⁴ κλέπτω, steal. ⁵ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ⁸ λείπω, leave, leave behind. ⁹ πωλέω, sell. ¹⁰ διαδίδωμι, distribute, give. ¹¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² δεῦρο, until now, come here! ¹³ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁵ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁶ χρήμα, τοσ, τό, wealth, money. ¹⁷ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁸ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁹ τρυμαλιά, ἀς, ἡ, hole, eye of a needle. ²⁰ ῥαφίς, ἰδος, ἡ, needle.

πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εἶπον 26
 δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ 27
 εἶπεν, Τὰ ἀδύνατα¹ παρὰ ἀνθρώποις δυνατά ἐστιν
 παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπεν δὲ Πέτρος, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν 28
 πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 29
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ
 γονεῖς,² ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν τῆς
 βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ³ 30
 πολλαπλασίονα⁴ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι
 τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἰδοὺ, 31
 ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται
 πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ
 ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ 32
 ἐμπαυχθήσεται,⁵ καὶ ὑβρισθήσεται,⁶ καὶ
 ἐμπτυσθήσεται,⁷ καὶ μαστιγώσαντες⁸ ἀποκτενοῦσιν 33

¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁴ πολλαπλασίον, many times as much, many times more. ⁵ ἐμπαίζω, mock. ⁶ ὑβρίζω, mistreat, insult. ⁷ ἐμπτύω, spit upon. ⁸ μαστιγώω, whip, lash.

αὐτόν: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ 34
οὐδὲν τούτων συνήκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο
κεκρυμμένον¹ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ
λεγόμενα.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχώ, τυφλὸς τις 35
ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν:² ἀκούσας δὲ 36
ὄχλου διαπορευομένου,³ ἐπυνθάνετο⁴ τί εἴη τοῦτο. 37
Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος⁵
παρέρχεται. Καὶ ἐβόησεν,⁶ λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ Δαβὶδ, 38
ἐλέησόν με. Καὶ οἱ προάγοντες⁷ ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα 39
σιωπήσῃ:⁸ αὐτὸς δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ
Δαβὶδ, ἐλέησόν με. Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν 40
αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν: ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ
ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Τί σοι θέλεις ποιήσω; Ὁ 41
δὲ εἶπεν, Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 42
αὐτῷ, Ἀνάβλεψον: ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ 43

¹ κρύπτω, conceal, hide. ² προσαιτέω, beg. ³ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ⁴ πυνθάνομαι, inquire, ask.

⁵ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁶ βοάω, cry aloud, shout. ⁷ προάγω, lead forth, go before. ⁸ σιωπάω, be silent, keep silence.

παραχρήμα¹ ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων
τὸν θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον² τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχά. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ **19**

ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος,³ καὶ αὐτὸς ἦν
ἀρχιτελώνης,⁴ καὶ οὗτος ἦν πλούσιος. Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν **3**
τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστίν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου,
ὅτι τῇ ἡλικίᾳ⁵ μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμὼν⁶ ἔμπροσθεν **4**
ἀνέβη ἐπὶ συκομωραίαν⁷ ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι ἐκεῖνης
ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, **5**
ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν πρὸς
αὐτόν, Ζακχαῖε,³ σπεύσας⁸ κατέβηθι· σήμερον γὰρ ἐν
τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. Καὶ σπεύσας⁸ κατέβη, καὶ **6**
ὑπεδέξατο⁹ αὐτόν χαίρων. Καὶ ἰδόντες πάντες **7**
διεγόγγυζον,¹⁰ λέγοντες ὅτι Παρὰ ἀμαρτωλῷ ἀνδρὶ
εἰσῆλθεν καταλῦσαι.¹¹ Σταθεῖς δὲ Ζακχαῖος³ εἶπεν **8**

¹ παραχρήμα, immediately, instantly. ² αἶνος, ου, ὁ, praise. ³ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ⁴ ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector. ⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁶ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁷ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ⁸ σπεύδω, hasten, urge on. ⁹ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹⁰ διαγογγύζω, complain, grumble. ¹¹ καταλύω, destroy, lodge.

πρὸς τὸν κύριον, Ἰδοὺ, τὰ ἡμίση¹ τῶν ὑπαρχόντων
μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς· καὶ εἴ τινός τι
ἐσυκοφάντησα,² ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.³ Εἶπεν δὲ 9
πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ
τούτῳ ἐγένετο, καθότι⁴ καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. 10
Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι
τὸ ἀπολωλός.

Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεῖς⁵ εἶπεν 11
παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ, καὶ
δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα⁶ μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.⁷ Εἶπεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενῆς 12
ἐπορεύθη εἰς χώραν μακράν,⁸ λαβεῖν ἑαυτῷ
βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα δούλους 13
ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς,¹⁰ καὶ εἶπεν πρὸς
αὐτούς, Πραγματεύσασθε¹¹ ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ 14

¹ ἡμισυς, half. ² συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ³ τετραπλοῦς, four times, fourfold. ⁴ καθότι, according as, because. ⁵ προστίθιμι, add, add to. ⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁷ ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ⁸ εὐγενής, noble, high-born. ⁹ μακρός, long, far distant. ¹⁰ μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ¹¹ πραγματεύομαι, do business, trade.

πολίται¹ αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν
 πρεσβείαν² ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, Οὐ θέλομεν
 τοῦτον βασιλεῦσαι³ ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15
 ἐπανελθεῖν⁴ αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν
 φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ
 ἀργύριον,⁵ ἵνα γνῶ τίς τί διεπραγματεύσατο.⁶ 16
 Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁷ σου
 προσεργάσατο⁸ δέκα μνᾶς.⁷ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ,⁹ 17
 ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ¹⁰ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι
 ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω¹¹ δέκα πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ 18
 δεύτερος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁷ σου ἐποίησεν πέντε
 μνᾶς.⁷ Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹¹ 19
 πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος ἦλθεν, λέγων, Κύριε, ἰδοὺ, 20
 ἡ μνᾶ⁷ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην¹² ἐν σουδαρίῳ·¹³ 21
 ἐφοβούμην γὰρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς¹⁴ εἶ· αἵρεις
 ὃ οὐκ ἔθikas, καὶ θερίζεις¹⁵ ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει δὲ 22

¹ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ² πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ³ βασιλεύω, reign, rule. ⁴ ἐπανέρχομαι, return, come back again. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn. ⁷ μνᾶ, ας, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁸ προσεργάζομαι, make more, gain. ⁹ εὖ, well, well done. ¹⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹² ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ¹³ σουδάριον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹⁴ αὐστηρός, strict, exacting. ¹⁵ θερίζω, reap, gather.

αὐτῷ, Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε.

Ἦδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς¹ εἰμι, αἴρων δὲ οὐκ
 ἔθνηκα, καὶ θερίζων² δὲ οὐκ ἔσπειρα· καὶ διὰ τί οὐκ 23
 ἔδωκας τὸ ἀργύριόν³ μου ἐπὶ τράπεζαν,⁴ καὶ ἐγὼ
 ἐλθὼν σὺν τόκῳ⁵ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς 24
 παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,⁶ καὶ
 δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς⁶ ἔχοντι. Καὶ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, 25
 ἔχει δέκα μνᾶς.⁶ Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι 26
 δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὁ ἔχει
 ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου 27
 ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι⁷ ἐπ'
 αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάζατε⁸ ἔμπροσθέν
 μου.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς 28

Τεροσόλυμα.

¹ αὐστηρὸς, strict, exacting. ² θερίζω, reap, gather. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ τράπεζα, ης, ή, table. ⁵ τόκος, ου, ό, interest, usury. ⁶ μνᾶ, ᾶς, ή, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁷ βασιλεύω, reign, rule. ⁸ κατασφάζω, slay, strike down.

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγή¹ καὶ Βηθανίαν² 29

πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν,³ ἀπέστειλεν δύο

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών, Ὑπάγετε εἰς τὴν 30

κατέναντι⁴ κώμην· ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι⁵ εὐρήσετε

πῶλον⁶ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε⁷ ἀνθρώπων

ἐκάθισεν· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς 31

ἐρωτᾷ, Διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος

αὐτοῦ χρειάν ἔχει. Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι 32

εἶρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν 33

πῶλον,⁶ εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε

τὸν πῶλον;⁶ Οἱ δὲ εἶπον, Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειάν ἔχει. 34

Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιρρίψαντες

ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον,⁶ ἐπεβίβασαν⁹ τὸν

Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν¹⁰ τὰ 36

ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη 37

πρὸς τῇ καταβάσει¹¹ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν,³ ἤρξαντο

¹ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ κατέναντι, over against, opposite. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ πῶλος, ου, ὅ, colt, young ass. ⁷ πώποτε, ever yet, any time. ⁸ ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon. ⁹ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ¹⁰ ὑποστρώννυμι, spread out underneath, spread under.

¹¹ κατάβασις, εως, ἡ, descent, slope.

ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν¹ τὸν
 θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, 38
 λέγοντες,

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου:
 εἰρήνῃ ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.²

Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς 39
 αὐτόν, Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. 40
 Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι
 σιωπήσωσιν,³ οἱ λίθοι κεκραῶνται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, 41
 λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων καὶ σύ, καὶ γέ⁴ ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου
 ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου: νῦν δὲ ἐκρύβῃ⁵ ἀπὸ
 ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ 43
 περιβαλοῦσιν⁶ οἱ ἐχθροί σου χάρακά⁷ σοι, καὶ
 περικυκλώσουσιν⁸ σε, καὶ συνέξουσιν⁹ σε πάντοθεν,¹⁰ 44

¹ αἰνέω, praise. ² ὑψιστος, highest, most high. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ γέ, indeed, at least. ⁵ κρύπτω, conceal, hide. ⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ⁷ χάραξ, ακος, ὁ, pointed stake, entrenchment. ⁸ περικυκλώω, surround, encircle. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ πάντοθεν, on all sides, from all sides.

καὶ ἐδαφιοῦσίν¹ σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί, καὶ οὐκ
 ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ² ὧν οὐκ ἔγνωσ
 τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς³ σου.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς 45
 πωλοῦντας⁴ ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, 46
 Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστίν· ὑμεῖς
 δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον⁵ ληστών.⁶ Καὶ ἦν 47
 διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς
 καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ
 πρῶτοι τοῦ λαοῦ· καὶ οὐχ εὗρισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ 48
 λαὸς γὰρ ᾧπας ἐξεκρέματο⁷ αὐτοῦ ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος 20
 αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου,
 ἐπέστησαν⁸ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς
 πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, λέγοντες, Εἰπέ 2

¹ ἐδαφίζω, dash to the ground. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ ἐπισκοπή, ἡς, ἡ, visitation, overseeing. ⁴ πωλέω, sell. ⁵ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁶ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁷ ἐκκρεμάννυμι, hang out, hang on. ⁸ ἐφίστημι, stand over, come upon.

ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δού-
 σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς 3
 αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς κάγω ἓνα λόγον, καὶ εἰπατέ
 μοι: Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ 4
 ἀνθρώπων; Οἱ δὲ συνελογίσαντο² πρὸς ἑαυτούς, 5
 λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί
 οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ 6
 ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει³ ἡμᾶς:
 πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ 7
 ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 8
 αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιῶ.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν 9
 ταύτην: Ἄνθρωπος ἐφύτευσεν⁴ ἀμπελῶνα,⁵ καὶ
 ἐξέδοτο⁶ αὐτὸν γεωργοῖς,⁷ καὶ ἀπεδήμησεν⁸ χρόνους
 ἱκανούς: καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς 10

¹ βάπτισμα, τοσ, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² συλλογίζομαι, reason, discuss. ³ καταλιθάζω, stone to death, stone down. ⁴ φυτεύω, plant. ⁵ ἀμπελῶν, ὄνος, ὅ, vineyard. ⁶ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁷ γεωργός, σὺ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁸ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey.

δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος¹ δῶσιν
αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ² δείραντες³ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν⁴
κενόν.⁵ Καὶ προσέθετο⁶ πέμψαι ἕτερον δοῦλον· οἱ δὲ 11
κἀκεῖνον⁷ δείραντες³ καὶ ἀτιμάσαντες⁸ ἐξαπέστειλαν⁴
κενόν.⁵ Καὶ προσέθετο⁶ πέμψαι τρίτον· οἱ δὲ καὶ 12
τούτον τραυματίσαντες⁹ ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος 13
τοῦ ἀμπελῶνος,¹ Τί ποιήσω; Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν
ἀγαπητόν· ἴσως¹⁰ τούτον ἰδόντες ἐντραπήσονται.¹¹ 14
Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ² διελογίζοντο¹² πρὸς
ἑαυτοὺς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·¹³ δεῦτε,
ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ
κληρονομία.¹⁵ Καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ 15
ἀμπελῶνος,¹ ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ
κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;¹ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς 16
γεωργοὺς² τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα¹ ἄλλοις.
Ἀκούσαντες δὲ εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας¹⁶ 17

¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ² γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ δέρω, beat, flay. ⁴ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁵ κενός, empty, vain. ⁶ προστίθηναι, add, add to. ⁷ κἀκεῖνος, and he, and she. ⁸ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ⁹ τραυματίζω, wound. ¹⁰ ἴσως, perhaps, probably. ¹¹ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹² διαλογίζομαι, debate, reason. ¹³ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁴ δεῦτε, come!. ¹⁵ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into.

αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο,
 Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
 ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;² Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ’ 18
 ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται;³ ἐφ’ ὃν δ’ ἂν πέσῃ,
 λικμήσει⁴ αὐτόν.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν⁵ 19
 ἐπ’ αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν:
 ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην
 εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες⁶ ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους,⁷ 20
 ὑποκρινομένους⁸ ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα
 ἐπιλάβωνται⁹ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτόν
 τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.¹⁰ Καὶ 21
 ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
 ὀρθῶς¹¹ λέγεις καὶ διδάσκεις: καὶ οὐ λαμβάνεις
 πρόσωπον, ἀλλ’ ἐπ’ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ

¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ² γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ³ συνθλάω, break, break in pieces. ⁴ λικμάω, crush, scatter. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ⁷ ἐγκαθέτος, ου, ὁ, hired to lie in wait, spy. ⁸ ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ⁹ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁰ ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹¹ ὀρθῶς, rightly, correctly.

διδάσκεις. Ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον¹ δοῦναι, ἢ οὐ; 22
 Κατανοήσας² δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,³ εἶπεν πρὸς 23
 αὐτούς, Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ⁴ μοι δηνάριον;⁵ 24
 τίνος ἔχει εἰκόνα⁶ καὶ ἐπιγραφήν;⁷ Ἀποκριθέντες δὲ
 εἶπον, Καίσαρος. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τοῖνυν⁸ 25
 τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ 26
 οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι⁹ αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον¹⁰
 τοῦ λαοῦ: καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει¹¹ αὐτοῦ,
 ἐστήγησαν.¹²

Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων,¹³ οἱ 27
 ἀντιλέγοντες¹⁴ ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν
 αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, 28
 Ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος
 ἄτεκνος¹⁵ ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν
 γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ¹⁶ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

¹ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ² κατανοέω, observe, understand. ³ πανουργία, ας, ἡ, cleverness, craftiness. Trickery. ⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁶ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁷ ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁸ τοῖνυν, accordingly, therefore. ⁹ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁰ ἐναντίον, in the sight of, before. ¹¹ ἀποκρίσις, εως, ἡ, answer, reply. ¹² σιγᾶω, be silent, become silent. ¹³ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁴ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹⁵ ἄτεκνος, childless. ¹⁶ ἐξανίστημι, raise up, rise up.

Ἐπτά οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν 29
 γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος;¹ καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος 30
 τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.¹ Καὶ ὁ 31
 τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως.² Ὡσαύτως² δὲ καὶ οἱ
 ἑπτὰ· οὐ κατέλιπον³ τέκνα, καὶ ἀπέθανον. Ὑστερον⁴ 32
 δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, 33
 τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν
 γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ 34
 υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ ἐγαμίσκονται;⁵ 35
 οἱ δὲ καταξιοθέντες⁶ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν⁷ καὶ
 τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε
 ἐγαμίζονται;⁸ οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται. 36
 ἰσάγγελοι⁹ γὰρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ θεοῦ, τῆς
 ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, 37
 καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν¹⁰ ἐπὶ τῆς βάτου,¹¹ ὡς λέγει,
 Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν

¹ ἄτεκνος, childless. ² ὡσαύτως, likewise. ³ καταλείπω, leave, leave behind. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ ἐγαμίσκω, give in marriage. ⁶ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ⁷ τυγχάνω, obtain, happen. ⁸ ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ⁹ ἰσάγγελος, like an angel, like the angels. ¹⁰ μῆνύω, make known, report. ¹¹ βάτος, οὐ, ὁ, bath (a liquid measure).

θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων: 38

πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν 39

γραμματέων εἶπον, Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκέτι 40

δὲ ἐτόλμων¹ ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν 41

Δαυὶδ εἶναι; Καὶ αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βιβλῳ² 42

ψαλμῶν,³ Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ

δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁴ 43

τῶν ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ 44

πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἔστιν;

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 45

αὐτοῦ, Προσέχετε⁵ ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν 46

θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς,⁶ καὶ φιλοούντων

ἁσπασμοῦς⁷ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁸ καὶ πρωτοκαθεδρίας⁹ ἐν

ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας¹⁰ ἐν τοῖς δείπνοις:¹¹

¹ τολμάω, dare, endure. ² βιβλος, ου, ή, book, scroll. ³ ψαλμός, ου, ό, song of praise, psalm. ⁴ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁵ προσέχω, take head of, attend to. ⁶ στολή, ης, ή, equipment, apparel. ⁷ ἁσπασμός, ου, ό, greeting, salutation. ⁸ ἀγορά, ας, ή, marketplace, place of assembly. ⁹ πρωτοκαθεδρία, ας, ή, chief seat, seat of honor. ¹⁰ πρωτοκλισία, ας, ή, chief place. ¹¹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner.

οἱ κατεσθίουσιν¹ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει² ⁴⁷
μακρὰ³ προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται περισσότερον
κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα⁵ αὐτῶν εἰς **21**
τὸ γαζοφυλάκιον⁶ πλουσίους· εἶδεν δὲ τινα καὶ χήραν **2**
πενιχρὰν⁷ βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,⁸ καὶ εἶπεν, **3**
Ἀληθῶς⁹ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἢ πτωχὴ αὕτη πλείον
πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ **4**
περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα⁵ τοῦ θεοῦ·
αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος¹⁰ αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον
ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς **5**
καὶ ἀναθήμασιν¹² κεκόσμηται,¹³ εἶπεν, Ταῦτα ἂ **6**
θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται
λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁴ Ἐπηρώτησαν **7**

¹ κατεσθίω, eat up, devour. ² πρόφασις, εἰς, ἡ, pretense, pretext. ³ μακρός, long, far distant. ⁴ περισσός, excessive, abundant. ⁵ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁶ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ⁷ πενιχρός, poor, needy. ⁸ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ⁹ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁰ ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ¹¹ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹² ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ¹³ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁴ καταλύω, destroy, lodge.

δὲ αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται;

Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; Ὁ δὲ ⁸

εἶπεν, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε: πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται

ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι: καί, Ὁ

καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ⁹

Ὅταν δὲ ἀκούσῃτε πολέμους¹ καὶ ἀκαταστασίας,² μὴ

πτοηθῆτε: ³ δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ

εὐθὺς τὸ τέλος.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ ¹⁰

βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν: σεισμοί⁴ τε μεγάλοι κατὰ ¹¹

τόπους καὶ λιμοί⁵ καὶ λοιμοί⁶ ἔσονται, φόβητρά⁷ τε

καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μέγала ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων ¹²

πάντων ἐπιβαλοῦσιν⁸ ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ

διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,

ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας,⁹ ἕνεκεν τοῦ

ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται¹⁰ δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.¹¹ ¹³

¹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ² ἀκαταστασία, ας, ἡ, disturbance, disorder. ³ πτοέω, terrify, scare. ⁴ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ⁵ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ⁶ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ⁷ φόβητρον, ου, τό, terrible sight, horror. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁰ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν¹
 ἀπολογηθῆναι·² ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, 15
 ἣ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν³ οὐδὲ ἀντιστῆναι⁴ πάντες
 οἱ ἀντικείμενοι⁵ ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ 16
 γονέων⁶ καὶ συγγενῶν⁷ καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν, καὶ
 θανατώσουσιν⁸ ἐξ ὑμῶν. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ 17
 πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ θριξ⁹ ἐκ τῆς κεφαλῆς 18
 ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν 19
 κτήσασθε¹⁰ τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην¹¹ ὑπὸ στρατοπέδων¹² τὴν 20
 Ἱερουσαλὴμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις¹³
 αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· 21
 καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρεῖτωσαν·¹⁴ καὶ οἱ ἐν ταῖς
 χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι 22
 ἐκδικήσεως¹⁵ αὐταὶ εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ

¹ προμελετάω, practice beforehand, prepare. ² ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ³ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁴ ἀντίστημι, resist, oppose. ⁵ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ⁶ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁷ συγγενής, kindred, relative. ⁸ θανατώω, put to death, subdue. ⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁰ κτάομαι, acquire, win. ¹¹ κυκλώω, encircle, surround. ¹² στρατόπεδον, οὐ, τό, legion, army. ¹³ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹⁴ ἐκχωρέω, go out, leave. ¹⁵ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication.

γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρί¹ ἐχούσαις καὶ 23
 ταῖς θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις: ἔσται γὰρ
 ἀνάγκη³ μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ
 τούτῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ 24
 αἰχμαλωτισθήσονται⁴ εἰς πάντα τὰ ἔθνη: καὶ
 Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη⁵ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι
 πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ 25
 καὶ σελήνῃ⁶ καὶ ἄστροις,⁷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχή⁸
 ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,⁹ ἡχούσης¹⁰ θαλάσσης καὶ σάλου,¹¹ 26
 ἀποψυχόντων¹² ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας
 τῶν ἐπερχομένων¹⁴ τῇ οἰκουμένῃ:¹⁵ αἱ γὰρ δυνάμεις
 τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹⁶ Καὶ τότε ὄψονται τὸν 27
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ
 δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων 28
 γίνεσθαι, ἀνακύψατε¹⁷ καὶ ἐπάρατε¹⁸ τὰς κεφαλὰς

¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁴ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive. ⁵ πατέω, tread or tread under foot, tread. ⁶ σελήνη, ης, ἡ, moon. ⁷ ἄστρον, ου, τό, star. ⁸ συνοχή, ης, ἡ, dismay, anguish. ⁹ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ¹⁰ ἡχέω, sound, ring out. ¹¹ σάλος, ου, ὁ, surge, wave. ¹² ἀποψύχω, faint, breathe out life. ¹³ προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ¹⁴ ἐπερχομαι, come to or upon, approach. ¹⁵ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ¹⁶ σαλεύω, shake, excite. ¹⁷ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁸ ἐπαίρω, lift up, raise.

ὑμῶν· διότι¹ ἐγγίξει ἡ ἀπολύτρωσις² ὑμῶν.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκῆν³ καὶ 29
 πάντα τὰ δένδρα· ὅταν προβάλῳσιν⁴ ἤδη, βλέποντες 30
 ἅψ' ἐαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος⁵ ἐστίν. 31
 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα,
 γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἄμην 32
 λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν
 πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ 33
 δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

Προσέχετε⁶ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρῆθῶσιν⁷ ὑμῶν αἱ 34
 καρδίαι ἐν κραιπάλῃ⁸ καὶ μέθῃ⁹ καὶ μερίμναις¹⁰
 βιωτικαῖς,¹¹ καὶ αἰφνίδιος¹² ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ¹³ ἡ ἡμέρα
 ἐκείνη· ὡς παγὶς¹⁴ γὰρ ἐπελεύσεται¹⁵ ἐπὶ πάντας τοὺς 35
 καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. 36

¹ διότι, because, on this account. ² ἀπολύτρωσις, εως, ἡ, redemption, deliverance. ³ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁴ προβάλλω, put forward, put out. ⁵ θέρος, ους, τό, summer. ⁶ προσέχω, take head of, attend to. ⁷ βαρέω, burden, weigh down. ⁸ κραιπάλῃ, ης, ἡ, drinking bout, drunken dissipation. ⁹ μέθῃ, ης, ἡ, drunkenness. ¹⁰ μερίμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ¹¹ βιωτικός, matter of daily life, life. ¹² αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ¹³ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁴ παγίς, ἰδος, ἡ, trap, snare. ¹⁵ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach.

Ἀγρυπνεῖτε¹ οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι,² ἵνα
καταξιωθῇτε³ ἐκφυγεῖν⁴ πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι,
καὶ σταθῇναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων· τὰς δὲ νύκτας 37
ἐξερχόμενος ἡϋλίζετο⁵ εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον
Ἑλαιῶν.⁶ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὠρθρίζεν⁷ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ 38
ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἁζύμων,⁸ ἡ λεγομένη Πάσχα. 22
Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς
ἀνέλωσιν⁹ αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον 3
Ἰσκαριώτην,¹⁰ ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ¹¹ τῶν δώδεκα. Καὶ 4
ἀπελθὼν συνελάλησεν¹² τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ
στρατηγοῖς¹³ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. Καὶ 5

¹ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ² δεόμαι, ask, request. ³ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ⁴ ἐκφεύγω, flee away, flee out. ⁵ ἡϋλίζομαι, spend the night, lodge. ⁶ ἐλαιά, ας, ἡ, olive tree. ⁷ ὠρθρίζω, rise early in the morning, rise early. ⁸ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁹ ἀναιρέω, take up, kill. ¹⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹¹ ἀριθμός, οὗ, ὁ, number, total. ¹² συλλαλέω, talk with, discuss. ¹³ στρατηγός, οὗ, ὁ, commander, general.

ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο¹ αὐτῷ ἀργύριον² δοῦναι. Καὶ 6
 ἐξωμολόγησεν³ καὶ ἐξήτει εὐκαιρίαν⁴ τοῦ παραδοῦναι
 αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ⁵ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων,⁶ ἐν ἣ ἔδει θύεσθαι⁷ τὸ 7
 Πάσχα. Καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών, 8
 Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα
 φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν; 9
 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἴδού, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν 10
 πόλιν, συναντήσῃ⁸ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον⁹ ὕδατος
 βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ¹⁰
 εἰσπορεύεται.¹¹ Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ¹² τῆς 11
 οἰκίας, Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστιν τὸ
 κατάλυμα,¹³ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου
 φάγω; Κακεῖνος¹⁴ ὑμῖν δείξει ἀνώγειον¹⁵ μέγα 12
 ἐστρωμένον.¹⁶ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὔρον 13

¹ συντίθῃμι, agree, make an agreement. ² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³ ἐξωμολογέω, confess, profess. ⁴ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁵ ἄτερ, without, apart from. ⁶ ἀζυμος, unleavened, paschal feast. ⁷ θύω, sacrifice, kill. ⁸ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁹ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹⁰ οὗ, where, when. ¹¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹³ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹⁴ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁵ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ¹⁶ στρωννύω, spread, furnish.

καθὼς εἴρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,¹ καὶ οἱ δώδεκα 14

ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοῦς, 15

Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα² τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ’

ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ 16

μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου³ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ

τοῦ θεοῦ. Καὶ δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας 17

εἶπεν, Λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε⁴ ἑαυτοῖς: λέγω 18

γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῶ ἀπὸ τοῦ γενήματος⁵ τῆς

ἀμπέλου,⁶ ἕως ὅτου³ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ 19

λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁷ καὶ ἔδωκεν

αὐτοῖς, λέγων, Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ

ὑμῶν διδόμενον: τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν

ἀνάμνησιν.⁸ Ὡσαύτως⁹ καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ 20

δειπνήσαι,¹⁰ λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ

διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.

¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ² ἐπιθυμέω, desire, long for. ³ ὅτου, until. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁶ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁷ κλάω, break. ⁸ ἀνάμνησις, εως, ἡ, remembrance, reminder. ⁹ ὡσαύτως, likewise. ¹⁰ δειπνέω, eat, dine.

Πλὴν ἰδοῦ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ 21
 τῆς τραπέζης.¹ Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 22
 πορεύεται κατὰ τὸ ὠρισμένον:² πλὴν οὐαὶ τῷ
 ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδεται. Καὶ αὐτοὶ 23
 ἤρξαντο συζητεῖν³ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα⁴ εἴη ἐξ
 αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.
 Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία⁵ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ 24
 εἶναι μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν 25
 ἐθνῶν κυριεύουσιν⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες⁷
 αὐτῶν εὐεργέται⁸ καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως: 26
 ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος:⁹ καὶ ὁ
 ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ 27
 ἀνακείμενος¹⁰ ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;¹⁰
 Ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ 28
 ἔστε οἱ διαμεμενηκότες¹¹ μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς

¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ² ὀρίζω, mark off by boundaries, determine. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ⁵ φιλονεικία, ας, ἡ, contentiousness, dispute. ⁶ κυριεύω, be lord over, rule. ⁷ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ⁸ εὐεργέτης, ου, ὁ, benefactor. ⁹ νέος, new, young. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ διαμένω, remain, continue. ¹² πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial.

μου· ἀγὼν διατίθεμαι¹ ὑμῖν, καθὼς διέθετό¹ μοι ὁ 29
πατὴρ μου, βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς 30
τραπέζης² μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες
τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, 31
Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο³ ὑμᾶς, τοῦ
σινιάσαι⁴ ὡς τὸν σίτον·⁵ ἐγὼ δὲ ἐδεήθην⁶ περὶ σοῦ, ἵνα 32
μὴ ἐκλίπῃ⁷ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας
στήριξον⁸ τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, 33
μετὰ σοῦ ἔτοιμός⁹ εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς
θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ 34
μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ,¹⁰ πρὶν¹¹ ἢ τρίς¹²
ἀπαρνήσῃ¹³ μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ¹⁴ 35
βαλαντίου¹⁵ καὶ πήρας¹⁶ καὶ ὑποδημάτων,¹⁷ μή τινος
ὑστερήσατε,¹⁸ Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς, 36

¹ διατίθεμαι, appoint, make. ² τράπεζα, ης, ἡ, table. ³ ἐξαίτέω, demand of, ask for. ⁴ σινιάζω, sift, prove by trials. ⁵ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁶ δέομαι, ask, request. ⁷ ἐκλείπω, fail, cease. ⁸ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁹ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁰ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹¹ πρὶν, before, formerly. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁴ ἄτερ, without, apart from. ¹⁵ βαλλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹⁶ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁷ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁸ ὑστερέω, lack, need.

Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον¹ ἀράτω, ὁμοίως καὶ
 πήραν·² καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλήσει³ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ,
 καὶ ἀγοράσει μάχαιραν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο 37
 τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ μετὰ
 ἀνόμων⁴ ἐλογίσθη: καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. 38
 Οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, ἰδοὺ, μάχαιραι ὧδε δύο. Ὁ δὲ
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανόν ἐστιν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος⁵ εἰς τὸ ὄρος τῶν 39
 Ἑλαιῶν: ⁶ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
 Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, 40
 Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.⁷ Καὶ αὐτὸς 41
 ἀπεσπάσθη⁸ ἀπ' αὐτῶν ὥσει⁹ λίθου βολήν,¹⁰ καὶ θεῖς
 τὰ γόνατα¹¹ προσηύχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ βούλει 42
 παρενεγκεῖν¹² τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ: πλὴν μὴ
 τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω. Ὡφθη δὲ αὐτῷ 43

¹ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ³ πωλέω, sell. ⁴ ἄνομος, lawless, without law. ⁵ ἔθος, ους, τό, custom. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ πειρασμός, οῦ, ὁ, temptation, trial. ⁸ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ⁹ ὥσει, like, about. ¹⁰ βολή, ἡς, ἡ, throw, casting. ¹¹ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹² παραφέρω, carry away, remove.

ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων¹ αὐτόν. Καὶ γενόμενος 44

ἐν ἀγωνίᾳ,² ἐκτενέστερον³ προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ

ἰδρώς⁴ αὐτοῦ ὥσει⁵ θρόμβοι⁶ αἵματος καταβαίνοντες

ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν 45

πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους⁷ ἀπὸ

τῆς λύπης,⁸ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτι καθεύδετε;⁹ 46

Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς

πειρασμόν.¹⁰

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος 47

Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο¹¹ αὐτούς, καὶ

ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 48

αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι¹² τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον 49

εἶπον αὐτῷ, Κύριε, εἰ πατάξομεν¹³ ἐν μαχαίρᾳ; Καὶ 50

ἐπάταξεν¹³ εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως,

¹ ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ² ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish. ³ ἐκτενέστερον, more earnestly. ⁴ ἰδρώς, ὠτος, ὁ, sweat, perspiration. ⁵ ὥσει, like, about. ⁶ θρόμβος, ου, ὁ, drop, clot. ⁷ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁸ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁹ καθεύδω, sleep. ¹⁰ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹¹ προέρχομαι, go in front, precede. ¹² φιλημα, τος, τό, kiss. ¹³ πατάσσω, strike, smite.

καὶ ἀφείλεν¹ αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 51

Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐἴτε² ἕως τούτου. Καὶ ἀψάμενος τοῦ
 ὠτίου³ αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς 52

τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ
 στρατηγούς⁴ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ
 ληστὴν⁵ ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων;⁶ 53

Καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ
 ἐξετείνατε⁷ τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. Ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστιν
 ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκούτου.

Συλλαβόντες⁸ δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον⁹ αὐτὸν 54

εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει
 μακρόθεν.¹⁰ Ἀψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς,¹¹ καὶ 55

συγκαθισάντων¹² αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ
 αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη¹³ τις καθήμενον 56

πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα¹⁴ αὐτῷ, εἶπεν, Καὶ οὗτος

¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ² ἐάω, permit, allow. ³ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁴ στρατηγός, ου, ό, commander, general. ⁵ ληστής, ου, ό, robber, brigand. ⁶ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁹ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ¹¹ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹² συγκαθίζω, cause to sit down together. ¹³ παιδίσκη, ἥς, ἡ, maid, female servant. ¹⁴ ἀτενίζω, gaze, stare.

σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἡρνήσατο αὐτόν, λέγων, Γύναι, 57
 οὐκ οἶδα αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ¹ ἕτερος ἰδὼν αὐτόν 58
 ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν,
 Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης² ὥσει³ ὥρας μιᾶς, 59
 ἄλλος τις διῴσχυρίζετο,⁴ λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ
 οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός⁵ ἐστιν. Εἶπεν 60
 δὲ ὁ Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ
 παραχρῆμα,⁶ ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν
 ἀλέκτωρ.⁷ Καὶ στραφεὶς⁸ ὁ κύριος ἐνέβλεψεν⁹ τῷ 61
 Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη¹⁰ ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ
 κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹¹ ἀλέκτορα⁷ φωνῆσαι,
 ἀπαρνήσῃ¹² με τρίς.¹³ Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος 62
 ἔκλαυσεν πικρῶς.¹⁴

¹ βραχύς, short, little. ² διῴστημι, pass, part. ³ ὥσει, like, about. ⁴ διῴσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ⁵ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁷ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁸ στρέφω, turn, am converted. ⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁰ ὑπομιμνήσκω, remind, remember. ¹¹ πρὶν, before, formerly. ¹² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹³ τρίς, thrice, three times. ¹⁴ πικρῶς, bitterly.

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες¹ τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον² 63
 αὐτῷ, δέροντες.³ Καὶ περικαλύψαντες⁴ αὐτόν, 64
 ἔτυπτον⁵ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτόν,
 λέγοντες, Προφήτευσον. Τίς ἐστὶν ὁ παίσας⁶ σε; Καὶ 65
 ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον⁷ τοῦ 66
 λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον⁸ αὐτόν
 εἰς τὸ συνέδριον⁹ αὐτῶν, λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, 67
 εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ
 πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῇτέ 68
 μοι, ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ 69
 ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ
 θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; Ὁ δὲ 70
 πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Οἱ δὲ 71
 εἶπον, Τί ἔτι χρειάν ἔχομεν μαρτυρίας; Αὐτοὶ γὰρ
 ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

¹ συνέχω, hold fast, oppress. ² ἐμπαίζω, mock. ³ δέρω, beat, flay. ⁴ περικαλύπτω, cover, conceal. ⁵ τύπτω, smite, beat.
⁶ παίω, strike, hit. ⁷ πρεσβυτέριον, ου, τό, body of elders, assembly of elders. ⁸ ἀνάγω, lead up, restore. ⁹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin.

Καὶ ἀναστὰν ἄπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ **23**

τὸν Πιλάτον. Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν¹ αὐτοῦ, **2**

λέγοντες, Τοῦτον εὖρομεν διαστρέφοντα² τὸ ἔθνος,

καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους³ διδόναι, λέγοντα

ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος **3**

ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν

Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ **4**

Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους,

Οὐδὲν εὐρίσκω αἴτιον⁴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ **5**

ἐπίσχυον,⁵ λέγοντες ὅτι Ἀνασεῖ⁶ τὸν λαόν, διδάσκων

καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς

Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαῖαν **6**

ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός⁷ ἐστιν. Καὶ **7**

ἐπιγινούς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν,

ἀνέπεμψεν⁸ αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν

Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² διαστρέφω, distort, pervert. ³ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ⁴ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁵ ἐπισχύω, grow strong, persist. ⁶ ἀνασεῖω, stir up, incite. ⁷ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁸ ἀναπέμπω, send back.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν:¹ ἦν γὰρ 8
 θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτόν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ
 περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλπιζεν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ
 γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· 9
 αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ 10
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, εὐτόνως² κατηγοροῦντες³
 αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας⁴ δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς 11
 στρατεύμασιν⁵ αὐτοῦ, καὶ ἐμπαΐζας,⁶ περιβαλὼν⁷
 αὐτὸν ἐσθήτα⁸ λαμπράν,⁹ ἀνέπεμψεν¹⁰ αὐτὸν τῷ
 Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὁ τε Πιλάτος καὶ ὁ 12
 Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων·
 προὔπηρχον¹¹ γὰρ ἐν ἔχθρᾳ¹² ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος¹³ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς 13
 ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν, εἶπεν πρὸς αὐτούς, 14
 Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὥς

¹ λίαν, greatly, very. ² εὐτόνως, vigorously, vehemently. ³ κατηγορέω, accuse, charge. ⁴ ἐξουθενέω, despise, ignore. ⁵ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ περιβάλλω, put around, clothe. ⁸ ἐσθής, ἦτος, ἡ, clothing. ⁹ λαμπρός, bright, shining. ¹⁰ ἀναπέμψω, send back. ¹¹ προὔπαρχω, exist before, have been already. ¹² ἐχθρα, ας, ἡ, enmity, hostility. ¹³ συγκαλέω, call together.

ἀποστρέφοντα¹ τὸν λαόν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν
 ἀνακρίνας² οὐδὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον³
 ὧν κατηγορεῖτε⁴ κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης· 15
 ἀνέπεμψα⁵ γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν ἄξιον
 θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας⁶ οὖν 16
 αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκην⁷ δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς 17
 κατὰ ἐορτὴν ἕνα. Ἀνέκραξαν⁸ δὲ παμπληθεῖ,⁹ 18
 λέγοντες, Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν·¹⁰
 ὅστις ἦν διὰ στάσιν¹¹ τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ 19
 φόνον¹² βεβλημένος εἰς φυλακὴν. Πάλιν οὖν ὁ 20
 Πιλάτος προσεφώνησεν,¹³ θέλων ἀπολύσαι τὸν
 Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν,¹⁴ λέγοντες, Σταύρωσον, 21
 σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί 22
 γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἴτιον³ θανάτου
 εὔρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας⁶ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ 23
 ἐπέκειντο¹⁵ φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτόν

¹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ² ἀνακρίνω, examine, inquire into. ³ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for.

⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ⁵ ἀναπέμψω, send back. ⁶ παιδεύω, teach, educate. ⁷ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁸ ἀνακραῖω, cry out, shout aloud. ⁹ παμπληθεῖ, all together, all at once. ¹⁰ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹¹ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹² φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹³ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁴ ἐπιφωνέω, cry out, shout.

¹⁵ ἐπίκειμαι, lie on, lie upon.

σταυρωθῆναι· καὶ κατίσχυον¹ αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν
 ἀρχιερέων. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινεν² γενέσθαι τὸ 24
 αἵτημα³ αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ στάσιν⁴ καὶ 25
 φόνον⁵ βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ἡτοῦντο· τὸν
 δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὡς ἀπήγαγον⁶ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι⁷ Σίμωνός τινος 26
 Κυρηναίου⁸ ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν
 σταυρόν, φέρειν ὀπισθεν⁹ τοῦ Ἰησοῦ.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ 27
 γυναικῶν αἱ καὶ ἐκόπτοντο¹⁰ καὶ ἐθρήνουν¹¹ αὐτόν. 28
 Στραφεῖς¹² δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Θυγατέρες
 Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτάς
 κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχονται 29
 ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στεῖραι,¹³ καὶ
 κοιλίαι¹⁴ αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ¹⁵ οἱ οὐκ

¹ κατισχύω, overpower, prevail. ² ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ³ αἵτημα, τος, τό, request, petition. ⁴ στάσις, εἰς, ἡ, standing, rebellion. ⁵ φόνος, ου, ό, murder, slaughter. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁸ Κυρηνάιος, ου, ό, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁹ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁰ κόπτω, strike, smite. ¹¹ θρηνέω, lament, mourn. ¹² στρέφω, turn, am converted. ¹³ στεῖρος, barren. ¹⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁵ μαστός, οῦ, ό, breast, nipple.

ἐθήλασαν.¹ Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, Πέσετε 30

ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς,² Καλύψατε³ ἡμᾶς. Ὅτι εἰ 31

ἐν τῷ ὑγρῷ⁴ ξύλῳ⁵ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ⁶ τί
γένηται;

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι⁷ σὺν αὐτῷ 32
ἀναιρεθῆναι.⁸

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον 33

Κρανίον,⁹ ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ τοὺς
κακούργους,⁷ ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.¹⁰ 34

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ
οἶδασιν τί ποιοῦσιν. Διαμεριζόμενοι¹¹ δὲ τὰ ἱμάτια
αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.¹² Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. 35

Ἐξεμυκτήριζον¹³ δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς,
λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός
ἐστιν ὁ χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.¹⁴ Ἐνέπαιζον¹⁵ δὲ 36

¹ θηλάζω, suckle, nurse. ² βουνός, ὄς, ὄ, hill, hillock. ³ καλύπτω, cover, veil. ⁴ ὑγρός, moist, green. ⁵ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ⁶ ξηρός, dry, withered. ⁷ κακοῦργος, οὐ, ὄ, criminal. ⁸ ἀναιρέω, take up, kill. ⁹ κρανίον, οὐ, τό, skull. ¹⁰ ἀριστερός, left, on the left. ¹¹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹² κλῆρος, οὐ, ὄ, lot, portion. ¹³ ἐμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ¹⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁵ ἐμπαίζω, mock.

αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι καὶ ὄξος¹
 προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς 37
 τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ² 38
 γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν³ Ἑλληνικοῖς⁴ καὶ
 Ῥωμαϊκοῖς⁵ καὶ Ἑβραϊκοῖς,⁶ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς
 τῶν Ἰουδαίων.

Εἰς δὲ τῶν κρεμασθέντων⁷ κακούργων⁸ ἐβλασφήμει 39
 αὐτόν, λέγων, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτόν καὶ
 ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων, 40
 Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; 41
 Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,⁹ ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν
 ἀπολαμβάνομεν:¹⁰ οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον¹¹ ἔπραξεν. 42
 Καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ, Μνήσθητί¹² μου, κύριε, ὅταν
 ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 43
 Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ

¹ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ² ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ³ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁴ Ἑλληνικός, Greek, Greek. ⁵ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ⁶ Ἑβραϊκός, Hebrew. ⁷ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁸ κακούργος, ου, ό, criminal. ⁹ δικαίως, righteously, justly. ¹⁰ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹¹ ἄτοπος, out of place, unusual. ¹² μνησκόμαι, remember, recall.

παραδείσω.¹

Ἦν δὲ ὥσει² ὥρα ἕκτη,³ καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν 44
 γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁴ Καὶ ἐσκοτίσθη⁵ ὁ ἥλιος, καὶ 45
 ἐσχίσθη⁶ τὸ καταπέτασμα⁷ τοῦ ναοῦ μέσον. Καὶ 46
 φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς
 χεῖράς σου παραθήσομαι⁸ τὸ πνεῦμά μου· καὶ ταῦτα
 εἰπὼν ἐξέπνευσεν.⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος¹⁰ τὸ 47
 γενόμενον, ἐδόξασεν τὸν θεόν, λέγων, Ὁντως¹¹ ὁ
 ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάντες οἱ 48
 συμπαραγενόμενοι¹² ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν¹³ ταύτην,
 θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες¹⁴ ἑαυτῶν τὰ
 στήθη¹⁵ ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ 49
 γνωστοί¹⁶ αὐτοῦ μακρόθεν,¹⁷ καὶ γυναῖκες αἱ
 συνακολουθήσασαι¹⁸ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρᾶσαι
 ταῦτα.

¹ παραδείσος, ου, ὁ, paradise, Paradise. ² ὥσει, like, about. ³ ἕκτος, sixth. ⁴ ἕνατος, ninth. ⁵ σκοτίζω, darken. ⁶ σχίζω, split, separate. ⁷ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁸ παρατίθω, set before, entrust. ⁹ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹⁰ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹¹ ὄντως, really, indeed. ¹² συμπαραγίνομαι, come together with, help. ¹³ θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight. ¹⁴ τύπτω, smite, beat. ¹⁵ στήθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁶ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ συνακολουθέω, follow along with, accompany.

Καὶ ἰδοῦ, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς¹ ὑπάρχων, 50

ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος – οὗτος οὐκ ἦν 51

συγκατατεθειμένος² τῇ βουλῇ³ καὶ τῇ πράξει⁴ αὐτῶν

– ἀπὸ Ἀριμαθαίας⁵ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ

προσεδέχετο⁶ καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· οὗτος 52

προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

Καὶ καθελὼν⁷ αὐτὸ ἐνετύλιξεν⁸ αὐτὸ σινδόνι,⁹ καὶ 53

ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι¹⁰ λαξευτῷ,¹¹ οὗ¹² οὐκ ἦν

οὐδέπω¹³ οὐδείς κείμενος.¹⁴ Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή, 54

σάββατον ἐπέφωσκεν.¹⁶ Κατακολουθήσασαι¹⁷ δὲ 55

γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθῆναι αὐτῷ ἐκ τῆς

Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο¹⁸ τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ

σῶμα αὐτοῦ. Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα 56

καὶ μύρα.²⁰ Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν²¹ κατὰ

τὴν ἐντολήν.

¹ βουλευτής, οὗ, ὁ, councilor, member of a city council. ² συγκατατίθηναι, give a vote with, assent to. ³ βουλῇ, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ⁴ πράξις, εὖς, ἡ, deed, function. ⁵ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁶ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁷ καθαιρέω, take down, pull down. ⁸ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ⁹ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁰ μνήμα, τοῦ, τό, grave, tomb. ¹¹ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ¹² οὗ, where, when. ¹³ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁴ κεῖμαι, lie, be laid. ¹⁵ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁶ ἐπιφώσκειν, dawn, begin. ¹⁷ κατακολουθεῖν, follow after. ¹⁸ θεάομαι, look at, behold. ¹⁹ ἄρωμα, τοῦ, τό, spice, perfume. ²⁰ μύρον, οὗ, τό, ointment, perfume. ²¹ ἡσυχάζω, be still, be silent.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου¹ βαθέος,² ἦλθον ἐπὶ **24**
 τὸ μνημα,³ φέρουσαι αἱ ἡτοίμασαν ἀρώματα,⁴ καὶ
 τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν λίθον **2**
 ἀποκεκυλισμένον⁵ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ **3**
 εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. **4**
 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι⁶ αὐτὰς περὶ τοῦτου,
 καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο ἐπέστησαν⁷ αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν⁸
 ἀστραπτούσαις·⁹ ἐμβόβων¹⁰ δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ **5**
 κλινουσῶν¹¹ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς
 αὐτάς, Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ **6**
 ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἡγέρθη· μνήσθητε¹² ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν,
 ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ **7**
 ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων
 ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν¹² τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, **8**
 καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν

¹ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ² βαθύς, deep, early. ³ μνημα, τος, τό, grave, tomb. ⁴ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁵ ἀποκυλίω, roll away. ⁶ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ⁷ ἐπίστημι, stand over, come upon. ⁸ ἐσθής, ἦτος, ἡ, clothes. ⁹ ἀστράπτω, flash, gleam. ¹⁰ ἐμβοβος, terrified, frightened. ¹¹ κλίνω, cause to bend, bow. ¹² μιμνήσκομαι, remember, recall.

ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκα¹ καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. 10

Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ² Μαρία καὶ Ἰωάννα³ καὶ

Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον

πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον 11

αὐτῶν ὥσει⁴ λῆρος⁵ τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν⁶

αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν⁷ ἐπὶ τὸ 12

μνημεῖον, καὶ παρακύψας⁸ βλέπει τὰ ὀθόνια⁹ κείμενα

μόνα: καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.

Καὶ ἰδοὺ, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ 13

ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχουσαν¹¹ σταδίου¹² ἑξήκοντα¹³

ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἥ ὄνομα Ἐμμαούς.¹⁴ Καὶ αὐτοὶ 14

ὠμίλουν¹⁵ πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν

συμβεβηκότων¹⁶ τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὀμιλεῖν¹⁵ 15

αὐτοὺς καὶ συζητεῖν,¹⁷ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας

¹ ἑνδεκα, eleven, 11. ² Μαγδαληνὴ, ἧς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁴ ὥσει, like, about. ⁵ λῆρος, ου, ὁ, idle talk, empty talk. ⁶ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁷ τρέχω, run, exercise myself. ⁸ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁹ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹⁰ κεῖμαι, lie, be laid. ¹¹ ἀπέχω, received, obtain. ¹² στάδιον, ου, τό, stadia, length of a stadium. ¹³ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁴ Ἐμμαούς, ἡ, Emmaus. ¹⁵ ὀμιλέω, converse, speak. ¹⁶ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹⁷ συζητέω, discuss, dispute.

συνεμπορεύετο¹ αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν 16
ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς 17
αὐτούς, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε² πρὸς
ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε σκυθρωποί;³ 18
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ὃ ὄνομα Κλεοπᾶς,⁴ εἶπεν πρὸς
αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς⁵ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ
ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; 19
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Τὰ περὶ
Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,⁶ ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης
δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον⁷ τοῦ θεοῦ καὶ
παντὸς τοῦ λαοῦ: ὅπως τε παρέδωκαν αὐτόν οἱ 20
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ
ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός 21
ἐστὶν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι⁸ τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ γε⁹
σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει
σήμερον ἂφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές 22

¹ συνεμπορεύομαι, come together, travel with. ² ἀντιβάλλω, exchange, discuss. ³ σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁴ Κλεοπᾶς, *ā, d, Cleopas*. ⁵ παροικέω, live a stranger, sojourn. ⁶ Ναζωραῖος, *ου, d, Nazarene*, inhabitant of Nazareth. ⁷ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁸ λυτρόω, ransom, liberate. ⁹ γέ, indeed, at least.

τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν¹ ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαί² ἐπὶ
 τὸ μνημεῖον· καὶ μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον 23
 λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν³ ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ
 λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν 24
 ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ
 γυναικες εἶπον· αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπεν 25
 πρὸς αὐτούς, Ὡ⁴ ἀνόητοί⁵ καὶ βραδεῖς⁶ τῇ καρδίᾳ τοῦ
 πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ 26
 ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 δόξαν αὐτοῦ; Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ 27
 πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν⁷ αὐτοῖς ἐν
 πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἐαυτοῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς 28
 τὴν κώμην οὗ⁸ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο⁹
 πορρωτέρω¹⁰ πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο¹¹ αὐτόν, 29
 λέγοντες, Μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραν¹² ἐστίν,
 καὶ κέκλικεν¹³ ἡ ἡμέρα. Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μέναι σὺν

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² ὄρθριος, early in the morning. ³ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁴ ὦ, Oh! omega. ⁵ ἀνόητος, foolish, thoughtless. ⁶ βραδύς, slow. ⁷ διερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ οὗ, where, when. ⁹ προσποιέω, pretend, regard. ¹⁰ πόρρω, far (away), far. ¹¹ παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon. ¹² ἐσπέρα, ας, ἡ, evening. ¹³ κλίνω, cause to bend, bow.

αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι¹ αὐτὸν μετ' 30

αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας²

ἐπεδίδου³ αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν⁴ οἱ 31

ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν: καὶ αὐτὸς ἄφαντος⁵

ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ 32

καρδία ἡμῶν καιομένη⁶ ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν

τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν⁴ ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ 33

ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ,

καὶ εὗρον συνηθροισμένους⁷ τοὺς ἑνδεκα⁸ καὶ τοὺς

σὺν αὐτοῖς, λέγοντας ὅτι Ἡγέρθη ὁ κύριος ὄντως,⁹ καὶ 34

ᾤφθη Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο¹⁰ τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, 35

καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει¹¹ τοῦ ἄρτου.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν 36

μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. 37

Πτοηθέντες¹² δὲ καὶ ἔμφοβοι¹³ γενόμενοι ἐδόκουν

¹ κατακλίνω, make to lie down, recline. ² κλάω, break. ³ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁴ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁵ ἄφαντος, invisible, disappearing. ⁶ καίω, burn, ignite. ⁷ συναθροίζω, gather, bring together. ⁸ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁹ ὄντως, really, indeed. ¹⁰ ἐξηγέομαι, explain, describe. ¹¹ κλάσις, εὖς, ἡ, breaking, fracturing. ¹² πτοέω, terrify, scare. ¹³ ἔμφοβος, terrified, frightened.

πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι¹ 38
 ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοί² ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς
 καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας 39
 μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι: ψηλαφήσατέ³ με καὶ ἴδετε,
 ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα⁴ οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ
 θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν⁵ αὐτοῖς 40
 τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων⁶ 41
 αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς,
 Ἐχετέ τι βρώσιμον⁷ ἐνθάδε;⁸ Οἱ δὲ ἐπέδωκαν⁹ αὐτῷ 42
 ἰχθύος¹⁰ ὀπτοῦ¹¹ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου¹² κηρίου.¹³ 43
 Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς 44
 ἔτι ὧν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ
 γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ προφῆταις καὶ
 ψαλμοῖς¹⁴ περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν¹⁵ αὐτῶν τὸν νοῦν, 45

¹ ταράσσω, trouble, agitate. ² διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ³ ψηλαφάω, touch, handle. ⁴ ὀστέον, τό, bone. ⁵ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁶ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁷ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ⁸ ἐνθάδε, within, here. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ ὀπτός, roasted, baked. ¹² μελισσιος, coming from bees. ¹³ κηρίον, οὐ, τό, honeycomb. ¹⁴ ψαλμός, οὐ, ὁ, song of praise, psalm. ¹⁵ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁶ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty.

τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Οὕτως 46

γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ

ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι 47

ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν¹ καὶ ἄφεσιν²

ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ

Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ 48

ἰδοῦ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου

ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ,

ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.³

Ἐξήγαγεν⁴ δὲ αὐτοὺς ἕξω ἕως εἰς Βηθανίαν·⁵ καὶ ἐπάρας⁶ 50

τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν 51

τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη⁷ ἀπ' αὐτῶν, καὶ

ἀνεφέρετο⁸ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ 52

προσκυνήσαντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ

μετὰ χαρᾶς μεγάλης· καὶ ᾗσαν διὰ παντός ἐν τῷ ἱερῷ, 53

αἰνοῦντες⁹ καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ² ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ³ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ⁴ ἐξάγω, lead out. ⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁶ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁷ διῆστημι, pass, part. ⁸ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁹ αἰνέω, praise.